

دکتر حسن محمدخانی لین اٲل رلریندن

دکتر حسن محمدخانی (گونئیلی)

۱۳۳۳ - جو ایلده تبریزین شمال - غربینده یئرلشن گونئی بؤلگهسی (شیر شهرستانی) تین «مشنین» اٲلی کنینده دنیایا گوز آچمیش دیر. ایلک مکتب تحصیلینی همین یشرده اتمیش. اوزا مکتبی تبریزده باشلامیش، تهراندا یئیرمیشدیر. تورک دیل و ادبیاتینی رحمتلیک اوستاد عبدالکریم منقهری خامنه دکتر صدیق و دکتر محمدزاده اوزیرنیه ۱۳۶۲ - جی ایلده «وارلیق» درگیسی نین بارلارینا قوشولوب، او، ۱۳۷۷ - جی ایلدن باشلایراق تهران اونیورسیتتهسی، صنعتی شریف، تربیت معلم، الهجه ده تبریز آزاد اونیورسیتتهسینده ادبیاتیمیز و فولکلوریموزدان، اوزللیکله ده اوزونون ایشلهدیگی و دایملا دیگی دده قوروقد کتابیندان تورک اوزرنجی لوه درس دتمگه، تهراندا خواجه نصیر طوسی، شهید رجایی، آرهرا، علم و صنعت اونیورسیتتهلرینده کنجیریلن تورکجه درس کلاسلا ریندا ادبیاتیمیز و فولکلوریموزدان اوزل موضوعلاردا دایملاغا چاغریلمیشدیر. او، دده قوروقد کیتابی اوزره ایلریندنقیقات لاسیندا ۱۳۸۲ - جی ایلده فخری دکترا درجهسینه لایق گوزوموشدور.

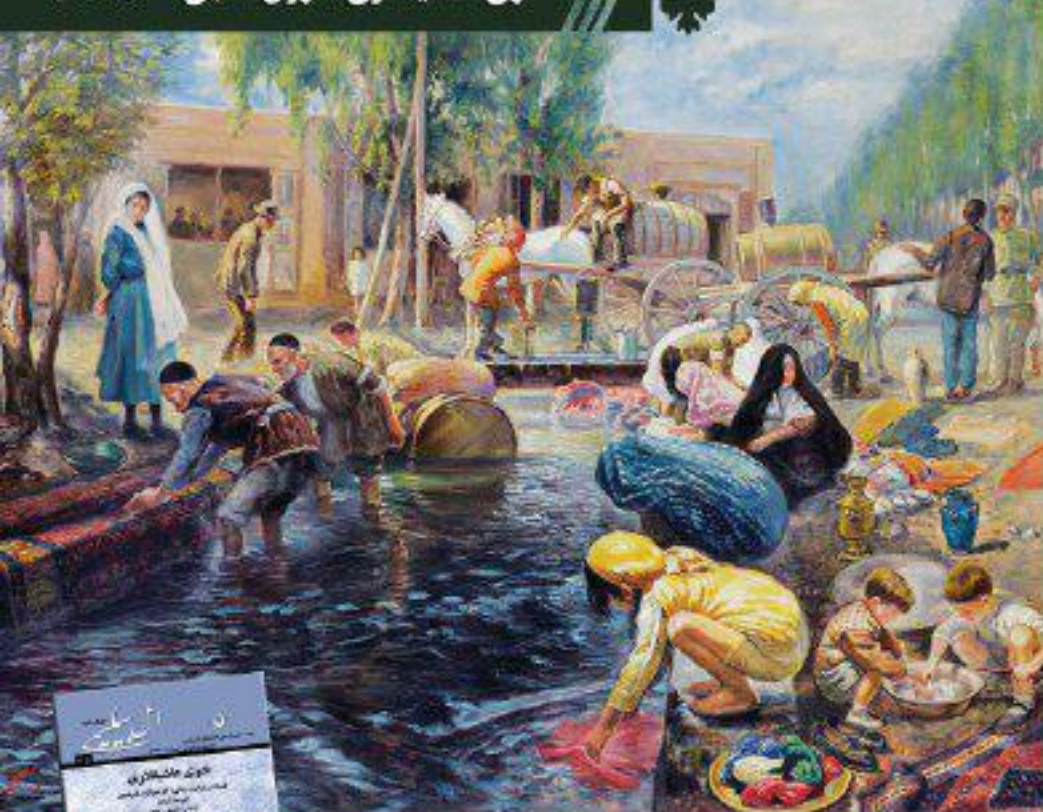
دکتر گونئیلی ۱۳۶۳ - جو ایلدن باشلایراق بو گونه کیمی اوتلارچا نشریه او جملهدن وارلیق، امید زنجان، سهند شمسی تبریز، آوی آر دیل، نوید آذربایجان، مهد آزادی، فجر آذربایجان و چوخلو باشقا شهرستلار نشریه لری ایله فخری امکداللیق اتمیش. سوزو گشن نشریه لر و اوزرنجی سل نشریه لرده الهجه ده قونشو اؤلگه لر نشریه لرینده عمومیتله یوزدن آرتیق شعر، مقاله سی قونشوماسی چاپ اٲلیمیشدیر. او، بعضی نشریه لرین ده باش یازاری اۆلموش. ادبیاتیمیز و فولکلوریموز اوزره کنجیریلن اوتلارچا داخلی و خارجی علمی کنفرانسلار چاغریلمیش. اوتلارین بیر سیراسینا قوشولراق چیشیش اتمیش. همین لایلمیش قونولاردا نظرلرینی سۆلمیشدیر. گونئیلی نین یازیب یارادیگی و بو گونه قذر چاپ اٲلیدیردیگی ۱۳ جلد اثر اولوب، اوتون ۱۴ جلد یاپینا خابیرلتمیش اٲلری وار. ۱۱۶ جلد اثرین علمی رلدا کورو (دوزلیشچی)، تنظیم و ترتیب اٲلنی و اؤن سوزلری نین یازانی اولموشدور. رحمتلیک علی کمالی دن قالان چوخلو قیریق - قیریق کاغیذلار اوزرینده ساوه، همدان، آراکه بولین زهرا بؤلگه لرین ۱۹ فولکلوریک اوزان داستانلارینی دایلمیش دقترلرین، مس کاستلریندن اولمیشدیر. دکتر گونئیلی نین بو گونه کیمی بیر چوخ فولکلوریک یازیلاری اٲل بیلیمی نین چشیدلی ساپلاریندا چاپ اولوب.

www.azazelbilimi.com
E-mail: elbilimi2@gmail.com

سایلماز
غیر قابل فروش

خوی عاشیق لاری (اوزل سابی) علی رضا ذبح

■ احمد فرهمندی	■ م. ج. فرزانه	■ محمد بهرنگی
■ ج. م. گونئیلی	■ رحمان خللی نواز ایل	■ اسدالله امیری
■ حسن قارا قانی	■ عاشیق سلجوق شهیدازی	■ عباس امیرآبادی قره امانی
■ محمد رزاقی	■ محرم پریزاد (سورگون)	■ محمد محمدی
■ علی رضا ذبحی	■ ابوطالب الهیاری	

آذربایجان اٲل بیلیمی ۱۱۵ - ۱۱۴ قورا بیشرین (تبرماه) و قوبروق دوغان آی (مرحدهماه)

اللهين آدى ايله

آذربايجان ائل بيليمي درنگي نين آيليق ايچ بولتنى

Azərbaycan Elbilimi

۱۱۵-۱۱۴ جى ساي

خوى عاشيقلارى (اؤزل سايى)

قورا بيشيرن و قويروق دوغان آي (تير و مردادماه ۱۳۹۸)

باش يازار:
احد فرهنگدى

اؤديت:

عليرضا صرافى، رقيه پورعلى، ثمر مرادى، على برازنده تورک

جیلدین اوز رسیمی:
محلہ گازران تبریز. ۱۳۲۰- جی ایل.
اثر: اصغر پتگر

جلد، صفحه تنظیمی:
مهدی میمندى

مؤسسە قۇرۇلتاغی
آذربايجان ائل بيلیمی
شماره نوت ۱۰۲۳

elbilimi2@gmail.com

۱۱۴- جو سای. قورا بیشیرن (تیرماه) ۱۳۹۸

۵ احد فرهمندی

اؤن سۆز

مقاله

۹ م. ع. فرزانه

صمد بهرنگی ایله بهروز دهقانی

۱۲ صمد بهرنگی

مشخصات قهرمان در افسانه‌های آذربایجان

۱۵ ج. م. گونئیلی / حسین قاراقللی

علی کمالی نین حیات ایله یارادیجیلیغی

چشیدلی یازیلار

۲۹ عاشیق سلجوق شهبازی

قازان خائین داستانی (دده قورقود کتابیندان)

۴۷ محرم پریزاد (سورگون)

شوْخومدا بالیق

۵۲ دکتر ابوطالب اللهیاری

باغیش - بولاغی هاردادیر؟

۵۳ رمضان خلفی نژاد اصل

آی هئششتی، هئششتی، هئششتی متلینین آچیقلاماسی

۵۵ عباس امیرآبادی فراہانی / اسدالله امیری

فراہان دان فولکلور نمونه‌لری

۵۸ محمد محمدی / اسدالله امیری

قوش دئق ائددئ

۶۵ محمد رزاقی

علمی چالیشمالاردا گر کلی قایدالار

کتاب نایتمیمی

۷۵

امثال و حکم ترکی آذربایجانی

۷۶

دانشنامه «فرهنگ مردم ایران»

راپورلار

۷۹

از کاشف نسخه جدید دده قورقود در تبریز تقدیر به عمل آمد.

۸۰

اعطای نشان افتخار اتحادیه نویسندگان ترکیه به کاشف نسخه جدید دده قورقود

۸۱

تقدیر از خانم نواده رضی، مدیر انجمن مردم نهاد «آذربایجان ائل بیلیمی»

۸۱

ثبت داستان عاشیقی «تیلیم خان و مهری»

۸۲

نسخه سوم دده قورقود میراث خاندان قاجاریه است.

۸۲

عاشیق رضعلی نین مزار داشی یئنیلندی.

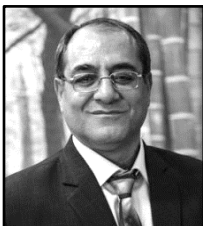

۱۱۵- جی سای. قویروق دوغان (مردادماه) ۱۳۹۸

خوی عاشیق‌لاری (اؤزل سای)

۸۵

علیرضا ذبیح

احد فرهمندی

آذربایجان خالقى نین شیفاهى خالق یارادیجیلیغى دب و مراسیم کولتورونون کۆکلۈ بۆلۈملریندن بیریدیر دئسک یانیلما میشیق. فولکلور وارماقلا هر بیر معنوی مدنیت بللی تاریخی- اجتماعى شراییطدن آسیلى اولاراق دوغال قاورام داشیییر، همیشه خالقین یاشام شراییطى و معیشتى ایله سیخ باغلیدیر، اؤزۈنده خالقین بوتۇو کئچمیشتینی، یاشادیغى ھابئله یاشایاجاغى دؤورون بو و یا باشقا اؤزلیکلرینی، اینسانلارین ایستکلرینی، ان گۆزل آرزولارینی یانسیدیر.

بو ساحه ده دریندن آختاریش، تدقیق و آراشدیرمالار سبب اولار ائلیمیزین شفاهى ادبیاتی توپلانیب، آرشیولشیب علمی- اجتماعى یاشامی قورونوب ساخلانیلسین. اگر بئله اولمازسا شفاهى خالق ادبیاتی نین کوتله وى طبیعتینی، کیملیگی ھابئله شخصیته دوزگون باشا دوشمک اولماز. آرتیرمالیدیر کی، فولکلورو یارادان، اونو قوروپوب گلیشدیریپ زنگینلشدیرن؛ خالقیدیر.

فولکلور سۆز صنعتیدیر. ایلك دؤورلده آیری- آیری شخصلر وریندن یارادیلسا دا، سونراکی شفاهى شکیلده کوتله لرین یادداشلاریندا، یاشامیندا یارادیجیلیق محصولونا چئوریلیمیشدیر. ادبیاتین، اینجه صنعتین دوغولما دؤنمینده اووچولوق، مالدارلیق (خصوصیله قویونچولوق) و اکینچیلیک مشغولیتلریندن آسیلى اولموشدور. تصادوفی دئییل کی، بللی پئشه و صنعتله باغلی یارانان قوشقولار بیر- بیرینین داوامی کیمی آغیزدان- آغیزا، نسیلدن- نسیله کئچهرک جیلالانا-جیلانانا بو گونوموزه قدر گلیب چاتمیشدیر. فولکلورون بۆلۈملرینین یارانماسیندا هولاولارلاردا، سایاچی سۆزلرینده، ایلکین امک و مراسیم نغمه لرینده اولو اجدادین امک فعالیتی، تصورلری، ذهن یارادیجیلیقلاری، طبیعت و دنیا حاقینداکی تصورلری یانسیدیلیر.

اؤزل وورغولاماق گرکیر کی، هر بیر فولکلور نمونه سی نین باشلانقیجدا، دوغولاندا یارادیجیسی اولموشدور. بیر شخصین دیلیندن چیخان اینجه فیکیر قبیله نین عمومی

مالینا چئوریلیمیش و بو معنادا خالق یارادیجیلیغی کوتله‌وی کیملیک داشیمیشدیر. فولکلورون علمی تحلیلی گؤستریر کی، خالقین دونیا باخیشی نین کؤکونو ایلکین چاغلاردان دوغاللیق تشکیل ائتمیشدیر، اونون اجتماعی کؤکونون فورمالاشماسینا دا توپلانان تجربه و امک سوره‌جی نین کوتله‌ویلیگی یاردیم گؤستریمیشدیر.

بوتون دونیا خالقلاریندا فولکلور عمومی یئره مالیکیدیر، شیفاهی خالق ادبیاتی ایسه خصوصی دیر. خصوصینی عمومی نین ایچینده اؤیرنمک نتیجه وئره. خالقلارین شیفاهی یارادیجیلیغینا فیکیر وئرسک، گؤره‌ریک کی، شیفاهی خالق یارادیجیلیغی اوسلوبلاری، اوسلوبلار دا ژانرلاری عمله‌گتیریر.

ایلک فولکلور نمونه‌لرینین داش دؤورونده اوزه چیخماسی دا اکینچیلیک و مالدارلیغین بیر پئشه کیمی یارانماسی دؤورونه تصادوف ائدیردی. بو دؤور قدیم انسانلارین طبیعت قوووه‌لری قارشیسیندا گوجسوز قالدیقلاری دؤور ایدی. اونلارین یارانیدیقلاری میفولوژی سوژه‌لر کؤکونده کئچیردیکلری حیس-هیجانلارین، قورخونون، اینانجلارین بیر- بیرینی تکرارلاماسی دوروردو. سیموولیزم، توتئمیزم، آنیمیزم و... داش دؤوروندن باشلایاراق مرحله- مرحله یارناماقدا داوام ائدیردی. نهایت فولکلور اوزون-اوزادای ایللرین سوره‌جینده خالقلارین یاشامیندان اؤز معنوی و اجتماعی یئرینی تاپیب و بو گونه کیمی یاشامینا داوام وئریب.

بو قیسا مقدمه‌دن سونرا دئمک اولار فولکلور، بشر دوشونجه صاحیبی اولان گوندن یارانماغا باشلاییب و گونو- گوندن گلیشمگه‌ده‌دیر. آذربایجان ائل بیلیمی مؤسسسه‌سی هر سایندا ائلیمیزین فولکلور دنیزیندن بیر داملا توپلاییب پایلاشاراق خالقین بو گوجلو ائل ادبیاتینی قوروپوب ساخلاماغا چالیشماقدادیر. الینیزده اولان سایدا ایران آذربایجانیندا فولکور ساحه‌سینده دگرلری اثرلر یارالدان صمد بهرنگی و دکتر فرزانه‌نین یازیلاریندان قیسا بیر یازی گئدیب، رحمتلیک علی کمالی نین یارادیجیلیغیندان بیلیلر وار، ائلیمیزین دده‌قورقودونون بیر بویونو عاشیق سلجوق دیلی ایله اوخوماق اولار. سولدوز، قاراداغ و ایران مرکزی استانیندا فراهان بؤلگه‌سینده یاشایان تورکلرین فولکلوروندان یازیلار، هابئله اوشاق فولکور و... یازیلار وار.

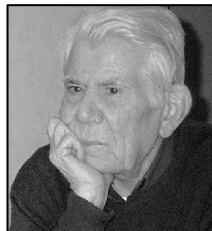
ئل بیلیمی نین ۱۱۵- جی سایی، اؤزل سای اولاراق «خوی عاشیقلاری» نا اختصاص وئریلیب. دگرلی یازار و فولکلورچو علیرضا ذیق جنابلاری خوی شهرینین چوخلو عاشیقلارین ایله گؤروش ائدیب، اونلارین یاشاملا یارادیجیقلاریندان سؤز آچیب. اوماریم بو سایلاریمیز آذربایجان فولکلورونون قیسا بیر بؤلومونو توپلاییب آرشیلشدیرک قوروپوب ساخلاماقدان اؤز گؤرولرینه عمل ائتمیش اولسون.

مقاله

- صمد بهرنگی ایله بهروز دهقانی. م. ع. فرزانه
- مشخصات قهرمان در افسانه‌های آذربایجان. صمد بهرنگی
- علی کمالی‌نین حیات ایله یارادیجیلیغی. ح. م. گونشلی / حسین قاراقانلی

صمد بهرنگی ایله بهروز دهقانی نین آنا دیلینده توپلادیقلاری آذربایجان ناغیل لاری اوزرینده چالیشمالاری^۱

م ۰ع ۰ فرزانه

دوغما ائل اوغلو، یورولماز آختاریجی باریشماز یازیچی صمد بهرنگی نین چوخ ساحه‌لی ادبی-بدیعی چالیشمالارینین لاپ اؤنملی قوللاریندان بیر، اونون اوشاق فولکلوروموزو، خلق ادبیاتیمیز ایله ایلگیلنمه‌سی، خلق ادبیاتیمیزی توپلاییب آراشدیرماسی هابئله یئری گلنده اونلارین نشری اوچون چالیشماسی، فولکلوروموزون لاپ گوجلوقولو اولان ناغیل لاریمیزدان الهام آلاق، دنیا مقیاسیندا شهرت قازانان اوشاق ناغیل لاری، اؤز آدی ایله دئسک، صمدین ناغیل لارینی یازیب یاراتماقدا شرفلی امک گؤسترمه‌سی اولموشدور.

بوتون پداقوژی-تربیه‌وی گؤروشلرینده بیرینجی یئری اوشاقلارا وئریب اونلاری گله‌جک دنیانین قوروجولاری اولدوقلارینا اینانان صمد، آذربایجان فولکلورونو توپلاماقدا بیرینجی یئری اوشاقلارین هامیدان چوخ ماراقلاندیغی سئودیگی ناغیل لارا وئرمیشدیر. من سیزه صمد ایله اونون یاخین امکداشلاریندان بهروز دهقانی‌نی ناغیل لاریمیزی توپلاییب نشر ائتمکده صرف ائتدیکلری شرفلی امه‌گی ال یازما نسخه‌سی تاپیلدیقدان سونرا یازدیغیم باشلانیشلا تانیش ائتمه‌گی یئرلی سانیرام.

اونلار ایکسیسی آذربایجان دیلینین یازیب-اوخوماغی یاساق اولدوغو دیلده یازیلان کتابلارین بیتیکلرین یاندریلماسینی ائشیدیب، دویودلار. ائشیتدیکلری بو اولایدان یوکسه‌لن آلوو، اونلارین روحلاری ایله وجودلارینا گؤمولوب بوتون حیات بویو اونلاری دوشوندوردو.

^۱- صمد بهرنگی ایله بهروز دهقانی نین سونرادان تاپیلیمیش آذربایجان ناغیل لارینا یازیلیمیش باشلانیشدان.

اونلاردان بیر، صمد، اؤز آنا دیلینه بسله‌دیگی اینامی ۱۳۴۲-نجی ایلده، ایلک اثری ساییلان، اؤزو دئمیشتکن اونو «تالیفات صاحبی» ائیله‌ین «پاره-پاره» ایله گؤستردی. بو یاراشیقلی، ییغجام اثره عمومی بیر باخیش بئله، اونو توپلایانین اؤز آنا دیلینده درس اوخویا بیلمه‌دیگینه باخمایاراق، بو دیلده چاغلایان شعرین لاپ درینلیکینه وارماسینا جانلی ثبوتدور. او، بو مجموعه ده نظره آلدیغی ایله توخوندوغو اوتای- بوتای شاعرلرینین لاپ گؤزل هابئله مضمونلو شعرلرینی، یوزدن چوخ خلق بایاتیسى ایله یئرلشدیرمیشدیر. بو ایلک اثرین بوراخیلیشی صمد-ه باه‌ایا باشا گلدی، محکمه‌یه چاغیریلدی، کتابدا «آذربایجان» شعرینه یئر وئردیگی اوچون تهمت‌لندی. بئله‌لیکله کتاب یاساق ائدیلیب پهلوی رژیمینده اونون بیر داها چاپ ائدیلمه‌سینه بول وئریلمه‌دی.

منله بو ایکی امکداشین آراسیندا، بیر- بیریمیزی گؤرمه‌دن جانلانا حضورى دوستلوق ایله یاخینلیق‌دا ائله بو کتابلا باشلادی. اونلار، او بیرى امکداشلاری ایله بیرلیکده، آذربایجاندا ایللرجه غریسه‌میش، بوخوولانمیش آنادیلی ایله ملی وارلیغین جارچیسى ایله موشتولوقچوسو کیمی، چوخدان برى یورد-یوواسیندان دیدرگین دوشموش بیزیم کیمیلرین داوامچیسى اولدولار.

اونلار کتاب چانتاسى چیگینلرینده، کاغذ- قلم اللرینده، خلق ایله وطنه بسله‌دیکلری دوبغولار اورکلرینده، بیرینجی مکتب معلملیک گؤروینده آذربایجان کندلرینه یول آچدی‌لار، جانلاریندا آلیشان آلوو و اوشاقلارا آشیلادی‌لار، اونلارلا قایناییب قاریشدی‌لار. اوشاقلار اوچون آقا معلم یوخ، بلکه «صمد عمی، بهروز عمی» اولدولار. تبریز اونورسیته‌سینی قورتاردیکلاری اوچون، اورتا مکتبده درس وئرمگه حاقلی اولسالار‌دا، بیرینجی مکتبده درس وئرمگی داها دگرلی بیلدیلر. آذربایجان فولکلور نمونه‌لرینی ده ائله همین مکتبلرینده، درس وئردیکلری کندلردن هابئله خلق ایچه‌ریسیندن توپلاماغا باشلادی‌لار. آغیزلاردان چوخلو ناغیل، بایاتی، تاپماجا، قوشماجا ایله ائل سؤزلری توپلادی‌لار. بیر سیرا کندلرین مونوقرافیا‌سینی یازدی‌لار. بو اله گتیردیکلرین بیر قیسیمینی یئری گلینجه او گونکو مطبوعاتدا، بیر قیسیمینی دا آذربایجان افسانه‌لری (فارسجا)، قوشماجالار ایله تاپماجالار عنوانی ایله چاپ ائده بیلدیلر. لاکن اونلارین توپلادیقلاری فولکلور نمونه‌لریندن هله چاپ اولمایانلاری دا واردیر...

صمدله بهروزون آذربایجان ناغیل لاریندان توپلادیقلاری ناغیل لار، ایران آذربایجاندا بو گونه قدر بیغیلیمیش لاپ دگرلی مجموعه لردن بیرسی دیر. بو مجموعه نین ده ائله اونو توپلایانلارین اؤزو کیمی غریبه طالعی اولماسی ماراقلی اولموشدور.

اونلار، ائل ایچیندن توپلادیقلاری بو ناغیل لاری وقتی ایله آذربایجان دیلینده نشر ائتدیرمگه امکان الده ائده بیلمه دیکلری اوچون چاره سیز فارسجا چئویرمیش، اونون بیرینجی جلدینی تبریزده، ایکینجی جلدینی ده تهراندا نشر ائتدیرمیشلر.

همین ایللرده بیر تصادف اورتایا چیخیب، من بایاتیلاردان توپلادیغیم مجموعه نی تبریزده آذربایجان دیلی گرامرینین اساسلاری (مبانی دستور زبان آذربایجان) کتابینی تهراندا چاپ ائتدیره بیلدیم. بو کتابلارین چاپ اولوب یاییلماسی صمدله، بهروزا قاناد وئریب اونلاری گوردوکلری ایشده بیر داها روحلاندیردی. صمد محبتله دولو بیر مکتوبدا گرامر کتابی نین اورتایا چیخماسینی بؤیوک حادثه ساییب اوندان دؤنه-دؤنه فایدا لاندیغینی بیلدیردی هابئله بهروز بایاتیلارین ایکینجی چاپینی حاضیرلاماقدا جان آتماغا، اونا تصویرلر ایله تابلولار چکدیرمگه باشلادی.

۱۳۴۷-جی ایلین یاییندا من یئنه تبریزه گلدیگیم سیرادا صمد هابئله دوستلاریلا گۆرشدوم. بهروز او ایل هانسی سمیناردا-اولا بیلسین اوشاق ادبیاتی سمیناریندا اشتراک ائتمک اوچون اسپانیایا گئتمیشدی. بیز آیریلاندا صمد منی بیر طرفه چکیب دئدی من فولکلور گۆره اولان یازی-پوزولاریمیزی هر نه وارسا سیزه تاپشیراغام. بونو بهروز دا بیلیر. سیز اونلاردان ایسته دیگینیز کیمی، حتی بیزلردن آد آپارمادان بئله یئری گلینجه استفاده ائده بیلرسیز. دردیزه دیمه سه ده، بیر طرفه بوراخارسیز. ایندی ایسته بیرسیز من اونلاری سیزه گتیرم، ایسته بیرسیز ده تهرانا گؤندیریم؟ دئدیم تهرانا گؤندرمه نیز داها یاخشی اولور.

آز سوره سونرا صمدین گؤندردیگی باغلاما لاپ تهلیکه لی گونلرده گلیب منه چاتدی من اونال وورمادان، هله اؤز ال یازمالاریملا بیرلیکده بیرسینه امانت تاپشیردیم. او امانت بورادا دانیشماغا گرکی اولمایان نه دنلردن آسیلی اولاراق، ۲۵ ایل سونرا گلیب یئنیند من چاتدی هله نه یاخشی، گلیب چاتدی، اؤز یازی-پوزولاریمدان چوخ صمد ایله بهروزون فولکلور گۆره توپلادیقلاری منی چوخ سئویندیردی. دیله ییرم هابئله بیلیرم بو صمد ایله بهروزون دا دیله گی اولموش اولسون، بو ناغیل لار ائله همان یازیلدیغی اوسلوب ایله املادا یئری اولدوقجا اونلارا ال آپاریلمادان چاپ ائدیلسین...

مشخصات قهرمان در افسانه‌های آذربایجان

صمد بهرنگی

افسانه قسمت مهمی از فولکلور را تشکیل می‌دهد در افسانه‌ها علاوه بر چیزهای دیگر که عموماً از فولکلور عاید جامعه شناسان و غیره می‌شود می‌توان بهترین و اصیل‌ترین زبان نثر را پیدا نمود. به علاوه افسانه‌های سرشار از ترکیبات و تعبیرهای لطیف زبان‌ها هستند. مثلاً در داستان‌های کوراوغلو می‌توان بهترین نمونه نثر زبان ترکی را سراغ گرفت. نکته پیداست که افسانه‌های هر ملت و کشوری دارای ویژگی‌هایی است که آن‌ها را از افسانه‌های ملل دیگر متمایز می‌کند. در شرایط اقلیمی مختلف و از میان حوادث و شرایط تاریخی گوناگون افسانه‌هایی با خصوصیات متنوع و مختلف زاده می‌شود. مثلاً آنچه در نظر اول در فولکلور سیاه‌پوستان دیده می‌شود رنج و حسرت و اندوهی است که طی هزاران سال بردگی و استثمار بر آن‌ها سنگینی کرده، لاجرم بازتاب آن در فولکلورشان آشکار است.

اصولاً فولکلور نشان دهنده و منعکس کننده احوال و افکار و آرزوهای طبقات محروم و پایین اجتماع است و گاهی که از بالاترها و اشراف صحبت می‌شود. هنگامی است که طبقات محروم به ناچار ضمن امرار معاش و تحصیل روزی با آن‌ها برخورد می‌کنند. چون روی سخن در این مقاله با افسانه‌های آذربایجان است همین قدر مقدمه‌چینی هم کفایت می‌کند.

در دو سه جای دیگر هم گفته شده که می‌توان داستان‌های فولکلور آذربایجان را سه دسته کرد:

۱. داستان‌های حماسی مخلوط با عشق‌های پهلوانی و دلاوری‌ها و مبارزه با پادشاهان و خوانین و فئودال‌ها. از این دست داستان‌ها بگیرید داستان‌های بسیار شورانگیز

کور او غلو را که هفده داستان است. و بعد هم داستان‌های کتاب دده قورقود را.
۲. افسانه‌های صرفاً عاشقانه. از این دست بگیرید داستان‌های بسیار مشهور «عاشیق
غریب»، «طاهر میرزا»، «اصلی و کرم» و غیره.

۳. افسانه‌هایی که برای بچه‌ها و نوه‌ها و نتیجه‌ها در شب‌های دراز زمستان پای کرسی
برای سرگرمی و فرورفتن به خواب شیرین و شکر گفته می‌شود. هرکس دست کم نام پنجاه
داستان از این دست را می‌داند. در این جا فقط می‌پردازیم به خصوصیات افسانه‌های
دسته سوم. سخنی دربارهٔ چند تن از قهرمانان و چهره‌های مشخص افسانه‌ها:

۱. **کچل**، یکی از جالب‌ترین و زنده‌ترین و اصیل‌ترین چهره‌های افسانه‌های آذربایجان
است. کچل جوان فقیری است از طبقهٔ سوم که هیچ‌گونه وسیله معاش ندارد، نه زمینی و
نه سرمایه‌ای و نه هیچ شغل و حرفه و منصب معینی. اغلب پیش ننهٔ پیرش زندگی می‌کند
و از پولی که ننه‌اش از پشم‌ریسی به دست می‌آورد امرار معاش می‌کند.

کچل گاهی کمکی تنبل و تن‌پرور است. اما وقتی که مجبور به کار کردن و سیر کردن
شکم خود می‌شود چنان کارهایی می‌کند و چنان مردی و هوش و فراستی از خود نشان
می‌دهد که پادشاهان و وزیران و دیوهای پر زور از دستش عاجز می‌شوند. در دو کلمه
بگوییم: کچل تنبل و در عین حال چالاک و کارکن است و خوب می‌تواند حقه سوار کند.
حرف‌های بامزه خیلی بلد است. داستان‌نویس معاصر غلامحسین ساعدی در یکی از
داستان‌هایش از این چهرهٔ آذربایجانی به نحو خوب و استادانه بهره‌برداری کرده است. در
افسانه‌های آذربایجان کچل اغلب با وزیر و گاهی با پادشاه درمی‌افند و همیشه پس از
شکست‌ها و خفت‌ها و گول خوردن‌های متوالی پیروز می‌شود و یکپو می‌بینیم داماد
پادشاه شد و یا خود به جای پادشاه نشست و ننهٔ پیرش را هم وزیر کرد.

کچل سمبل فرد محروم و زجر دیدهٔ اجتماع است که همیشه در آرزوهای نیک‌بختی
سوخته و خواسته است که روزی خود فرمانروای خویش باشد.

۲. **وزیر**، از چهره‌های منفی افسانه‌های آذربایجان است. او مردی است چاپلوس و
مؤدی و پول‌پرست که هیچ میانهٔ خوبی با طبقات پایین اجتماع ندارد.
در افسانه‌های آذربایجان جدال پی‌گیر میان وزیران و مردم درگیر است.

۳. **دیو**، دیوهای آذربایجان خیلی پر زور و در عین حال سخت پخته‌اند. آن‌ها می‌توانند
کوهی روی کوه دیگر بگذارند. اما با یک حرف مفت گول می‌خورند و به دست خود

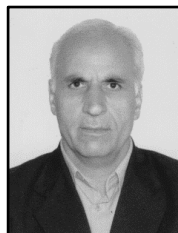
گورشان را می‌کنند و یا فرار را بر قرار ترجیح می‌دهند. مثلاً در افسانهٔ **جیریتدان** دیو حرف جیریتدان را باور می‌کند و سرخود را می‌برد تا زیر پایش بگذارد و از درخت بالا برود و جیریتدان را دستگیر کند. دیوها گاهی عاشق دخترها و زن‌ها می‌شوند و آن‌ها را می‌دزدند. به‌ندرت هم زنی عاشق دیوی می‌شود و او را می‌آورد و در خانه‌اش پنهان می‌کند. مثلاً در افسانهٔ «نارخاتین»، جان دیوها اغلب در شیشه‌ای یا میان جارویی و آئینه‌ای پنهان است که اگر آن را بر زمین بزنند دیو نعره می‌کشد و می‌میرد.

۴. **روباه و گرگ**، دو قهرمان آشتی‌ناپذیر و ناسازگار افسانه‌ای آذربایجانند. روباه موجودی است مکار و آب‌زیرکاه و هزار فن و حقه‌باز که تمام سوراخ سنبه‌ها را بلد است و گرگ موجودی خشمگین و درنده و دست و پا چلفتی که همیشه گول زبان چرب و نرم روباه را می‌خورد و در دام می‌افتد و کتک می‌خورد. روباه حتی سرشیر و آدم و شتر هم کلاه می‌گذارد و از این رهگذر شکمش را سیر می‌کند.

علی کمالی نین حیات ایله یارادیجیلیغی

حاضر لایان: ح. م. گونئیلی

کؤچورن: حسین قاراقانلی

♦ تورک ادبیات تدقیقاتچی سی رحمتلیک علی کمالی

گونش ایلی ۱۳۲۳ (۱۹۴۴/مارس) اورتا ایرانین «ساوا» شهرینین «قاراقان» ماحالی نین «بند امیر» آدلی کندینده، اکینچی بیر عائلده، امیر آدلی بیر اوغلان، دنیا یا گؤز آچمیشدیر.

آتاسی رحمتلیک «اکبر» کیشی همین کندلی، آناسی رحمتلیک «عذرا سعیدی» ایسه قاراقان ماحالی نین «میسیرقان» آدلی کندیندن ایدی. سونرالار دولت سندلرینده امیرین آدی «علی» گئتمیشدیر.

♦ اوشاقلیق چاغی

رحمتلیک علی کمالی، ایلک تحصیلی، اسکی اصول ایله اداره اولونان کند مکتب خاناسیندا، شریعت علملری عالمی اولان رحمتلیک «شیخ حسن محترمی» نین یانیندا اوخوموشدور. او، بو دؤوره ده مکتب خانالاردا درس وئریلن کتابلاری او جمله دن قرآن، گولستان، کلیله و دمنه، جامع المقدماتی و... اوخویوب چیخمیشدیر. علی کمالی تحصیلی نین یانیندا اکینچیلیک ایشینده ده آتا- آناسینا یاردمچی اولوردو.

او دؤوره ده بوتون کندلر کیمی «بند امیر» کندینده ده یازیب اوخوماق باجاران شخص چوخ آز تاپیلاردی. اونا گؤره بالاجا علی کمالی نین یازیب اوخوماق بیلمه سی هامینی شاشیردardı. او کندلیرله گلن مکتوبلاری اوخوباراق، هم یئرلی لرینین ایسته دیگی مکتوبلاری دا یازاردی. ائله بونا گؤره چوخ آدم حتی امنیه لر اونا «بالا یازجی» آدینی وئرمیشدیلر.

«حسین کمالی»، علی کمالی نین بۆیوک قارداشی اونون تحصیل آماغا، یازیب اوخوماغا وورغون اولدوغو باره ده بئله دئییر:

«او (علی کمالی) کند مکتب خاناسیندا اوخودوغو چاغ، بیر گون کندیمیزه بیر درویش گلمیشدی. درویش قاپی-قاپی شعر اوخویوب دیله نیردی. همن شعرلرین بیرى علی اوچون ماراقلی گلمیشدی. ائله بونا گۆره ده آنامیزدان ایسته میشدیر، درویشه دئسین، اوخودوغو شعرلری یازیب وئرسین؛ یا دا بیر داها اوخوسون من اؤزوم یازیم! اونون ایستگین ائشیدن درویش، آیقلاری بیئر توتوب، قارشیلیق سیز وئره بیلمه دیگینی بیلدیر میشدیر. بویانداندا ۹ یاشیندا علی کمالی آیاغینی بیر باشماغا سوخاراق هر قیمته اولورسا، شعرى آلیب منه وئرمه لیسيز دئییردی. چوخ چکیش- برکیشدن سونرا یاریم باتمان یارما وئریب، شعرى درویشدن آلدیق.»

علی کمالی اون یاشیندا کند مکتبینی قورتاریب، تهرانا گلمیشدیر. او تهراندا یاشایان داییسى گیلده قالاراق، یئنی اصول ایله اداره اولونان بیر اوخولدا بئشینجی صینیفی اوخودو. او سونرا کی ایل آلتینجی صینیفی ساوا شهرینده اوخوماغا مجبور اولموشدور. ساوا شهری بند امیر کندیندن ۷۰ کیلومتر آرالی اولدوغونا گۆره، گل-گئت اوچون ماشین اولسایدی دا، ماشینا مینمگه پول تاپماق چتین ایدی. بونا گۆره ده ۱۲-۱۱ یاشلی علی کمالی گئجه- گوندوز ساوادا قالمالی اولموشدور. او ۹ ایللیق ساوادا تحصیل آلدیغی چاغدا بیر قاری آروادین ائوینده یاشامیشدیر. علی کمالی بو مدتده گره گئی اولان یئمک ایله سایر ملزوماتی آماغا پولسوز اولدوغو اوچون هر نئچه وقتدن بیر، آتاسی کنددن اونا چؤرک هابئله باشقا گره کنلری گتیریردی. بعضاده آتاسیگله بیلمه دیگینده، اؤزو «علی کمالی» داغلیق یوللار ایله ساوادان بند امیره گلیب، آپارا جاغی گره کنلری آرخاسینا آلیب گتیرردی. یول اوستونده اولان کندلرین اهالیسی تانیمادیقلاری بو اوشاغی همیشه چانتالی گۆزدوکلری اوچون اونا، «چمدانلی اوغلان» (چانتالی اوغلان) دئییردیلر.

بئله بیر چتینلیکلره باخمایاراق او، ایلک مکتبین آلتینجی صینیفی دا ساوا ایله ساوا شهرینین اطرافیندا یئرلشن نئچه یوز کندین اؤیرنجی لرینین ایچینده لاپ یوکسک رتبه ایله قورتاریب، بیر جوت گیوه باشماق جایزه آلمیشدیر.

علی کمالی اورتا مکتبی ده ساوادا اوخومالی اولموشدور. او، اؤنجه «مرضیه باجی» آدلی بیر قارینین، سونرالار ایسه رحمتلیک «حاجی سید جاواد حسینی» ایله اوغلو «حاجی

سید حسن حسینی» نین ائوینده ایله اونلارین حمایه‌سی آلتیندا اؤز تحصیلینه دوام ائتدیرمیشدیر. ائله او ائولرده اولان اؤیرنجی اوشاقلارا درس اؤیره‌ده‌رک، آراسی را بیر شعرده یازاردی. کمالی نین اورتا مکتبی نین اوچونجو ایلینده اؤزو یازیب اوخولدا دیواردان آساراق اؤیرنجیلره ماراقلی اولان درگیلری، اوخولون بیر سیرا اؤیرتمنلری طرفیندن سانسورا معروض قالیب، سونرادا دایاندیریلیمیشدیر.

او، گونش ایلی ۱۳۳۷ یا دا اوخولون اوچ آی باغلی اولدوغو فرصتدن یارارلانا‌راق، شهرده بیر بوش ائو تاپمیش، بو ائوی اوچ آیلیق بیر اؤزل اوخولا چئویرمگه چالیشدیغیندا، اونون بو ایشینی بیه‌نن «اؤیرتیم یئنه‌تبیجیلری» (تعلیم-تریبت) اداره‌سی آدمالاری اوچ آیلیق بیر اوخولو ۱۴ یاشلی یئنی یتیمه علی کمالی‌یه تاپشیرمیشدی‌لار. او بو اوچ آیدا اوچ یوز اؤیرنجی‌یه درس وئره‌رک معین قدر پول قازانمیشدیر.

داها کمالی اوشاق کن ده بؤیوک‌لر کیمی دوشونموش؛ هر حادثه‌ایله علاقه‌دار اؤز مناسیبتینی بیلدیرمیشدیر. او، هله اون بئش یاشی دولمامیش، ساوا شهرینده محرم آیی نین بیر گئجه‌سی «سعید ابورضا» آدلی امام‌زاده‌نین مقبره‌سینده شاهلیق اوصول اداره‌سی نین ضدینه اودلو چیخیش ائتمیشدیر. بونا گؤره ده پلیس طرفیندن یاخالاناراق دوستانغا سالینمیشدیر. اونو بو محکمه‌دن قورتاران «حاجی میرزا علی بدر» آدلی حرمتلی بیر شخص اولموشدور.

کمالی اورتا مکتبین یاریسینی ساوادا اوخویور؛ آنجاق آرتیق تحصیل آلماغی نین خرجین یوخسول آتاسی اؤده‌یه بیلمزدی. ائله بو سببه گؤره بیر داها تهرانا گلیب تحصیلی نین یانیندا تیکینتی ایله عمرانلی ایشلرینده فهله‌لیک ائتمیشدیر. عینی حالدا اؤزوندن آشاغی صنیف‌لاردا تحصیل ائدن اوشاقلارا درس وئره‌رک، چوخلو ساحه‌لرده ایشله‌مگه مجبور قالمیشدیر.

او، تهراندا «دارالفنون» مدرسه‌سینده اورتا مکتبین سون ایللرینده تحصیل آلاندا آتا-بابا کندی، - بند امیر کندی - یئنی اوصولدا مدرسه تیکمک فیکرینه دوشور. اؤزو اؤن سیرادا دورا‌راق کند اهاالیسی‌نی ایشه چکیب بیر چوخ خرج‌لری اؤزو اؤده‌یه‌رک سونوندا ۱۳۳۹-جو ایله بند امیرین یئنی مکتبی قوللانیلماق اوچون وئریلیر. ائله همن ایللرده آتاسی اکبر کیشی‌ده ایشله‌مک اوچون تهرانا گلیر. آتا-اوغول ال-اله وئریب، بیر مدت ایشله‌دیکدن سونرا تهراندا ۶۰ مترلیک بیر ائو بییه‌سی اولور‌لار.

کمالی اورتا مکتب دیپلمونو تهرانیین بوتولوگونده لاپ اوستون نمره لرله اعلی درجه لی بیر اؤیرنجی کیمی آلمیشدیر. بونا گؤره ده آدی ایله شکیلی او زمانین گونده لیکلرینده چاپ اولموشدور.

◆ اجتماعی سیماسی

علی کمالی ۱۳۴۱-جی ایلده اونووئرسیتیه داخل اولماق ایله علاقه دار سیناقلاردان موفقیتله کئچیب، تهران اونووئرسیتیه سینین حقوق علملری فاکولته سینده قبول اولموشدور. او ۱۳۴۵-ده حقوق علملرینده ليسانس آلاق، افسرلیک رتبه سی ایله ایکی ایل لیک اجباری عسگرلیک وظیفه سینى داشیماق اوچون اوردویا داخل اولدو. اوردودا دا حربی (افسری) فاکولته ده اؤیرنجیلره «حقوق، حکومت ایله اولوس آراسی ایلگیلری» عنوانلی علملری ایکی ایل درس وئرمیشدیر. ایکی ایل عسگرلیکدن سونرا، عالی تحصیلاتینا دوام وئره مک اوچون بیر داها اونووئرسیتیه داخل اولوب ۱۳۴۹-دا «جزایی علملر» اوزه ره یوکسک ليسانس درجه سی ایله بیرینجی درجه لی عدلیه وکیلی کیمی ایشه باشلادی. او، آدی بؤیودوکجه، وار-دولتی آرتدیقجا، بارلی آغاچ کیمی خالقینی اونونده باش اگیردی. علی، یوردونون اوغروندا فعالیت ائده رک مالدان، جاندان کئچیردی.

او ۱۵-۱۲ یاشلاریندا ۷۰ کیلومترلیک یولو پایا گنده رک اؤزونون شهردن کنده، کندن شهره چاتدیرماغین یورغونلوغون جانیندان چیخارماغی تاریخ بویو محرم ساخالنیلیمیش کندلرده قایغی گؤسترمکده گؤروردو. حدسیز درجه ده خالقینی سئودیکگی اوچون اؤزو چکدیکگی آغری آحیلاری، یورغونلوقلاری اونلارا قییماییردی.

اونلارین دینچلیگی اوغروندا داغلارین گدیکلری کؤکسونو سؤکوب، اونلارا یول چکمگی اؤزونه بورج بیلیردی. کمالی یول چکمه ایشلرینی دوغولدوغو بند امیر هابئله «بولو بند» کندلرینین آراسیندا اولان یولو دوزلمکله باشلادی. بو یولو ایشله مکده هر ایکی کندين اهالی سی اونونلا امکداشلیق ائتمیشدیر. هابئله بند امیر کندين امکداشلیغی ایلا «زراب» چایی نین اوستونه بؤیوک بیر کؤریو سالدیردیغی اونودولماز بیر آنیدی. همن چاغلاردا بند امیر کندين اورانین هنده ورینده اولان بولوبند، وسمق، بره-موم، کؤشکبر، تورشک هابئله آزاد کینه اورادان ایسه گولک، ایسفاهانک، پیغمبر کندی، ده سید هبران کندلرینه اؤز خرجی ایله یول چکدیرمیشدیر. اونون قصدی بو یوللاری

ساوانىن ياخىنلىغىنىدا يىرلەشەن ساوانىن سانايى شەھرىنە (شەھەر سانئىتى) چاتىدىرماغىدى. ئالە او ايشلىرىن دوامىندا سون چاغلار بند اميرين يولونو ۴۵ مترلىك يولا چئوپىرماغى باشلامىشىدى؛ آجاق واختسىز اؤلومو بوتون ايشلىرىنى ياريمچىلىق قويدو.

اؤلومدن سونرا بير نئچە آى قاباق بند امير كندىنن ياخىنلىغىندا بير بۇيوك كۆرپو تىكمىك اوچون داش تۆكدورموشدور. اورانىن آدىنى دا «آنا كۆرپوسو» قويماق قصدىندە ايدى؛ نئچە ايل لر قاباق حياتا گۆز يومان آناسىنن مزارىنن يولو او كۆرپودن كئچمەلىيدى. تاسفلە بو ايشى دە سونا چاتدىرا بىلمەدى.

كمالى اورتا مكتىبە اوخودوغو ايل لرده چالىشقان، عىنى حالدا يوخسول اوشاق اولدوغو اوچون «شېخ رىاحى» آدىلى بير كىشى اونا بير دست «پنجك- شالوار» وئرمىشىدى. اودا بو انسان سئورلىگىن قارشى سىندا سونرلار بئش ايله كىمى، ايلده ۵۰ دست «پنجك- شالوار»، بند امير كندىنن اوشاقلارينا پايلايىردى.

بند امير كندىنن مسجدىنە ۳۰ جز قرآن وقف ائتمىك، اۇنچە اۆزو ۱۰۰ جلد كتاب باغىشلانماقلا، «دوزج» كندىنە كتاب ائوى قۇرماق، «مىسىرقان» كندىنن امكداشلىغىلا اورادا بۇيوك بير كتاب ائوى ياراتماق، او كنددن خستەلرى شەھرە آپارماق اوچون بير آمبولانس آلمانا اشتراك ائتمىك، بولو بند كندىنن حامامىنى تىكمىكده مالى يارديم هابئله امكداشلىق ائتمىك، بند اميرە دىزل موتور ايله ايشلەين دىيرمان قۇرماق، يئنە اۆز پولو ايله او كنده الكتريك موتورو گتىرمىك، بوتون ائولرە قارشىلىق سىز هئچ نە اىستەمەدن ايشىق وئرمىك، اكىنچىلىگىن يئنى، دوزگون يوللارنى بند اميرە اؤيرتمىك ايله بىلە چوخلو بئله- بئله ايشلىرى اونون اجتماعى فعاليتلرىندن سايمان اولار.

بونلارلا ياناشى وكىللىك ايشلىرىندە يوخسول آداملاردان پول آلمازدى يا چوخ آز آلاردى. سۆزون قىساسى كمالى اولدوقچا انسان سئور بير كىشىلىك ايدى.

اونون كۆورك قلبى تىكجە اۆز يۇردداشلارىنا دؤيونموردو. او دىيانىن ان اوجقار يىرلىرىندە حقى تاپدالانان انسانلارا، اۆزلىكلە مسلمانلارا قاينى گۆستىرىپ يارديم ائتمەگى اۆزونه بو رج بىلىردى.

بونا گۆره دە اسلام هابئله مسلمان دوشمنى اولان دولتلىرىن حىمايه سىلە اسلام سىنىرلازىنى كئچىپ، «دىزدن-دىزە»، يعنى قارا دىز، آغ دىز خىز دىزى آراسىندا قۇتسال اسلام توپراقلارىندا «بۇيوك ارمنىستان» دولتى ياراتماق قصدىنە اولان داشناق

اثرمنی لرین بیرینجی آددیم کیمی آذربایجان اۆلکەسینه تجاوز ائده رک، بیر میلیوندان آرتیق مسلمانی دیدرگین ائتمه سینده تهراندا یاشایان بیر سیرا باجی- قارداشلارین ایران، اسلام جمهوریتی «قیزیل آی پارا جمعیتی» نین حمایه سیله یارادیلان «قاراباغ مسلمانلارینا یاردیم کمیته سی» نده چالیشمادا، مالی یاردیم توپلاییب، قیزیل آی پارا جمعیتی نین کۆمگی ایله آذربایجان اۆلکەسینه گۆنדרمه ده کمالی قاباقجیل هابئله چوخ چالیشانلاردان بیرى ایدی.

◆ علمی ادبی سیماسی

علی کمالی بیر عدلیه وکیلیدی. محکمه یه وکیل اولاراق اونلارین حقینی مدافعه ائدردی. وکیل لیک ایشی چوخلارین بۆیوک هابئله اؤنملی ساییلیردیس، اولو، داهی سؤز اوستاسی نسیمی [۱] نین «من بو جهاندا سیغامازام»، دئدیگی کیمی، کمالی ده وکیل لیک چرچیوه سینده یئرلشمیردی. دو غروداندا وکیل لیک دونو کمالی تک بۆیوک انسانین اگنینه چوخ دار گلردی. اونون شاعر روحیه سی اوشاقلیق چاغی نین چوخلو چتین لیکلرینی دؤیوب، آجیلیقلارینی دادمیشدیر؛ آغیر حیاتین زندانیندا تاپدالاندیقجا داها آرتیق بۆیوک بیر داغ کیمی یئنیلیمز اولموشدو. ائله بونا گۆره ده اولایلمه یین ایشلری اولدورا بیلیردی. یورولماق، بئزیکمک، سارسیلماق... اونون قاموسوندا آنلامسیز سؤزلرایدی. حتی اؤلومونوده اؤزوندە اۆلدورموشدو.

ننچه ایشی بیر- بیرله یاناشی آپارماق، ننچه ساحه ده چالیشماق اونون حیاتینی دادی دؤزویبدو. او باغدارلیقلا یاناشی اکینچی لیک ده ائدیردی. شاعر اولاراق عدلیه وکیلیدی. بۇنلار ایله بئله، ادبی تدقیقات، فولکلور ماتریاللارینی توپلاماق... اونون باشینی آرتیق قالابالیق ائله میشدی. بونلارین هامی سیندان دا اونون تکجه بیر مقصدی واریدی.

او مقصد اونون باشیندا اولان سئودانی حیاتا کئچیرمه، یعنی دیل ایله ادبیاتیمیزین هئچ اولماسا بیر قولونو اوزه چیخارتماق ایدی. او بویولدا مالینی دا قویوموشدور، جانینی دا. بونا گۆره ده او ایران نین ان چوخ محاکمه سووان دؤرد- بئش وکیلینی بیرى ایدیه، اونا تورک دنیا سیندا شهرت قازانديران اؤز مدنیتی اوغرונدا اولان چالیشمالاریدی. اؤز دئدیگینه گۆره او سگگیز یاشیندا، کند محکمه سینده اوخودوغو چاغدان شعر سؤیله مگه باشلامیشدیر. تورکجه، فارسجا، عربجه هابئله اینگیلیزجه نی بیلرکن، یازدیغی

اثر لر آرتیق تورکجه-فارسجا اولموشدور. تورکجه یازدیغی شعر مقاله لرین بیر حیصه سی تهراندا چیخان وارلیق درگیسی یا او بیرى نشریاتدا چاپ اولموشدور. فارسجا اولان ساتیریک شعرلریندنه اسلامی انقلابیمیزین ایلک ایلینده ۱۵۲ صفحه لیک «نقله» آدلی بیر مجموعه چاپ اتدیرمیشدیر. هابئله بیر سیرا ساتیریک شعرلری ده اورتا مکتبه ده خودوغو چاغلار «آق کمال» یا «نقله» امضاسی ایله گونده لیکلرده چیخمیشدیر.

اونون چاپ، نشر اولموش اثرلریندن بیرى ده «انقلاب» کتابی دیر. رحمتلیک علی کمالی انقلابین غلبه یه چاتماسی اوغروندا وار گوجو ایله اشتراک ائده رک، خالق کوتله لرى طرفیندن وئرلین مختلف دیلدرده اولان شعارلار، اعلانلار، انقلابا عاید اولان خبرلر، شعرلر شرقی لر، حماسی حادثه لره بئله ساییره دن توپلادیغینی انقلاب آدلی کیتابیندا ۱۳۵۸-جی ایله ایران خالقلارینا اتحاف ائتدی.

اونون شعر ایله ادبیاتا نه قدر وؤرغون اولدوغو باره ده بند امیر کندینده شعر اوخویان درویشین آنیسی ان یاخشی بیر اؤرنکدیر.

او قۇلاغینا دین سؤزلری دیقتله دینله بیر، آغیر-یونگول ائدیردی. «تیلیم خان» آدلی شاعردن دیلر ازبری اولان شعرلر اوخوندوقجا علی کمالی ده آرتیق ماراق دوغوروردو. او درویشین شعرین سئویب، یاریم باتمان یارمایا آلدیغی کیمی، تیلیم خاندان اوخونان شعرلری ده هر زحمت ایله چتین لیکله اولورسا یازماغا، اؤیرنمه یه چالیشیردی. گونو-گوندن تیلیم خانین کیم اولدوغونو بیلیمگه، هابئله اثرلرینی توپلاماغا یونه لیردی. نهایت بیر مدت آختاریشلاردان سونرا، اونو اونون ساوا ایله همدان آراسیندا اولان مزلقان بؤلگه سی نین «مره غئی» کندینده یاشادیغینی تخمینا ۱۲۰۵ ه.ش ایله ده او کئنده وفات ائتدیغینی بیلدی.

کمالی او کئنده گئدیر، شاعرین نوه-نتیجه لرینی تاپیر؛ اونون اثرلرینی توپلاماغا، اونلارین دا یاردیملاریندان فایدالانیر؛ آنجاق اثرلرین داها آرتیق اولدوغونو دؤیان کمالی بۇنلارادا راضی اولماییر، بلکه «تیلیم خانین شعرلرین توپلاییرام» دئییه؛ همدان، قوم، خلجیستان، اراک، ملایر هابئله سایر یئرلری کند به کند، اوبا-اوبا، اویماق-اویماق دولانا-دولانا گئدیر «قشقای» ائلرینه چاتیر. شیراز اؤلکه سینده یاشایان تورک ائلرینی بیر-بیر دولانیر. «کرمان» ایالتینده یاشان تورک دیللی «افشار» طایفالارینی تاپیر. اصفهان هنده ورینده تورک دیللی خالقلارا باش وؤرور؛ هر ماحالدا الینه کچن ماتریاللاری توپلاییر.

بو آختاریشلار بیر ایل ایکی ایل یوخ، اؤتوز ایلدن آرتیق دوام اندیر؛ نتیجه ده تکجه تیلیم خان یوخ، اونلار جا شاعرین اییتیپ باتماقدا اولان شاعرلرینی هابئله فولکلوریک اثرلر تو پلاماغا موفق اولور. اولان بیر سیراسین آغیزلاردان توپلاییر، بعضی سینی ده ال یازمالاردا، تۆکوب داغیلاماقدا اولان اسکی بیاضلاردا تاپیر. بیاضلارین بعضیسی اوخوناقلی اولسا دا، بیر چو خو قارما- قاریشیق، اوخونماسی چتین اولان یازیلاردیر. اونلارین بیر سیراسینی قارشیلیق سیز الده انده بیلیمیشسه ده، چوخونا آغیر پوللار وئرمگه مجبور اولموشدور. هابئله آیری آدمالارا پول، ماشین وئریب، ادبی ماتریال لاری تو پلاماغا گؤندرمه سی ده آز اولمامیشدی. باشدا تیلیم خان اولراق ادبی اثرلر توپلاماق اوچون باش ووردوغو کند یا شهرلرین آدلاری چوخ اولدوغوندان دولایی، اونلاری بیر کتاب کیمی چاپ، نشر ائتمک اولار.

توپلانمیش اثرلرین چوخو اورتا ایران تورکلری هابئله نئجه سی ایسه «قاشقای» لارا عاییددیر. فولکلوریک اثرلرین دیلی تورکجه دیر. شعر مجموعه لرین چوخو تورکجه، بیر پاراسی ایسه فارسجا، کیچیک بیر اثرده عربجه دیر.

اثرلرین اوخوماسی ایله کؤچورمه سی نین نه قدر چتین اولدوغونا باخمایارق، کمالی تیلیم خاندان باشقا نئجه آیری شاعرین اثرینی ده کؤچوردوکدن سونرا، عرب الفباسیندا «نستعلیق» خطی ایله چوخ گوزل یازدیریب، حاضرلامیشدیر.

بۇ چالیشقان ادیب، تدقیقاتچی نین بۇ قدر ایشلرینی آلقیشلایان بیر اولسایدی، قینایان، آتماجالی-آتماجالی سؤزلرله اوشندین، قباغینا داش آتان مین اولموشدور. اونو باشا دوشمه یین چوخلاری دا الیندن توتمادیغی، او یاندا قالسین، آیاغیندان دا یاپیشمیشدی. بؤیوک اورکلی، درین دوشونجه لی، کمالی بۇنلار باخمایارق، اؤز یولونو دوام ائدیردی.

او، اؤز زنگین دیل ادبیات، گئنیش مدنیینه اوزاقلاشمیش، یادیرغامیش دیلداشلارینی هر یئرده تاپیردیس، اونلار ایله دانیشیب، آییقلیق وئیردی. علی کمالی علمی ادبی ایشلریندن آزدا اولسا، اؤرنک وئرمک اوچون، کئچن سون ایللرده شاعرلریمیز هابئله اونوئورسیتهلرده اوخویان اؤیرنجیلریمیز طرفیندن چئشیتلی یئرلرده کئچیریلن ادبی مجلسلرده اشتراک ائده رک، چو خوندا دا علمی، ادبی، تاریخی چیخیشلار ائدیردی.

او ۱۳۷۱ ایله ۱۳۷۲-جی ه.ش ایللرده مدنیتمیز اوغروندا چالیشان «اوستاد شهریار درنگی» نین امکداشلیق ایله نئچه یوز نفر عالم، شاعر، یازیچی تدقیقاتچینی آتا-بابا یۇردو ساوا ماحالینا ھابئله اوجا داغلارین آراسیندا یئرلەشن «مره غئی» کندینده تیلیم خانین مزارینین زیارتینه آپارمیشدی. بۇ سفرلرین ھر بیرینده ایکی گونلۇک علمی ادبی قۇرۇلتای کئچیریلەرک، قوناقلار اونون ادبی فولکلوریک ماتریاللار توپلادیغی یئرلرین بیر پاراسی ایلا تانیش اولموشلار. ھابئله قوناقلار بند امیر کندینده «تیلیم خان سکی سی» آدلاندیردیغی یئر یاخیندان گۆردولر. او نئچه ایل بۇندان قاباق پول ایله آلیب، میلیونلار جارج ائدهرک، «لوکتینگه سی» [۲] آدلی بیر داغین اتگین ده بۇیوک بیر یئر، ھامارلاییب، دوزنلیگه چئویرمیشدیر. او یئرده بیر مدنیت مرکزی، اورایا اوغون اولان سارایلار تیکه جک ایدی.

رحمتلیک کمالی قوناقلارا سۆز وئرمیشدی، لوکتینگه سی نین زیروه سینده تیلیم خانین ھیکلینی یوندوروب، مره غئی کندینده اونا لاییق عابیده تیکدیره جکدیر.

او تهراندا چیخان «وارلیق» درگی سی نین یازارلار ھئیتی نین عضو-ولموش بو درگی ایلک چیخدیغی ایللرده ھر ساییندان ۲۰۰ نسخه اۆز پول ایله آلیب، اونلاری قارشیلیق سیز اولراق، خالقا پایالایردی. بئله لیکله درگینی خالقا تانیتریر، درگی یه ایسه آزدا اولسا، یاردیم ائدیردی.

◆ توپلادیغی اثرلر

کمالی ایلک اولراق تیلیم خان اثرلرینی توپلاماق قصدینده اولسایدی دا، او اثرلرله یاناشی ھمن دفترلرده تورکمن ماحمود، خسته قاسیم، عاشیق رضه لی یا سایره نین اثرلرینی ده اله کئچیرمیشدیر. بونا گۆزده اۆز فعالیت ساحه سینی داهادا گئیشلندیریب، چوخلو ایتیپ، باتماقدا اولان اثرلری توپلاماغا باشلاییب بو اثرلرین سایینی ۱۱۰ عنوان-۱ دک چاتدیردی. اونلارین نئچه سی ناقص یا دا توپلانمالی ماتریاللاری ھله مکمل توپلانمامیشدیر. تخمینا یوز اثر تکمیل اولموش یا بیر یئر چاتیپ اونو بیر کتاب کیمی بیلیم ایله ادبیات علمینه تقدیم ائتمک اولایلر.

توپلانمیش اثرلرین تخمینا قیرخی شفاهی خلق ادبیاتینا عاییددیر. اونلارین ایچینده «آتالار سۆزو»، «تاپماجالار»، «بیرلار» (بایاتیلار) ھابئله «سۆلچکلر» (ناغیل لار)

مجموعه‌لری واردیر. آتالار سۆزو، بیرلار، تاپماجلار، سۆلچکلر بیر پاراسی آذربایجاندا اولان اؤرنکلر ایله اوخشار یا اورتاق اولورسا دا، بیر چوخودا اونلار ایله آیریلیقلاری واردیر.

هابئله اوتوزدان آرتیق عاشیق داستانلارینین بیر پاراسی تکجه اورتا ایران تورکلرینه عایید اولاراق، بیر پاراسی نین عنوانی ایله آذربایجان، تورکمنلر یا باشقا عاشیق ناغیل لاری وارسادا، بو عنوان بیرلیگی اثرلرین عین اولدوغو آنلامیندا دئییلدیر. دئمه‌لی بۇنلاردا اورتا ایران تورکلری واریانتلاری شفاهی خلق ادبیاتیمیزین باشقا بیر قولو کیمی میدانا چیخیرلار.

عاشیق داستانلارینین ایککی کیچیک توپلوسونو رحمتلیک کمالی اؤزو تنظیم ائتمیشدی. ۱۹ عنوانینی ایسه سون چاغلار «حسین م. گونئیلی» کاستلر یا چئشیتلی ال یازمالاریندان کۆچوروب تنظیم ائتمکدن سونرا کمالی نین منشی سی خانیم «حبیبه مهدی‌پناه» تاپ ائتمیشدیر. قالان عنوانلاریندا بیر سیراسی تنظیم ائدلمک قابلیتینه یییه اولاراق، بیر سیراسی ایسه ناقصدیرلر.

عاشیق داستانلارینی توپلاماقدا «ملایرلی عاشیق عابباس»، «عاشیق اکبر» هابئله باشقا بیر عاشیق، یاخین کئچمیشده وفات ائدن «افشار» آدلی بیر شاعر یا بو گونه کیمی اؤیره‌نه بیلمه‌دیگیم باشقا شخصلر اونونلا سیخی امکداشلیق ائتمیشلر. مرحوم کمالی نین هر داستان یا زیلاچاق «اؤن سۆز» ده او دستان سوبله‌ین، یازان، ترتیب ائدن یا باشقا چالیشانلارین امکلری قید اولوناراق هاممیسیندان قدردانلیق ائتمک دوشونجه‌سی واریدی.

بیز بۇردا اونون توپلادیغی اثرلرین حاضرلانمیش سیاهی‌سینی، زنگین معنوی وارلیغیمیزین قۇرونماسی اوغروندا چالیشان سایغیلی عالمریمیز هابئله علم دنیا سینا تائیدیریق:

- ۱- شاه اسماعیل. ۲- ماحمود ایلا نیگار. ۳- عاشیق غریب- شاه صنم. ۴- عابباس- گولگز.
- ۵- کلبی- حوری‌زاد. ۶- معصوم- افروز. ۷- خان عسگر- محبوب. ۸- همراه- سروناز، ساناز.
- ۹- طاهر میرزا- زهره. ۱۰- محمد- پری. ۱۱- اصلی- کرم. ۱۲- بهرام- گول اندام.
- ۱۳- سیدی- پری. ۱۴- صیاد- سادات. ۱۵- فرهاد- گولشاد. ۱۶- فرشاد- گولشاد.
- ۱۷- قوربانی- پری. ۱۸- نجف- ماه جمال. ۱۹- ورقه- گولشن. ۲۰- وانی گویچک.
- ۲۱- حسرت. ۲۲- اسعد نظام. ۲۳- ولی اوغلو. ۲۴- سلیم- شمسی. ۲۵- سیامک- سوسن.
- ۲۶- شیرین- بیرچک. ۲۷- بهمن- کوچیک. ۲۸- لیلی- مجنون. ۲۹- حئییف سنه

ممد حسن خان. ۳۰- خسرو- صنم. ۳۱- فغفور بی. ۳۲- اسد بی. ۳۳- کور اوغلو. ۳۴- قره چای. ۳۵- تاپماجالار. ۳۶- آتالار سۆزلىرى. ۳۷- ييرلار (باياتيلار). ۳۸- سۆلچكلر (ناغیللار). ۳۹- طوطو قوشو. ۴۰- گرگرلى ممد.

آشاغيدا گۇستردیگیمیز سیاھی ایله کمالی نین تو پلادیقى اثرلرین یازارلارینین آدینی یا اثرلرین اؤز عنوانلارینی ایچینه آلماقدادیر. اثرلرین تخمینا ایگیرمی عنوانی عرب الفباسیندا نستعلیق خطی ایله یازیلیب حاضرلانمیش، قالانین دا بیر سیراسی ترتیبه سالینمیش، بعضی لری هله ده ایشلنمه میشلر.

ترتیب اندیلیمیش اثرلرین ان گۆزلی تیلیم خانین دیوانی، ان حجملیسی اکبر خان رزاقی نین ایکی دیلده بئش جلدلیک دیوانی دیر. تیلیم خان دیوانی نی توپلاماقدا، تیلیم خان هم یئرلیسی اولان «حاجی جعفر اوغلو غفاری»، رحمتلیک اکبر خان رزاقی، حاضرلاماسیندا ایسه «پروفیسور غلامحسین بی دلی»، «دکتر محمد تقی زهتابی»، «اسماعیل هادی»، «حسین م. گونئیلی» بلکه ده هله اؤیره نه بیلمه دیگیمیز باشقا عالمر، ادبیات سئورلر کمالی یه یاردیم ائتمیشدیلر.

یوْخاریدا آد آپاردیغیمیز اثرلرین سیاهه سی بۇنلاردیر:

- ۱- تیلیم خان. ۲- تورکمن- ماحمود. ۳- اکبر خان رزاقی. ۴- میرزا محمد علی مداح.
- ۵- داوری. ۶- درگزینلی موللا احمد. ۷- آغداشلی مهدی رفیعی. ۸- سنگکلی عاشیق رزه علی. ۹- سید احمد تفریشی «کوثر». ۱۰- فانی. ۱۱- بند امیرلی شیخ محمد حسن. ۱۲- عباسعلی یقینی. ۱۳- آغداشلی مذنب [۳]. ۱۴- مهدی. ۱۵- شیخ حسن محترمی. ۱۶- قاراقانلی غیبعلی. ۱۷- مأذون قاشقاییلی. ۱۸- بابدار اوغلی. ۱۹- قاشقاییلی یوسف خسرو. ۲۰- آلماس. ۲۱- عندلیب. ۲۲- خاکی. ۲۳- ساوه لی ذاکر. ۲۴- رضا. ۲۵- قدسی خلج. ۲۶- علیرضا. ۲۷- علی اکبر قدسی. ۲۸- بهیم. ۲۹- ساوه لی شهاب. ۳۰- پناهی. ۳۱- صانعی. ۳۲- غلامحسین هریانی. ۳۳- فرخنده. ۳۴- مخلص. ۳۵- عاصی. ۳۶- آسیم. ۳۷- سمندر. ۳۸- نوبرانلی ذلیل. ۳۹- محسن محمد حسینی. ۴۰- محمد محسن محمدی. ۴۱- شیدا. ۴۲- قزوینلی فقیر. ۴۳- حسن. ۴۴- مهدی خان کوردآبادی. ۴۵- نجفی (آغداشلی). ۴۶- تورکمن فتاح. ۴۷- میرزا محمد خوشنویس. ۴۸- ماحمود باقری. ۴۹- کاظم. ۵۰- آغداشلی نجار.

۵۱- اسمعلی تورک. ۵۲- افشار. ۵۳- حسین تورکی. ۵۴- افتخاریان.
 ۵۵- غرق آبادلی شوقی. ۵۶- شیخ مهدی منتظر. ۵۷- میرزا نصرالله ادیب.
 ۵۸- سالار ناصر. ۵۹- خسته قاسیم. ۶۰- سہاب السعادت. ۶۱- تعزیه خوانلیق.
 ۶۲- بیچاقچی ائلی. ۶۳- الویر. ۶۴- ساوہ و تواب. ۶۵- گلچین. ۶۶- تورکھا و سفرھا.
 ۶۷- داغیناق تورکلرین آثار و نشانہ لری. ۶۸- مسکین حسین، فاشقای سہراب، حسین
 بی بیات، علی شہلو، مسیح، قول اوروج، رحیم بی عبدالرحمانی.

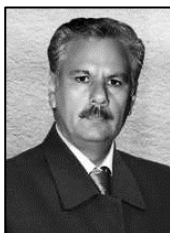
یوْخاریدا آدی چکیلن شاعرلردن بیر شعر توپلوسو.
 تاسفله، کمالی، بو اثرلری چاپ، نشر ائتمکله ۳۵ ایلدن آرتیق چکدیگی زحمتلرین
 آغریسینی، یورغونلوغونو جانیندان چیخارا بیللمه دی.
 او بو آغیر یوکو بوتون قلم اهلی نین چیگنینه قویوب گئتدی. او نئچه ایللر ایدی اورک
 آغریسی ایله یاخالا شیردی. نہایت ۱۳۷۵/۵/۱۱، ۱۹۹۶- جی ایلین «آگوست» آبی نین
 ایلک گنجہ سی ۵۲ ایل ائلی نین، دیلی نین، ادبیات نین، مدنیتی نین سئوگیسی ایله
 چیرپینان اوزگی دایانیب دوردو. اونون یاشامی اوزون سورمه دیسه ادبیات تاریخیمیزده
 ایتیب- باتمایان ایزلر قویوب گئتدی. نه دنسه جمعه آخسامی گونو اونون اؤلوموندن اون
 ایکی ساعت سونرایا کیمی بو آجی خبر ادبیاتچی لاریمیزین هئج بیرینه چاتمامیشدیرسا،
 او گون آخسام چاغی بو خبر هیزلا یاییلدیگی اوچون صاباح اونو تشیع ائتمگه چوخ اوزاق
 شہرلردن گلن شاعر، اینجه صنعت خادم لریمیزین سایه آزدیلدی. او تهرانی «بهشت
 زهرا» قبریستانیندا ۳۲ ایکینجی پارچادا (قطعه ده) توپراغا تاپشیریلیمیشسا دا، آدی
 مدنیت تاریخیمیزدن، هم ده اورکلریمیزدن سیلینمه به جکدی.
 بیز کمالی نین روحنا شادلیق، قارداشلارینا، باجیلارینا، ایکی اوغلونا، قادینینا هابئله
 بوتون قوهوملارینا ساغلیق آرزولایاراق اونلاردان ایسته بیریک، کمالی نین توپلادیگی
 اثرلرین چاپ، نشرینده وار گوجلری ایله چالیشسینلار.

۱۳۷۵/۷/۸

۱۹۹۶/۹/۲۹

چئشیدلی یازیلار

- قازان خانین داستانی (دده قورقود کتابیندان). عاشیق سلجوق شهبازی
- شوخومدا بالیق. محرم پریزاد (سورگون)
- یاغیش - بولاغی هاردادی؟ دکتر ابوطالب اللهیاری
- آی هئشتی، هئشتی، هئشتی متلینین آچیقلاماسی. رمضان خلفی نژاد اصل
- فراهان دان فولکلور نمونه لری. عباس امیرآبادی فراهانی / اسدالله امیری
- قوش دئق ائددی. محمد محمدی / اسدالله امیری
- علمی چالیشمالاردا گر کلی قایدالار. محمد رزاقی

قازان خانین داستان (دده قورقود کتابیندان) عاشیق سلجوق شهبازی

◆ حقیقت نامه

عاشیقلیغین کئشیگینده دورموشام
آلیشیب اودونا یانان اوغلویم.
بو قوروغا تپیلهنی تالارام
هالای پوزان توپ داغیدان اوغلویم.
من عاشیغام ساز آتامدی سؤز آنام
ساز سینه مده سؤز دیلمده نیشانام
تپه دن دیرناغا آذربایجانام
فخر ائیلیرم آذربایجان اوغلویم.
دده قورقود شهر تیمدی شانیمدی
دعالاری تسکینیم درمانیمدی
قورویارام داستانلارین جانیمدی
دانیشیق اوغلویم داستان اوغلویم.
سینه گرم لاف ائله یین سؤزونه
اؤلومدوسه دیک باخارام گؤزونه
آیاق قویدوم بابالارین ایزینه
بوکرواندا بیر بازرگان اوغلویم.
شهبازی یم قوپوزلارین هیمی یم
مضرا بیام پرده سیم سیمی یم
من «آغ عاشیق» آله وئردی کیمی یم
(شاه یوخو هاواسین چالان اوغلویم)

◆ قازان خان داستانى

بلى عزيزلرميز گلک اصل مطلب اوستونه. سيزه هاردان خبر وئره جهيم.

(دده قورقود) بيتيگيندن. ايندىلرده بيزلر ياشاديغيميز بؤيوك تورک دنياسى دئييلن يئرلرده بير نئچه يوز ايل بوندان اوللر بيزيم بابالاريميز اوغوز تورکلى ياشاييرميشلار. اوغوز تورکلىرين قورقود آدلى ايشيقلى، تانرى سؤزلو بير كيشى سى وارىميش. بو ايشيقلى قورقود هميشه آغ گئيىنپ اينده ده بير (قوپوز) ساز اوغوز ائللرين ياشاديغي يئرلى قاريش-قاريش دولانارميش. بو ياخشىلىق سئور قورقود ائللرين بوتون خيرينده-شيرينده حاضر اولارميش گؤزل تاپشيريقلار وئرميش. اونا گؤره ده بو اوزو ايشيقلى سؤزو تانرى سؤزو اولان قورقود بوتون اوغوز تورکلىرين اورگينده اؤزونه يورد ياپيب يووا سالميشدى. بوتون ائللرين محبتين قازانميش قورقودا اوغوز تورکلى (دده) آدينى وئرميشديلر. (دده قورقود) اوغوز ائللرينى قاريش-قاريش دولانديغينا گؤره بو يئرلرده باش وئرميش هر بير اولوب كئچندن خبردار اولارميش. اونا گؤره اوغوز ائللرين يئرلرينده باش وئرميش هر بير قهرمانلىقلارى ايگيدلىكلرى بو اولايلاز ايتيب باتماسين دئيىب اولارى مکتوب ائلهيىب توپلايىب اولاردان بير بيتىک باغلايىب آدينى دا (دده قورقود بيتيگى) قويوب. بو بيتيکده ۱۲ بوى (داستان) وار هر ۱۲-سى ده عاشيق بوى-و هر ۱۲-سى ده قهرمانلىق اؤيکوسودو. من او بوى لاردان بيرىنى معاصر عاشيق شعرينه اؤيکوسونه چئويرميشم. اونو سيزين قوللوغوزا چاتديراجاغام. او هانسى بوى دو (اولاش اوغلو سالور قازانين ائوىنين تالانما اؤيوسو) بو بوى قارجوق چوبانين اؤيکوسو ده دئيىرلر. دده قورقود بئله يازيب اوغوز تورکلىرين خانلارينين خانى بايىندور خانيدى بايىندور خانين تکهه بير قيزى واريدي «اوزون بويو بورلا خاتين» آدلى. بورلاخاتين يئتگينلىک چاغينا گلमيشدى. بو يۇندن ده اوغوز ائلينده بير اوغلان واريدي ايگيدليگينه گؤره عقل-کمالينا گؤره گؤزليگينه گؤره بوتون اوغوز تورکلى اونو بارماغينان گؤستىردى او کيمدى؟ «اولاش اوغلو سالور قازان». او چاغلار اوغوز تورکلىرين عادت عنعنەسى ايله قازان خان بورلاخاتينلا اورتاق ياشام قوردولار. عاشيق دىلى يورک اولار بو بيرلىکدن بير ايل كئچندن سونرا بو ائولىلىکدن بير اوغلان ياشاما گؤز آچدى. آتالارين بير سؤزو وار دئيىبلر (دولتده دوه، اولاددا نوه شيرين اولار) بايىندور خان اؤزو اؤزونه سيغمايىردى تئز خبر وئردى بوتون خانلار، خاقانلار گلديلىر ييغوا قورولدو يئمک ايچمک چال-چاغير سسى عالمى

بوروموشدو. خانلاردان بیری قالخدی دئدی خان ساغ اولسون هر ییغوانین نەدنین ایلکده دئیردین آما بو ییغوانین نەدن قورولماسینی دئمەدین. باییندرخان دئدی منیم نۆه مین آد قویما ییغواسیدی. خانلار دئدیلر خان آدی نە اولاجاق؟ باییندرخان دئدی: آدینی دده قورقود گلیب قویاجاق بو آن دده قورقود قوپوز الینده ییغوا یا گیردی اوتورانلار هامیسی آیاغا قالخدی دده قورقود دئدی اوتورون اوردا اولانلار اوتورانلار سونرا دده قورقود گۆتوروب گۆرک اوغلانین آدینی نە قویور؟ وریندن دئیک، سیزه جان ساغلیغی.

اولو تانری ائلیمیزه
ایگید بیر اولاد وئرییدی
بایندیرا شیرین نۆه
قازانا قاناد وئرییدی
تورال دئدیم کۆز عشقینه
حلال چۆرک دوز عشقینه
یارادانیم اۆز عشقینه
آغزیمیزا داد وئرییدی
دده قورقود قوپوز الدە
سۆز سۆیله ییب شیرین دیلدە
بوی بویلا یب بوتون ائلده
ایگیدلره آد وئرییدی

بلی دده قورقود اوغلانین آدینی تورال قویدو. تورال بۆیومکده اولسون باییندیرخان قوجالماقدا. باییندیرخان باخدی گۆردو کوره کنی سالورقازان ایگیتلیکده عدالتده اوزاق گۆرن سیاستینه گۆره اوغوز ائلینده هامیدان اوستوندو. قازان خانی اوز یئرینه قویدو. قازان خانین عقلینین کمالینین گوجونه گۆره اوغوز تورکلرینین گونو- گوندن ایلی- ایلدن گۆزل کئچیردی. قازان خان امر وئرمیشدی هر ایل بوتون اوغوز خانلاری بیر یئره ییغیشیب قازان خان هر اولوب- بیندن یاخیندان بیلگیسی اولاردی. قازان خان امر وئردی بو ایل خانلار گلنده اۆزلری ایله هر کس اۆز بۆلگه سینین قهرمانلیق گۆستهرن ایگیدلرینی

گتیرسین. اولارا مال - ملک باغیشلا یا جاغام. بو چاغیریشا گۆره قازان خان امر وئردی بیر دوزده ۹۰ دنه اوجو- بوجاغی گۆرونمه یین ایپک چادیرلار قوردولار. اوغوز خانلاری بیر- بیر گلدیلر هامی بیغیشدی. یئمک- ایچمک، چال- چاغیرین سسی عالمی بوروموشدو. بو چال- چاغیر اوچ گون سوردو. بو آن قازان خان بیر های سالدی خانلار، بی لر بیغیشین. بیغیشدیلار، قازان خان دئدی: خانلار یئییب- یاتماقدان، بؤیروموز دورماقدان بئلمیز آغریدی. دورون آتلانین بیر نجه گونده آلا داغا اوولانماغا چیخاجاییق. خانلار آتلانندی. بو آن آلتی اثرکک دریسیندن کورکو اولان یئنه توپوغونا چاتمایان، اوچ قوچ دریسیندن تیکیلن پاپاغی یئنه قولاغینی اؤرتمه یین قازان خانین داییسی (اوروزقوجا) قازان خانین قباغینی کسدى دئدی: بوتون خانلاری گؤتوروب اوولانماغا چیخیرسان اوردوبا دوشمن گلسه کیم قباغیندا دایاناجاق...

قازان خان دئدی: اوغلوام باشیندا ایگیدلریلن. اوزون بویو بورلاختین باشیندا کنیزلریلن. بولار «آلا داغا» اوولانماغا چیخدیلار. سیزه بیلگی وئریم چوغولدان. اوغوز ائلینین یاغی دوشمنی اولان «شوکلی ملیکه» خبر آپاردی کی آی ائوین بیخیلسین نه اوتوروبسان. اوغوز خانلاری هامیسی بیرلیکده اووا چیخیلار. شوکلی ملیک بو فرصتی الدن وئرمه ییب آلتی مین ساحلی کافرلین گئجه نی آرایا سالیب اوغوزلارین اوردوسونا یوروش ائتدیلر یوخودا قازان خانین اوغلو تورالی باشیندا ایگیدلریلن قوللارینی باغلادیلار بورلاختینی باشیندا کنیزلریلن قازان خانین قوجا آناسینی بوتون قیزلاری گلینلری قولو باغلی توتساق آپاردیلار سورو- سورو قیزیل دوه لری دسته- دسته لاپچین آتلاری نه واردیسا قیزیل لعل جواهر دگرده آغیر چکیده یونگول نه واریدی غنیمت گؤتوروب قالان چار- چادیرادا اود چکیب گئتدیلر. بولار گئتمکده اولسونلار سیزه بیلگی وئریم قازان خاندان. یاتمیشدی دهشتلی بیر یوخو گؤروب دیک قالخدی. گئجه نین عالمنده قاجیب قارداشی (قاراگونه نی) اویاتدی. قارداش نه یاتیپسان. قاراگونه دئدی: قارداش نه اولوب؟ قازان خان دئدی: یوخودا گؤردوم اوغوز ائلینین اوستونو قارا بولود آلیب. او بولوددان آلوو یاغیر. الیم بیلهمه دک قیزیل قان ایچینده دی. اوو جومدان ترلان قوشومو آلیب آپاردیلار. ساجیمی بوینوما دولاییب منی بوغوردولار قارداش. قازان خان دئدی: قارداش بو یوخونو منه یوز. قاراگونه باشینی بولادی. قازان خان دئدی: نه وار قارداش بو یوخودا؟ قاراگونه قوپوزون گؤتوروب گؤرک قازان خانین یوخوسونو نجه یوزور...

دولتین گئە جک قازان قارداشیم

من دئمیرم یوخون بئله یوزولور

بئله یازیب یازی یازان قارداشیم

من دئمیرم یوخون بئله یوزولور

یازیق قارداش طالعینده نە لر وار

اوردویا زوالدی گۆیدن یاغانلار

قادادی بلادی دئیگیق قانلار

من دئمیرم یوخون بئله یوزولور

قازان خان دئدی: قارداش نە دانیشیرسان؟ بئله اولماز. آما گۆتوروب سون بندی گۆرک
قازان خانین قارداشی «قاراگونه» نئجه دئییر.

ساچ قادادی دۆنک یوردا قاییداق

قالمایاجاق نە بیر چادیر آغ اوتاق

قالانی تانری اۆزو یوزاجاق

من دئمیرم یوخون بئله یوزولور

قاراگونهنین بو سۆزلریندن سونرا قازان خان داها دۆزنمه ییب قیزیل قوش تک آتیلیب
(قونار) آتینین اوستونه. دئدی قارداش من گئتدیم صاباح گون چیخمامیش گلدیسه
هئچ گلمدیمسه باشیزا چاره قیلین. منە کۆمه گه گلدیز، گلمه دیز اۆزونوز بیلرسیز. آتا بیر
قامچی آتیب ماغارا تک آغزینی آچیب یئلدن قاناد آلیب چوخ چکمه دن چاتدی اوردویا.
باخدی گۆردو یورد- یوواسیندان هئچ نە قالما ییب. هردن بیر قارغا، قوزغون قالخیر قونور.
آتدان دوشوب دوشمه میش اورگی کئچدی.

بیرازدان سونرا قازان خان اۆزونه گلیب. هئچ بیلمه ییر نە ائله سین. ساغا گئتسین؟ سولا
گئتسین؟.

ائلینی- اوباسینی اوغلونو- قیزی نی قوجا آناسینی اوزون ساچلی اوزون بویلو بورلا
خاتینی.

قاباغينا كيم گلير اوندان سوروشور. يئردن-گۆيدن، آغاجدان-داشدان، قوردان-قوشدان. قاباغينا كيم گلير اوندان سوروشور. يئردن-گۆيدن، آغاجدان-داشدان، قوردان-قوشدان. سوروشا-سوروشا گليردى، گۆز ياشى تك آخيب گئدن بير سويا گلدى چاتدى. بوردا گۆتوروب گۆرك بو سودان نه سوروشور؟ وريندن دئيك، سيزه جان ساغليغى.

سنه گلير من يازيغين گومانى
آستا آخان سولار ائله نه گلدى
گمى لر يولوسان باغ-بوستان جانى
آستا آخان سولار ائله نه گلدى

قيزيل دوه آتارلار سندن كئچديمى؟
قيز-گيلنلر ايله نديمى ايچديمى؟
گندنلردن ياخشى-يامان سئچديمى؟
آستا آخان سولار ائله نه گلدى

كيمين كينى سن كيمين ديهرى
آيدىنليقدا سنسن ديللر ازبرى
سندن سوروشورام من مختصرى
آستا آخان سولار ائله نه گلدى

قازان خان سۆزلىرىنى قوتاريپ يئنه دوشوب داغينان، داشينان، يولونان گلمكده اولسون. سيزه بيلگى وئريم شوكللى مليكدن. اوغوز توركلرينين اوردوسونون بئله تالانماسينى گۆرن بوتون قيز گلينى قاباغيندا توتساق گۆرن قيزيل لعل جواهرى گۆرن شوكللى مليك قهقهه چكيپ گولدو. دئدى گۆره سن مندن ده ايگيت بو دنيا دار؟ گۆره سن قازان خانين داها نه يى وار نه يينه گؤونه جك؟ صاباح بورو گونده اؤزونو توتوب بوغازيندان آساغام. شوكللى مليكين امير آخورو دئدى: قازان خانين دمير قاپى دربند ده ۱۲ مين قويونودا وار. شوكللى مليك دئدى: بس اونو نيهه گئديب گتيرمه ييرسييز؟ شوكللى مليكين امير آخورو دئدى: قازان خانين بير چوبانى وار اونون قورخوسوندان گۆيده قوش قاناد چالا بيلمه يير. شوكللى مليك دئدى: ايه او نجه آدمدى؟ اوندان بير بئله قورخوسوز؟ شوكللى مليكين

امیر آخورو دئدی: آغا قولاق آس من او چوبانی سنه تانیتدیریم. او چوبانین کورکو یئددی اؤکوز دریسیندن تیکیلیر یئنه ده توپوغونا چاتمیر. اونون پاپاغینی اوچ قویون دریسیندن تیکیلر یئنه ده قولاغینی اؤرتمور. اونون بیر سوپاندی وار هر قولو بئش آددیم اوزونلوغوندادی. سوپاندینین ایچی بیر اؤکوز دریسیندندی. هر آتدیغی داشین آغیرلیغی اون بئشئش باتمандی او آتدیغی داش دوشن یئرده اوچ ایل اوت بیتمیر؟ شوکللی ملیک دئدی کیمده جرأت وار گئدیب او چوبانین اؤلوسون یا دیریسین منه گتیره؟ هر کیم گئده چوبانی، اونون داوارلارینی گتیره او نه ایستهسه وئرجهیم. عاغیللی آداملار گئری چکیلدیلر. بیر باشی بدنینه آغیرلیق ائلهین دئدی: شوکللی ملیک من گئدهرم او چوبانی دا قویونلارین دا گتیرهرم آما بیر قوشولوار دئدی قوشولو نه دیر دئدی آلتی یوز سیلاحلی آدام وئر ساییسیر، حسابسیز سلاح من گئدیم گتیریم. شوکللی ملیک قبول ائلهیب. بو کافرلر گلمکده اولسونلار. سیزه بیلگی وئریم قاراچوق چوباندان. قاراچوق چوبانین ایکی قارداشی واریدی بیرینین آدی (قaban گوج) بیرینین آدی (دمیر گوج) بو چوباندا یوخودا هر نه یی بیلیمیشدی. قارداشلارینا دئدی بو کافرلر گله جکلر قویونلاری آپارالار بیز گرک بیر قویوندا او کافرله وئرمهیک. بیغین بو چئورهده هر نه داش وار اوچ تپه دوزلدین. کافرلر گلنده اولاری سوپاندینان هلاک ائلهیک. ائله ده ائله دیلر. چوبان قویونو وئردی داغا. اوتوروب گؤزلویوردو گؤردو کافرلر گلیرلر. بولار گلیب چاتدیلار. ایلک چوبانی دیله توتدولار بلکه داواسیز- شاواسیز چوبانی توتوب آپارسینلار اولمادی سونرا ایسته دیلر چوبانی حربه- زورباینان قورخوتسونلار. بوردا کافرلر نه دئییرلر، چوبان نه یانیت وئریر بیز وریندن دئیک، سیزه جان ساغلیغی...

آی ائلسیز اوباسیز آی یالقیز چوبان

قازانین یوردونو تالامیشیق بیز

تکجه سن قالیبسان بؤیوک اوغوزدان

قازانین یوردونو تالامیشیق بیز

چوبان هئچ اوزون اوندان قویمور کافرلر بیر آزدا هاوالانیرلار. کافرلر گؤتوروب داها نه دئییه جک:

آپارمیشیق دوه لرین آتلارین
بوتون خزانه سین دولتین مالین
تورال آدلی اوغلون جاه و جلالین
قازانین یوردونو تالامیشیق بیز

بو آن دمیرگوج دئدی: قارداش بو دوشمنلری باغلايیم سوپاندا؟ چوبان دئدی: دایان:

سنین ده عاغلین وار یاخینلاش بیزه
سورونو داغلاردان تۆک گلکسین دوزه
شوکللی ملیکدن رحم اولسون سیزه
قازانین یوردونو تالامیشیق بیز

بو سۆزلری ائشیدن چوبان جهنم کیمی زبانه چکدی. دئدی: ای کافرلر نه سیزین
رحمینیزی ایسته بیرم نه ده سیزه رحم ائلهیه جهیم. اما قولاق آسین گۆرون من سیزه نه دئییرم.

یالاق گزیب یال آختاران
کافرلری قیراجیام
منه یار اولسا یارادان
کافرلری قیراجیام

بو آن چوبانین قارداشی دمیر گوج دئدی: قارداش بس بو داشلاری بیزه نییه
توپلاتدیردین؟ قویو (اجازه) وئر بو کافرلری سوپاندینان باغلايیم داشا هامیسینی اۆلدوروم.
چوبان دئدی یوخ قارداش سۆزون یانیتی سۆزدو قولاق آس گۆر بو کافرلر نه دئییرم:

چوبانلا گیرسز ساواشا
گۆزوزو دولدوررام یاشا
سوپاندینان باسیب داشا
کافرلری قیراجیام

سوپاندین آدی گلنده عقلی باشی اوستونده اولان کافرلر دئیه سن آتلا رینین باشینی
چو وروب گنتمکده دیلر آما عاغلسیزلر یاخینلا شیرلار چوبانا، چوبان بولارین هامیسینی
گورور بو آن گوتوروب گورک داهان دئیه جک.

یاخین گلسر لشیز قالار

قاجانیزی ایتیم توتار

دیلم قدر دیلچه گیم وار

کافرلری قیراجیام

بو سوژلر قورتاریب قورتارمامیش دوشمنلرین قوشون باشچیسی امر وئردی چوبانی اوخا
توتدولار. هر آتанда اوچ یوز اوخ چوبانا طرف گلیردی داغ دلیک- دلیک اولموشدو. بو
یاندان چوبان قارداشلار یلا دوشمنی سوپاندینان داشا توتدولار. چوبان هر بیر داش آتанда
بیر نچه دشمنی اؤلدوروردو. نه قدر داش واریدی بو دشمنلرین باشینا تۆکدولر داش
قورتاردی چوبان باشلادی قویونلاری سوپاندا قویوب بو کافرلرین باشینا یاغدیددی. چوبان
کافرلرین اوچ یوزونو هلاک ائتدی کافرلر باخیب گوردولر چوبانا کار کسه بیلمه دیلر قالانی
یارالی- پارالی سینیق- سالخاق مجبور قالب قاچماغا باشلادیلار. چوبان کافرله بیر
قویوندا وئرمه دی. بولار قاچماقدا اولسونلار.

چوبان بئله باخاندا گوردو ایکی قارداشی شهید اولوب. اؤزو دوققوز یئردن یارالانیب.
چوبان قارداشلارینا قبر قازیب قویلادی. داغدان ائندی گلدی کافرلرین هلاک اولانلارین
توپلاییب بیر یئره اولارا اود ووروب یاندیلار کوله دؤندولر. چوبان کافرلرین کولوندن
گوتوروب یارالارینین اوستونه تۆکوب یارالارینی باغلادی گلدی اوتوردو داغین اوستونده.
قازان خانین یولونو گۆزله دی. بیلیردی قازان خان گئج یا تنز گله جک. چوبان قازان خانین
یولونو گۆزله یوردو گوردو ایتی گئتدی. وفالی ایت قازان خانین یاخینلا شماسینی
سئزمیشدی. قازان خان گلیردی گوردو چوبانین ایتی گلدی. قازان خان بیلدی چوبان بو
یاخینلاردادی. قازان خان گلدی چوبانین یاخینلیغیندا دایانندی. چوبان آلتدان- آلتدان
باخیردی. قازان خان گوردو چوبان بونو هئج سایا سالمادی. دئدی گوره سن چوبان یاتیب
یا منیم بختیم یاتیب چوباندا منی سایمیر؟ گوتوروب قازان خان گورک چوباندا نه سوروشور.

بیر بری چۇن آغیرتلی چوبانیم
اٹلیمدن اوبامدان خبر وئر چوبان
داغ اورکلی عظمتلی چوبانیم
اٹلیمدن اوبامدان خبر وئر چوبان

چوبان یانیت وئرمه دی قازان خانین گؤزونده دنیا قارانیغا بوروندو. دئدی گؤر نه گونه
قالمیشام چوباندا هایما های وئرمیر. گؤتوروب داها نه دئیجهک.

ظلمت گئدر صبح آچیلار دان گلر
اوغوزا نه گلسه یوخودان گلر
آغلارام گؤزومدن لالا قان گلر
اٹلیمدن اوبامدان خبر وئر چوبان

چوبان قازان خانین نه حالدا اولدوغونو سئزیردی آما هئچ اؤزونه آلمیردی. آما قازان خان
گؤتوروب داها نه دئییر.

هانسی گون یاغیلار یوردوما دولدو
کیملر اسیر گئتدی کیم شهید اولدو
کیم دوشمندن قورخدو سارالدى سولدو
اٹلیمدن اوبامدان خبر وئر چوبان

بو سؤزلر قوتاران کیمی چوبان یئریندن دیک فالخدی. دئدی نه اٹلیم-اٹلیم سالیبسان.
اٹل اگر قیز- گلینن آراد- اوشاغیناندی اوغولونان- گلینینندی اولارین هامیسینی
شوکللی ملیک توتساق آپاردی مال دولتینندی بوتون سورو- سورو قیزیل دوهلری دسته-
دسته لاجین آتلاری اوستلرینده قیزل- لعل جواهرات غنیمت آپاریلار. نه اٹل- اٹل
دئییرسن. بو سؤزلری ائشیدن قازان خان دئدی لال اولاسان چوبان هاردا اؤلموشدون نییه
قویدون آپارالار. قاراجوق چوبان دئدی خان اوستومه آلتی یوز سیلاحلی کافر گلدی اوچ
یوزونو هلاک ائله میشم بیر قویوندا وئرمه میشم آپارالار ایکی قارداشیم شهید اولدو اؤزوم

دوققوز يئردن يارالانميشام بودور منيم اليمين زحمتينين بهره سي؟ قازان خان گوردو چوبان اوز ايشيني گوروب، قازان خان دوشمييني تانيدى. داها دؤزه بيلمه ييب. قازان خان هاچان قيزقين اولسايدى (قونار) آتى اوندان آرتيق قيزقين اولاردى. قونارين اوزونو دولانديردي شوكللى مليكين سرحدينه سارى. آتا بير قامچى، قونار ائله بيل يئلدن قاناد آلدى. آياغى يئره ديمير قازان خان گنتمكده اولسون. بو ياندان چوبان قالخدى داغين باشيندا ايكي تونقال قالاييب قازان خانين آرخاسيجا يولا دوشدو. قازان خان چوخ گئتمه ميشدى گوردو آرخادان بير سس گلير. چؤننده گوردو چوباندى. گليب چاتدى. قازان خان دئدى چوبان سن نه به گلدين. چوبان دئدى خان ساغ اولسون سن گنديرسن اوغلوو- قيزيوى اؤزگور ائده سن من ده گنديرم قارداشلاريمين اوجون آلام. قازان گوردو چوبانى آپارسا بوتون اوغوز ائللرى دئيه جك قازان چوبانى آپارماسايدى بير ايش گؤره بيلمه به جگيدى. ياخشيسى بودور گل بير حيله ايشلت بو چوبانى آپارما. دئدى چوبان يامان آجيقميشام نه يئيك؟ دئدى خان گئجه ايكي قويون كسيب قورورتموشام داغار جيغمىدادى گل گندك او آغاجين كؤلگه سينده اوتوراق اونو بير ايكي تيكه ائله يك. گلديلر اوتوردولار چوبان داغار جيغيني آچدى قازان خانلا چوبان بو ايكي قويونو بير آندا يئديلر. قازان خان دستماليني چيخارتدى بوغلاريني سيلدى. دئدى چوبان دور دايان بو آغاچا. چوبان ايشى بيلدى. دئدى قوى كيشينين سؤزو يئره دوشمه سين. دوردو داياندى آغاچا. قازان خان تئز چوبانى آغاچا باغلادى دئدى چوبان گون باتينجا اؤز باشيوا بير چاره قيلدين هئچ يوخسا بونو بيل سنى قورد- قوش گليب يئيه جك.

قازان خان دوشدو يولا. بير چوخ گئتمه ميشدى گوردو آرخاسيجان بير سس گلير. چؤنوب باخندا گوردو چوباندى. كوره گينده آغاج بودو گلدى چاتدى. دئدى چوبان گلدين؟ دئدى هه خان. قازان دئدى بس بو آغاجى نيه گتيردين؟ دئدى خان تانرى يارديميلا دوشمه نه غالب گله جكسن اوندا آجيجا قاقسان. من ده بونون اودويلا سنه كاباب پيشيره جهيم. خانين بو ظرافاتدان خوشو گلدى. دئدى چوبان سنى آپارماغا كؤنلوم يوخويدو اما خوشوم گلدى. گل آغاجى آچ آت يئره گندك. چوبان دئدى يوخ آغا ائله بو آغاجينان گنده جهيم. كافرلر گؤرسونلر قازان خانين نجه ايگيدلرى وار. بولار دوشوب يولا گلمكده اولسونلار. سيزه بيلگى وئريم شوكللى مليكدن بونون قوشونونون ياريسيني چوبان هلاك ائتميشدى. ياريسى دا سينيىق- سالخاق يارالى- پارالى قايتميشديلار.

شوكللى مليك بئله گۆرنده دئدى بولارين هاميسينين آجيغىنى قازان خانين آروادىندان چىخاررام. امر وئردى بوتون خانلارى يىغىشديلار. بۇيوك بير ايچكى يىغواسى قوردولار. هامى ايچىب سرخوش اولدولار. امر وئردى گئدين قازان خانين آروادىنى گتيرين. منيم پيالهمه شراب تۇكوب منه ذوق وئرسين. بو بيلگى قازان خانين آروادى بورلا خاتينا چاتدى بورلا خاتين بوتون كنيزلرينه دئدى قيزلار بو كافرلر ايسته بيرلر گليب منى آپارسينلار. هر بيريزدن سوروشسالار يانبت وئرمه يين. هر بيريزه ال آتسالار قالانيز دئسين او دئييل منم. بلكه كور- پشيمان قايدىب گئتسينلر. بو باندان كافرلر گلديلر. بورلا خاتين دئينده هئچ كيم يانبت وئرمه دى. هر هانسينا ال آتديلار قالانى دئديلر او دئييل منم. جالادلار قايتيديلار شوكللى مليكه. بيلگى وئرديلر ايشى بئله گۆرنده. شوكللى مليك دئدى اوندا گئدين قازانين اوغلونو كسين دوغرويون اتيندن قوورما پيشيرين آپارين وئرين دئيبن بو بورلا خاتينين اوغلونون اتيدى كيم يئمه سه اونو اؤلدوره جه ييك. هامى قورخوسوندان يئيه جك. بير نفر يئمز اوردان بيلرسيز بورلا خاتين كيمدى. اوندا يئمه يه نى گتيررسيز منيم ياننما.

بو بيلگى ده چاتدى بورلا خاتينا تنز اؤزونو چاتديردى اوغلونا. گوروم اوغومون بو ايشدن بيلگيسى وار يا يوخ. اوغلان آناسينا باخدى گوردو آناسى چوخ پريشان حالدادى. دئدى آنا سنه نه اولوب آنا گۆتوروب گۆرك اوغلونا نه دئير:

باشينا من دؤنوم گول اوزلو اوغول

اوغول ياغيلاردان نه ائشيتميسن؟

پارلاق اولدوز گونش اوغول آى اوغول

اوغول ياغيلاردان نه ائشيتميسن؟

آى آنا من بير سؤز ائشيتمه ميشم. آنا باخيب اوغلونون جمالينا

قازا بنزر قيزلاريمين چيچه يى

اوغوزلارين خانى ائللرين يى

بورلانين قازانين گۆزل گۆيچه يى

اوغول ياغيلاردان نه ائشيتميسن؟

اوغول دئيب چوخ دايانديم كئشيكده
لايلاي چالديم سينهم اوسته بشيكده
نه باش وئريب ايچريده ائشيكده؟
اوغول ياغيلاردان نه ائشيتيمس؟

بورلاخاتين باخدې اوغلانين هئچ نهدن خبري يوخدو. اوغلونو هر اولايدان
بيلگيلنديردى تورال ايشي بيلندن سونرا دئدى آنا، آنام اولماسايدين سنه بير قيلينچ
ووراديم. آنا دئدى اوغول بس من نه ائلهييم. تورال دئدى قولاق آس گور نه دئييرم.
گوتوروب گورك آناسينا نه دئيير:

سن تانينما قوې بو كافر ياغيلا
منى چنگلينه چالسين اينجيمه
قورخما اولومودن ناموسلو ياشا
منه نه اولاجاق اولسون اينجيمه

اوغول آخى بيليرسن بو كافرلر سنى كسيب اتيندن قيزلارا قوورما يئديرده جكلر.
ائلهدى؟ بس اوندا قولاق آس آنا:

آغ اتيمن گتيرسه لر قوورما
اؤزونو تاپدما اؤزونو وورما
قيزلار بيرين يئسه اوچون يى دورما
آرزوسو گوزونده قالسين اينجيمه

آي اوغول آخى دنيدا بير اوغولوم وار اولادسيز قالاجاغام. قولاق آس آنا گور نه دئييرم.

آتامدان آنامدان تورر تورالار
قوې من اولوم لك آلماسين ناموس آر
آنام بورلا آتام قازان اوغوزلار
گركدى كى مرد ياشاسين اينجيمه

بو سۇزلر قوتاران كىمى آنا- بالا بىر- بىرىنىن كۆكسونه سىغىندىلار. تورال دئدى آنا سن تئز بوردان گنت گليب سنى بوردا گۆرمه سينلر. آنا- بالا بىر- بىرىندىن آيرىلدىلار. بو ياندان جىللادىلار گىلدىلر اوروزخانى آپاردىلار قان ميدانىنا. جماعتە بىلگى وئردىلر هامى گىلسىن اوغوز توركلرىنى بىرىنى بوگون دارا چكە جەيىك. جماعت بئش- بئش اون- اون بو قان ميدانىنا يىغىشماقدادى آما تورالى گتىردىلر دار آغاجىنىن يانىنا. تورال آغاجى گۆزنده بىر آه چكدى دئدى آى آغاج سندن نەلر اولمايىب. بو گونده دار آغاجىنا چۆرولوبىسن. چون اوغوز توركلرى دار آغاجى گۆرمەمىشىدىلر اعدام بىلمىزدىلر. جىللادىلار دئدىلر نىيە آه چكدىن؟ تورال خان دئدى قوللارىمى آچىن بو آغاجا بىر نئچە كلمە سۆزوم وار اولارى دئىيم. سونرا نە اىستەسز ائلهيىن. قوللارىنى آچىلار گۆتوروب گۆرك بو دار آغاجىنا نە دئىە چك.

منى سندن آساجاقلار
منە كۆمك اولما آغاج
قان قورتارىب سولسام اگر
سن ساراليب سولما آغاج
آغاج واركى ايشى قاندى
گاه عصادى، گاه ايلاندى
قوپوزلاردا آغاجداندى
سن اۋزوۋە آلما آغاج

بو آن تورال باخدى گۆرسون اوغوز اىگىدلرىندىن گلن وارمى؟ گۆردو گلنلر هامىسى دوشمنلردى. گۆتوروب داها نە دئىە چك.

آچىق دئدىم ئىتىمى
خوشلامىرام حىمىم جىمى
سن كسىلمە منىم كىمى
ياشا، ياشا اۋلمە آغاج

تورال بوردا قالماقدا اولسون جماعت بو قان ميدانينا ييغيشماقدا. سيزه خبر وئريم قازان خانلا چوباندا. قازان خان قونار آتین اوستونده چوباندا پياده ائله بيل بولار يئلدن قاندا آليب گؤيونه گيلرلر. بولارين آياغينين آلتيندان چيخان توز- دومان عالمی بوروموشدو. شهره بير آز قالاندا قازان خان دا ياندى. دئدى چوبان بو كافر قوجا آنامى دا گتيريب داوايا باشلاساق آنام آياق آلتدا قالار. بير حيله ايله گيرك شهره هانسی يولونان اولور اولسون آنامى آلاق چيخارداق شهردن قيراغا سونرا قاييداق داوانى باشلاياق. اما بير سؤزوم وار من دئمەيينجه سن هئچ بير ايش گؤرمەيه جكسن چوبان دئدى باش اوسته. بولارين گليشيندن شوكللى مليكى بئله بيلگيلنديرديلر بير آتلى گليب يانيندا بير جهنم جۇنگه سى. هرەسى اون آدام يئكه ليكده ديلر. دئييرلر قاصديك. شوكللى مليك امر وئردى يول وئرين گلسينلر. بولار ساراي ا داخل اولدولار شوكللى مليكىنن قازان خان بير- بيريله اوزبه اوز اولاندا قازان خانى تانيدى دئدى توتون بولارى. من بولارى گؤيده آختايرديم يئرده اليمە دوشوبلر چوبان ايسته دى ال قالديرسين.

قازان خان اشاره ائله دى چوبان دئديگيم ياديندان چيخماسين. قازان خان دئدى شوكللى مليك قويو اجازه وئر بيرنچه سؤزوم وار دئييم سونرا هر نه ائله ييرسن ائله. شوكللى مليك دئدى دوش آياغيما گؤروم نه دئييرسن. گؤتوروب گؤرك قازان خان نه دئيير شوكللى مليك نه يانيت وئير.

يالوار يرام سنه شوكللى مليك
او قوجا آنامى وئر چيخيم گنديم
او منه آنادى من اونا چليك
او قوجا آنامى وئر چيخيم گنديم

شوكللى مليك دئدى. هه ائله بو گونوو ايسته ييرديم آما قولاق آس گور من نه دئييرم:

يالوار ييرسان يالوار، آغلایيرسان آغلا
قوجا، جوان، قادين وئر دئييم
ايستر اؤزونو آس اؤزونو داغلا
قوجا جوان قادين وئر دئييم

قازان خان دندی گل ایندی بو کافری سیناغا چک دئینن قونار آتیمی دا گتیرمیشم
سنه، گؤر نه دئییه جک:

قیزیل دوه لریم لاجین آتلا ریم
هرنه گتیریسن دولتیم مالیم
تورالیم سنده دی بودا قوناریم
او قوجا آنامی وئر چیخیم گندیم

شوکللی ملیک دندی دوغرو اولاردا منیمدی آما قولاق آس گؤر من نه دئییرم:

گتیرمیشم دندیکلرین منیمدی
بئله آسیب بئله کسمک شانیمدی
بو گون ملیک اوغوزلارا قنیمدی
قوجا جوان قادین وئرن دئیيلم

قازان خان دندی ایندی گل بونو قاندير، آی ائوین یخیلسین جنگ اولسا قازان اژدها
اولاجاق بونو دا بلیرسن می؟

اینانسان سؤزومه چکمزسن زیان
جنگ اولسا اژدها اولاجاق قازان
وردووو ورازان قویمامیش چوبان
او قوجا آنامی وئر چیخیم گندیم

شوکللی ملیک دندی قازان خان بلیرسن بورا هارادی؟ دندی بلیرم. دندی بیلسه یدین
بئله نعره چکمز دین قولاق آس من نه دئییرم.

آغلادارام قان قاتارام تریوه
سامانیلا دوز باسارام دریوه
نالهن گندر اوغوزدا ائلریوه
قوجا، جوان، قادین وئرن دئیيلم

چوبان حرصیندن دیل - دوداغینی گمیریر خان قویو وئرمیر من بو کافری دیری - دیری
یئیم. گؤتوروب قازان خان نه دئیر:

گل آی ظالم شر آتیندان ائنگین
اوزبه اوزسن قازانلا نهنگین
وئرمه سن ده آلاجاغام جنگین
او قوجا آنامی وئر چیخیم گندیم

سؤز قورتاریب قورتارمامیش نه چوبان دؤزه بیلیب نه قازان خان. چوبانا اشاره ائتدی
قازان خان. دئدی چوبان تتز ائشیکه چیخ. چوبان مجال وئرمه ییب ال آتدی شوکللی
ملیگین ساراینین دیرکلرینی آتمالارینی اوچونو دؤردونو بیردن چکدی سارای او دیقه
خرابه یه چئوریلدی. کافرلرین بیر چوخو هلاک اولدو. قاچانلار باخیب گؤردولر شهر اوغوز
ایگیدلرینین وریندن چئوره له نیب. کافرلرین اوردوسونو محاصره یه آلانلار های ووردولار
قازان خان بورداییق غم یئمه. قازان بئله باخاندا گؤردو قارا بوغا دریسیندن بئشیگی دؤشه
گی اولان بوغلارینی باشینین دالیندا یئددی دوگون ووران آجیغی توتاندا قارا داشلاری
یوموروغویلان ازیب کول ائیله ی قازان خانین قارداشی "قارا گونه" باشیندا ایگیدلرین،
دندی خان چال قیلینجینی بوردایام. بئله باخاندا گؤردو دمیر قاپی دربندده دمیر قاپینی
اووچونون ایچینده کونده یه دؤنده رن ۶۰ آرشین جیداسینین اوزونلوغو اولان یاغی
دوشمنلره قان اوددوران سلجوق اوغلو دلی دوندار دندی خان چال قیلینجینی بوردایام
بویانا باخاندا گؤردولر غفلت قوجا بامسی بئیرک.

بئله باخاندا گؤردولر قازان خانین داییسی اوروز قوجا. قازلیق قوجا. آلپ ارن. اوغوز
ایگیتلرینی سایماغینان قورتارماز اوغوز تورکلرینین ایگیتلری هره سی بیر یاندان جنگی
باشلادیلار بیر آنین ایچینده شوکللی ملیکی اونون امرینده اولان کافرلری هلاک ائتدیلر.
بد عملدن پشیمان اولان دوشمنلره آمان وئردیلر اؤزگورلوگه بوراخیدیلر.

حبس خانالارین آغیزلارین آچدیدلار. گلدیلر تورال خانی داردان خلاص ائتدیلر. اوغوز
تورکلرینین بیرینین ده بورنو قانامادی. اؤز تورپاقلارینا قاییتدیلار. شنلیک ییغواسی
قورولدو یئمک - ایچمک چال چاغیر اولدو دده قورقود گلدی بئله بیر خیر دعا وئردی..

اوجا- اوجا قارلی داغلار
یخیلماسین قالسین تاری
اوغوز ائلی اوغوز دیلی
گونه بیر اوجالسین تاری

یئرلرینی سرحدلرینی
پناهینا آلسین تاری
قوپوز الدہ اوزانلاری
توی دوگونه اولسون تاری

بو دونیادان گئدنلرین
جنتینه سالسین تاری
گناھلاری اولسا اگر
باغیشلا سین سیلسین تاری

شۇخومدا بالىق^۱ محرم پريزاد (سورگون)

دئىيىرلر:

بىر گۈپ جىل كىشى آروادى نىن يانىندا، اۋزونه چۇخ بۇى وئرىب، اۋلدوروم- اۋلدوروم دىيە اۇنا گۇز داغى وئرمىش! ائولىيى اغزىنى آچىب دانىشان كىمى دئىرمىش: آرواد نەدىركى كىشى نىن قاباغىندا اوھو دئسىن! دايىما يئكە- يئكە دانىشىپ چۇماغىندان دَم وورارمىش!

آروادى بىر گون كىشى سىنە دئىر: بىلىرسن كى من سنىن صلاحىندا اۋلموشام، اۋل دئىيىب سن اۋلموشم، قال دئىيىب سن قالمىشام، ائويندە بىر قاراواش كىمى ايشلە مىشم، اىستى گونلرىن اۋنوندە كاباب اۋلاركن چۇلوندە- كۈوشنىندە سنلە برابر چالشمىشام، اوشاقلارى نىن تىرىيە سىنە يئتىرمىشم، آزىنا- چۇخونا دۇزموشم، منى بو قَدَر قىسخانجا قۇيماغىن نە سىبدىنمى؟ مَملىك ياخشى دئىل! سن دە بىر اۋزونه گل، منى دە بىر حىسابا گتير آخى!

كىشى يوموشالمىير، يئنە دە اۋزونه بۇى وئرىر!
آروادى بىرگون صحت آراسى آرينە دئىر: بىلىرسنمى آروادىن پىسى لە باجارماق اۋلماز؟ من دە اۋ اوزونه دورارسام، ايشىمىز چتىنە دوشر!
كىشى دىرەك مىخىندان آسىلى خرە زنى گۇستىرېب، اۋ بىلر دىيە، آروادىنى ھەلەيىر!
آروادى دىنمەدن اورگىندە كىشىيە زۇرونو گۇستىر مگە فىكىرلەشېر!

۱- محرم پريزاد «سورگون»- او سۇزلره گلمز- ص ۱۰۲

بىر گون كىشى چۆلدە شۇخوم ئالەيىردى، آروادى اۇنا قلىان آلتى آپاران زامان، بىر نئچە تىزە بالىق آلدە اندىب بوخچادا چۆلە آپارىر، آلاھ قووات وئرسىن دئىيب، كىشى نىن چاى- چورگىنى حاضىرلايىر.

كىشى يىمك- ايشمگە باشلايان كىمى، آروادى دۇلانماق بهانهسى له سورولمەمىش خوزان يىرى ده، گىزلىجە بالقلارى آرا بىر تۇپراغا قوبىلايىب گىزلەدىر! چاى- چوركدن سۇنرا، كىشى خۆزەنى گۆتوزرگن جوتون آجگىندن ياپىشىب ايشى باشلايان كىمى، آرواد هەلەلىك دئىيب كندە سارى يۇللانىر.

كىشى جوتون آغزىندان چىخان خوزان يىرى ده قوبىلانمىش بالىقلارى سئوئىجك بىر يىرە يىغىب، ايشدن قايداندا، اۆزويلە ائو گتىرير!

اوجادان سەسلەنىر: آرواد! آلاھ بويون بىزە نظرىن سالىمىش، شۇخومدان بىر نئچە تىزە بالىق چىخىبدىر! آل بونلارى شاما پىشىر! دىيە، موشتولوق وئىر.

آروادى اۆزونو تعجوبلو گۆستىركن، دئىير: باش اوستە ! گئجە شام گلير، سوفره ده بالىق آتىندن خبر يۇخ!

كىشى بالىق قىزارتماسى اىستەيىر!

آروادى دئىير: بالىق آتى نه دير، بالىق پىش مىشى نه؟

كىشى دئىير: جوتون آغزىندان چىخان شۇخومداكى بالىقلارى اونوتدون مو؟

آروادى دئىير: بالىق سودا اۆلمالى دير شوخومدا نه گزير؟

كىشى دئىير: اۆزوم سەنە وئرمە دىمى؟

آروادى: كىشى گئت عاغلىنا دوعا يازدىر! دئىه حاشا اندىر.

سەس اوجالير، كىشى آل خۆزەنە، آروادىن قۇپاراغىنى گۆتوروب، قۇوالاى- قۇوالاى، قۇنشونون ائوپنە سالىر! ھى- كوى دوشور، قۇنشولار يىغىشىر، كىشى اۆلدوررم- بولدوررمىن يىنمىر.

آروادى داھادا سىتەشىر: جماعت منىم آرىم دلى اۆلوب دور! سىز بوندان خبر آلىن بالىق سودا اۆلمالى دير يۇخسا شۇخومدا؟

كىشى دئىير آى جماعت بو آرواد منى يالانچى ائلەيىر، اۆزوم اۆز آلىمەلە شۇخومدان چىخان بالىقلارى بونا تاپشىرمىشام، ايندى ايسە، بالىق لارىن يۇخا چكىلمەسى بىر يانا، مەنە دلى آدى دا، قۇيور!

قۇنشولار كىشى نىن دلى اۇلماغىنا آرتىق اينانيرلار، اۇنو توتوب آل - قۇلونو باغلايىب، صاباح تىزدن حكيمه چاندىرماق قرارى له، اۇز ائوينده، ايوانين دىرگينه آرابا سىجىمى له مۇحكىم سارىتلايىرلار.

كىشى نه قدر آند ايچىركى، من دلى دئىيلم، اينانمىرلار!
گئجه نىن بير واختى، آل - آياق چكىلندن سۇنرا، آروادى سو ايچىرتمه بهانه سى ايله ديره يه باغلانمىش آرينه ياناشير و اۇنا قولاق هايانى قالان قۇنشولار ائشيتمه سين ديه، يواشجadan قۇلاغىنا پىچىلدايىر: سنه دئمە ديمىمى آروادين پىسى له باجارماق اۇلماز؟ ايندى سۇزومه گلدىن مى، ياداكى حكيمه گئتمك اىستەيىرسن؟
كىشى اۇزونه گلير! بو وضعيتدن قورتارماغى اۇندان اىستەيىر و آروادىنا بير حيات يۇلداشى كىمى قيمت وئرمگە اوركدن اينانيب سۇز وئير.

آروادى ايشين نه تهر اۇلدوغونو، ايوانداكى كئشيك چكن قۇنشولار سۇيله يىر، كىشى نىن شۇخومدان بالىق توتماسى نىن دۇغرو اۇلماسى، و آروادى ايسه آرينه زۇرونو گۇسترمه ماجراسى آيدىن آشكار اۇلور.

كىشى نى ديره كدن آچىرلار، آروادى گئجه يارىدان كئچمىش يىنى دن سوفره سالىر، آرى نىن تاپشردىغى، قىزارتما بالىق آتى له، آرى نىن كۇنلونو آلير! صاباح تىزدن حكيمه يۇخ، بلكه يىنى ياشايىشا قانشار، گئتمەلى اۇلورلار!

◆ ياغمالاما - گىزلىن گئجه: 'Yağmalama- Gizlingecə'

◆ ياغمالاما: Yağmalama

ياغما (يغما) ويا، يغمالاما ق سۇزونون ايضاحيندا گليب دىر كى:
«دده قۇروقود دستانلاريندا، اۇغوز توركلرى نىن باشچى رهبرى، خانلارخانى بايندورخان ايدى، او، اۇزلوبونده ۲۴ قىيله دن بيرلشمىش اۇغوز قىيله لرى نىن خانلار يلا بير قورولتاي «شورا ديوانى» قوروموشدو. او، بو قىيله لرىن آغساققالى و قدرت سمبولو ايدى. مصلحت- مشورت و گۇتور- قۇي ييغىناغىندا، سۇن و كسكىن سۇز، بايندور خانين

^۱ - (كتاب دده قۇروقود. ترجمه: عزبدفترى- دكتر حريرى. ص ۲۴۱ و ۲۴۲ دن ترجمه اۇلوندو و علاوه لر له سهمانلاندى. (سورگون. م.پ).

سۆزۈ ايدى. اۇغوز خانلارى ساواشلاردان ھر نە تالان گۆتۈردۈكلرى مال - دۆۋلەت، اۇنا تاپشيريلاردى. اۇ، اۋزۈيۈندە دوشۈنجهلى، خئييرخواه، و سۆزۈ كئچر اۋلدوقدا، بوتون اۇغوز قبيلهلرينه اومود و آرخا ساييلياردى. بايندورخان گاھدا بير، طنطنهلى قۇناقليقد، بوتون اۇغوز خانلاريني بو آيلنجه يه چاغيراردى و بو ايلنجهده، اۋنون اختياريانا تاپشيريان مال - دۆۋلەتى تەك بە تەك قۇناق گلميش خانلارين آراسيندا پاى - پوشك ائىردى. اۇغوزلارين قۇشۈن و حربى باشچى سى و بگ لىر بگى سالور قبيلهسى نين خانى و بايندور خانين كۈرەكنى (يئزنىه سى) اۋلان سالور قازان ايدى. اۋنون باشچى ليغيني، ھر ايكي قۇل (ايچ اۇغوز - ديش اۇغوز) بويون آيركن قبول ائىردى. سالور قازان، ايلده بير كره، نئچە چاديرى بير - بيرينه پئىوست ائىدىب گئنىش و دۇشكنلى بير مجلسده، بوساط آچيب ساواشلاردان تالان گتيريلميش مالى و اۋز وار - دۆۋلەتىندە علاوه ائىرك، اۋرادا سَرردى. سۇنرا بوتون بى لرى ياغمالاما آيلنجهسىنه قۇناق چاغيراردى. قۇناقليق سۇنا چاتىدىقا، قازان خان اۋز عايلهسى نين آلىندىن ياپيشيب چاديريندان ديشارا چىخاركن، قۇناق چاغيريلميش بەدىلرە تاپشيرياردى كى، چاديريندا مۇوجود اۋلان آشيلارنى ھر نە وارسا، ياغمالاسينلار. آيلنجهده اۋلان اۇغوز خانلارى، چاديردا اۋلان ھر نەيى اۋز آرالاريندا بۇلوشدوروب، پاى - يوشك ائىدىب ييغىشىدىراركن، سيل - سوپور ائىدىب صاحابلاناردىلار».

◆ سولدوز قاراپاقلاريندا گيزلين گئجه رسمى:

◆ گيزلين گئجه: Gizlingecə

اۇغوز ائللرى نين ياغمالاما رسمى، سولدوز بۇلگەسىندە ياشايان قاراپاقلارين آراسيندا دا، كيچيك بير صورتە، «گيزلين گئجه» آدىلى مراسيمينده، بير دب و عنعنە كيمي ايندى نين ايندى سىندە دە، قوللانماقدادى. بورسم بئلەدى:

قىز وئرىب - قىز آلان، يئنى قۇھوم اۋلان ايكي عايله آراسيندا، تۇيدان يئدى گون كئچميش، قىزىنى بير گلين كيمي بخت ائوپنە كۇچورن عايلهيه، يئزنى (كۈرەكن) عايلهسى ايسماريش گۇندرز: «بو گئجه، گيزلين گئجه يەنى آل اۋپەيه گليرىك»!

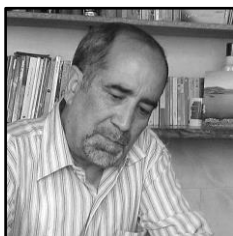
^۱ - سولدوزلو سورگون محرم پريزاد. چاپا حاضرلانىش «سولدوز بۇلگەسى، فولكلور خزىنەسى» كىتابى. ص

قىز ئۈي ئۆز ياخشىن آداملارنى چاغىرار، شام تدارىكى گۆرۈلر، بى اۇغلانين طرفى، بىر نىچە نفر قاديلى - كىشىلى، ساعدىش - سۆلدوشلا بىر بى له گلىنى مشايىت اندركن قىز ئۈيىنە قۇنار. قىز آداملارى قۇناقلارى پىشواز اندىب، خۇش گلدىن اندر.

بى له گلىن، قايىن آتا - قايىن آنانىن آلىندىن اۋپور، اۇنلاردا يىزنەنىن و قىزلارىنىن آلىنىدان اۋپوپ عزىلەيىرلر. يىيب - ايجىب، دانيشىب گولورلر، گىجەدن خىلىك سۆۋۈشمۈش، قۇناقلار اۋز ئولرىنە دۇنمگە ايدىن اىستەر. ھامى بىرلىكدە ئۈيىيە سىلە بىر بىر، ئۈي ترك اندىكدە، بى له گلىن، ئۈي ترك ائتمەدن آياق ساخلايىب قۇناق اوتاغىندا قالار. اۇنلار ھامىدان سۇنرا ئودىن دىشارا چىخار، بىر حالداكى، ئودە اۋلان آشبا - اۋنلاردان آلرىنە كىچىن ھرنەيى سۆيىرلرسە، ياغمالاياركن گۆتۈروب اۋزلىرلە، يىنى قورولموش ئولرىنە آپارارلار.

بى له گلىن قۇناقلار دا، آلرىنە كىچىنى گۆتۈرە يىلرلر، بو ايشەدە، بىر كىمسە مانع اۋلا بىلمز. و آرتىقچا، بىيە - گلىنە، قايىن آتا و قايىن آنا و اۇنلارىن ياخشىن آداملارى آياق آچاما اوچون اۋزىل بىر ھدىلەردە وئىرلر.

بو رسم، اۋغوز ائىللىرىنىن ياغمالاما مراسىمىندىن يادىگار قالمىش، بىر كىچىك نمونە اۇلاراق ايندىلىكدە، باش كندى «نقده» اۋلان سولدوز بۇلگەسىندە ياشايان قاراپاقلار اىچرە قۇرونوب ساخلانىلماقدادى.

ياغيش - بولاغى ھار دادير؟

دكتور ابوطالب اللھياري

ياغيش بولاغى؛ قارداغ ماحالى نين ديزمار رايونونون دوغو قوزنى (شمال شرق) نده؛ يئرلەشن رحمتليک علامه استاد جعفرى نين دوغولدوغو «سيقاي» كندى اراضى سينده «پير ساققا» عنوانلى داغين بۇرونده؛ داغين باغريندان قالخيب؛ جوشوب؛ داشان اورك آچان قاينارجا (بولاغ) دير. داغين زيروه سينده ايسه چئوره كندچيلر چئشيتلى مئوسيملرده اۋزل ليكله سون بهاردا؛ اۋنجه دن نيت ائنديگى قوربانلاريني گتيريب؛ اوجاغين كناريندا كسديكلرى ھابئله زيارت ائنديكلرى بير اوجاق؛ آبيده واردير. ياغيش بولاغى نين سڭ-سڭين؛ اورك آچان بير پينار اولدوغوندان علاوه؛ اينانجيلارلا گۇره بو بولاغ قوتسال؛ اودوك اۋزل ليگى واردير. قورولوق ايللرده؛ بو چشمه نين سويونو گتيريب؛ كۇيشنه سپديكلرينده؛ تانرى تعالى دان ياغمور ديله نرسه لر؛ چوخ چكمه دن بوز بولودلار گۇيده گرنه شيب؛ ھاوا قاريشيب بولودلار توققاشيب؛ چاخيب؛ شاققالداييب؛ ائله جه ده ھاوا ياغمورونو شيديرقى الهير دئيه اينانيرلار. كندچيلر بو ائتگيني اۋزل بير فيقور؛ عنعنه ايله گتيررلر. ياغيش ياغمايان ايل كندين آغ ساققاللار گنجلردن ايكي نفر سئچيب؛ ياغيش بولاغيندان سو گتيرمه لريني بويوروق وئرلر؛ بو گنجلرين بيريسي بير كوزه يا خود سھنگ گۇتوروب؛ ايكينجيسي ايسه اونا آرخاداش گئدر؛ چون اوردا؛ سو دولدوروب؛ كنده گتيرن گنج؛ پير سققا داغينا گنديب؛ قايديجا كيمسه ايله ھئچ دانيشمامالى دير!! گوبا بو آدام دانيشارسا؛ ياغيش بولاغى نين سويو ائتكى اثريني ايتيريب؛ بارسيز اولار؛ ائله جه ده يانينجا گئدن يولداشى اونون يئرینه دانيشمالي؛ حتى بيريسي ايله قارشى-قارشىيا گلديكده؛ سلام وئرسه؛ يانيتين آنجاق يولداشى سويلمه لي دير؛ ائله جه ده سو قابيني گۇتورن كيمسه لالام-كارام كيمي؛ كنده دۇنمه لي دير. نه ايسه سويو گتيريب؛ آغ ساققاللارلا وئريب؛ اونلار ايسه اولوسو چئوره لرينه توپلايلاراق؛ كنددن كنارا چيخيب؛ سيرا ايله اوزو قبله يه داينيب؛ اۋزل دعا اوخوياسور؛ سويو؛ سوزوندان ديلي آغزىندان چيخان كۇيشنه چيله يرلر...

آی هشتی، هشتی، هشتی متلینین آچیقلاماسی

رمضان خلفی نژاد اصل

آی هشتی، هشتی، هشتی. یوردوم گیلانی کئچدی، ایکی اؤر-اوز ساواشدی، بیرى قانا (خانا) متحد اولدو، خان گئتدی ایچایا (مرکز طایفایا) بیرلشدی. مرکزدن «گووورچین» ایچ ائلهدی (گؤتور-قوی ائلهدی)، «گووورچین» آلپی آخدی (گووورچینین اوردو باشقانی حمله ائلهدی) اؤواسی «قَبَله» تاختی (مسکنی-آبادیسی «قَبَله» تاختی ایدی) «قَبَله» تاختین اوچورتدوم، کلئیره کؤچورتدوم، کلئیرین قازلاری (کلئیرین نظامیلری) منی گؤردو آغلادی (منی گؤردو تصمیم گیرى ائلهدی، منی گؤردو آخین-حمله تدبیری گئچیردی) تومانینی قیغلادی (لشکرینى صفآرالیق ائلهدی، قوشونونو تقسیم ائلهدی) تومانی بؤلگ ایدی (لشکری تقسیم اولموشدور) «آوتاغا» دلیگیدی (آوتاغا آدلی دلی ایگیدی واریدی) «قورباغا» بلیگیدی (قورباغا آدلی معروف ایگیدی واریدی) قورباغانی حاخلارام، «آسان بیه» ساخلارام، «آسان بیین» نه آیى وار؟ «آسان بیین» نه طایفاسی، هانسی... طایفاسی وار؟ چانقیر، چونقور، ایچایی وار (جنوب، شمال، مرکز طایفاسی وار) اوووندا «بَرلی»، «اؤدو» وار، «آشتی»، «آد»، «مادووان»، «گؤتو» وار (آبادی سیندا بَرلی، اودولو، آسلی، مادووان، گوتتی کیمی آبادیلری و ار) گۆی، آغ، «آدن»، «آدی» وار، گۆی مونجوقلو «ایدی» وار (همچنین شرق، غربده آدن = غدن، آد = عاد کیمی آبادیلری وار، شرقی «ایدی» مونجوغو وار) «آرووا» آغدی «آد» یئنسین، «چوراک» آغدی «اید» یئنسین (آرووالی لار حمله اندرلرسه آدلار اونلاری شکست وئرسینلر، «چوراک» لیلار (شوراکلی لار، شیراکلیلار) حمله اندرلرسه «ایدلر» اونلاری شکست وئرسینلر...

ايضاھلار:

- ۱- اور- اوز سۆزوايىكى طايفانين بيرلشميش آدى دىر. سونرالار خوروس، خوروز شىكلىنە دوشموشدور. (خوروزلو).
- ۲- قاز سۆزو نظامى، دۋيوشچو آنلامينا ايشلنميشدير: قارا قازلىق آتين بودون ميندى «دده قورقود» اثرى نين ايشلك سۆزلىرىندىن دىر.
- ۳- اۋو سۆزو اويماق - كندىستان آنلامىندا ايشلنميشدى، سونرالار، اۋو، ائو شىكلى آلميشدير.
- ۴- برلى- برآواد= برآباد، بربر، كلئير، گلنير و... سۆزلىرىن تركيب حصهلىرى كيمي ايشلنميشدير.
- ۵- آشتى سۆزو قاباقلار آسلى سونرالار باشقا قوملار دئيىملىرىندە آشتى شىكلى آلميش و بير چوخ سۆزلىرىن (توپونىملىرىن) تركيب حصهلىرى كيمي ايشلنميشدير. آنجاك سونرالار آس=آز= هاس، آذ و... كيمي ميدانا چيخمىشىدى. بو سۆزون هشترخان، هشتره، هشتەسر، هشتپر كيمي يئر آدلارىندا ايزىن توتماق اولار.
- ۶- آد، عاد قومونون ياشايدىغى اراضى.
- ۷- مادووان، مادآباد، مادلارلىن ياشايىش يئرلىرى.
- ۸- گوتتى طايفا آدى دىر.
- ۹- ايدى سۆزو بو گونكو ايدىر سۆزو ايله بير كۆكدە اولموشدور. ايد= ايت= هيت شىكلىندە اسكى چاغلاردا ايشلنمىشىدير. بو سۆز ايدىرىس پيغىرىن آديندا دا اشتراك ائتمىشىدير. اير ايزتركىيى ايرىز اۋلچوسونده بير چوخ يئر آدلارىنا قوشولموشدور: تبرىز، نبرىز، خون آرىز، هئرىز.
- ۱۰- آرا اووا سۆزو سونرالار آراوا، آروا، آرپا، عاراباكى (طايفا آدى دىر) كيمي سۆزلىرىن تركيب حيصهسىنە چئوريلمىشىدير.
- ۱۱- چوراك يئر آدى سونرالار شوراك، شيراك، حتى چيراقلى كيمي سۆزلىرىن يارانماسىنا سبب اولموشدور. ائلهجه ده سۆزو گئندن آرا اووا (آراوا←آرابا← عاربالى) سۆزوندىن سونرالار آرپا درەسى، آرپالىق، آرباتان كيمي سۆزلىر يارانمىشىدىرلار.

فراہان دان فولکلور نمونہ لری

یازان: مهندس عباس امیرآبادی فراہانی

ویرایش: مهندس اسدالله امیری

قایناق محل (منبع): فراہانین امیرآباد کنندی

(۱)

او ایوه قاشدیم توتوندی
 بو ایوه قاشدیم توتوندی
 اصفهانین بیچاقی
 توتدی الیم دوغرادى
 یاغ گتیری یاغلايوم
 باقلوخ گتیری باغلايوم
 باقلوخ دووه بوینوندا
 دووه کاشان یولوندا
 کاشان یولی سربه سر
 ایچینده ماهی گزر
 ماهی دوغده بیر اوغلان
 آدین قویدی نورعلی
 نورعلی گیتدی ساواشا
 آتین باغلادی آغ داشا
 آغ داش دوشدی بوینونا
 قان توکولدی دونونا

◆ آتالار سوزو و دئیم لر:

قدیمکیلر رحمتلیکلر سوز بیرده قویما ییبلار دییبلر:
 پولدارا دییبلر مبارکدئ، یوخسولا دییبلر هاردان گتیرمیشی؟
 ایتی گونی خوشدور گول آغاجینا باغلودور (ایت: کوپک).
 قوربت قیزینه خانوم لوگ یاراشماز (قوربت: کولی).
 اوزومی یاخچی سینئ شغال بیر.
 گیجه گوندوز بالان اولماز.
 آتی آت یانونا باغلا سایی، یا خویون گوتورور یا خاصیتین.
 عقللی گلیب عقلین باشینا بیغنه، دلی وورو چایدان گیچر.
 نه دالونا اولور گیچی، نه قاباقونا (یعنی قاباخدان شاخ وورور دالدان تپیک).
 باشون سیندیریب، انگینه قوز توکی.
 اون ایکئی ایماما پارا فتیر ویرمز (یعنی چوخ خسیس دی).
 سیچاندان اولان داغار جوخ کسر.
 چولمکده کی چاناغا گلیر.
 قارانقولوخدا اوتوروب ایشیغی گوزلی.
 چولمگ قیریلاننئی قاپاغون تاپدی.
 بیزیم دا سوباشیمیزدان آشوبدور.
 چورک آتلی اولسون سن پیادا (قارقوش یا نفرین ده).
 من نبیلیم سن یوخودا سوسوزای؟
 خانوم آرواد دان، خان اوغلان اولور.
 یاخچولوغا یامان لوخ.
 داغ داغا چاتماز، آدام آداما چاتار.
 هیچ کس اوز تارازوسونا کم داش سالماز.
 هیچ کس اوز ایرانونا تورش دیمز.
 تورشی آشونئی ایچ، آستانادان گیچ.
 قارون بوغازدان آشاغادور.
 چوخ گزن چوخ بیلر یا چوخ یاشایان؟

بویول کی قوش گلیب بیلدیرکئی قوشا جیوجیو اورگدی.
 هیچ بیچاق اوز دسته سین کسمز.
 قوز قابوغوندان چیخدی قابوغون بگنمز
 بش بارماخ بیر اولماز.
 ییخیلیب فتیر تاپوپ.
 الینی دوزی یوخ.
 قورد ووراندا داوارا، بیر داوارلی یا وورور.
 دوست دوستی بللسین بیر قوزینان، اونینا ایچی پوک اولسون.
 کوره کنده گئدیپ پهلوانلوگا.
 اوودوغه پوفلر ایچر (یعنی چوخ ساده لوح).
 هم آغون اوخی هم قاراسون.
 سامان آستوندان سو یئریندنئی.
 یئددئی یوک اونوندان بیر کولا فتیر چیخمز.
 ایخ قابوسی قیچینه راست اولوب.
 مگر من سید الی کسمیشم؟
 یوخاریا توپورم سبیلیمدی، آشایا توپورم سقلیمدی.
 شاهینان شولا یمیی، قیرخ آتینان کنده گیرمی.
 چورگین دوندورم نار قابوغونا (بیر رقم تهدید دئی).
 ارمنی یه دایی دئییر (یعنی غریب و تک قالب).
 توممانی ایکی اولوب.
 ایتینن قورد تکیندیللر.
 داش آت تا قولیی آچولسون.
 کند گورموشی یول سوروشورای؟
 ایت ایسینی تانیمی.
 دالدان داش آتای توپوغا دگر.
 بیره گوکه زینجیر سالی (یعنی چوخ شلوغ ائیلر).
 اول اوتان قوز اوتار، دالیندان بور جا باتار.

قوش دئق ائددئ

يازان: دكتور محمد محمدئ^۱

ويرايش: اسدالله اميرئ

منبع: منطقهئ حمزه لوى خمين، مرحومين ننه گل اندام رفيعئ، فاضله خاتون، حاج قاسم، حاج على اصغر، حاج رضا، حاج شيخ على، مشهدي على دايم محمدئ

بيججه قوش گئدئر كولئ دشه، گولوزه ياپوشئر قئچئنه پر وورور گئدئر ابوالحسن يائئنه. ديير: ابوالحسن گلا بو گولوزئ، پنبه سئئى چاغارد تا من گئدئم بير دوور ووروم و گلئم. گلئر ديير: ابوالحسن جان من پانبوغئمى چاغاردئ؟ ابوالحسن ديير: هيه بالام، چاغاردئم. ابوالحسن پانبوغئى وئرئر و ديير: منئم دستمزدئم پولئئى وئر. قوش ديير: من پولوم و سن جيبيئن، اوتور تا ديشده گورئين پولئين. ابوالحسن آغاجئ پرت ائدئر قوش اوچون، قوش پر وورور گئدئر اوس عباس يائئنه ديير: اوس عباس گلا بو پانبوغئى آت تا من گئدئم بير دور ووروم و گلئم اوس عباس پانبوغئى بئله سئى اوچون آئر قوش پانبوغئى آلئر و ايسسير پر وورره كئى اوس عباس ديير: پولئئى وئر قوش ديير: من پولوم و سن جيبيئن، اوتور تا ديشده گورئين پولئين پر وورور گئدئر فاضله بئى بئى يائئنه، ديير: فاضله بئى بئى گلا من پانبوغئى چئر چقئنن آئر تا من گئدم بير دور ووروم و گلئم گلئر ديير: فاضله بئى بئى من پانبوغئى آگردئ؟

^۱- دكتور محمد محمدئ؛ ۱۳۵۶ (گونش ايلئ) دا خمين حمزه لوى منطقه سينين برزان (ماهورزان) كندينده دونيايا گليب ايلك تحصيلاتينى برزان كندينده، راهنمايى تحصيلاتينى چوگان كندينده و متوسطه نئى خمين شهرينده بيتيرديكن سونرا، ۱۳۷۳ ده پزشكى رشته سينده كنكوردان چيخيب و ايندى اراك شهرينده باشايير و طبابت اندير. آريجا مركزى استانى نين قيزيل آئى (هلال احمر) جمعيتى نين رئيسى دير. ۱۳۹۶ ينجى ايلده، اوشاقلق و درس اوخوما زمانى خاطرهلرينى احتوا ائدن «كند اوشاقه» (كند اوشاغئ) آدلى كتابينى يايملاييب دير.

فاضلہ بی بی دیبر: ھیہ بالام، اگتردم

قوش گلتر پر وورہ، گندہ فاضلہ بی بی دیبر: پس پولی ہانی؟

قوش دیبر: من پولوم و سن جیبئین، اوتور تا دیشده گورئین پولئین. فاضلہ بی بی اوراچہ پرت ائدر قوش اوچون و دیبر: دور تا بابائینی یاندرئم قوش پر وورور گندئر بابا حاجی یانئنہ دیبر: بابا حاجی گلا بو ایپی، منئم اوچون سال خمرہ رنگ ایچئنہ تا من گندئم بیر دور ووروم و گلئم

گلتر دیبر: بابا حاجی من ایپمئی رنگ ائتدین؟

بابا حاجی دیبر: ہیہ قوش جان، رنگ ائتدئم.

قوش ایپی آلتر گلتر پر وورہ و گندہ کہ بابا حاجی دیبر: پس پولی ہانی؟

قوش دیبر: من پولوم و سن جیبئین اوتور تا دیشده گورئین پولئین بابا حاجی داشی گوتورئر و آتئر قوش اوچون و دیبر: آی باباسی یاندی قوش. قوش ایپی گوتوردی و آپاردی، وئردی گل اندام خالی یہ

دیبر: گل اندام خالہ، گلا مونی، منئم اوچون توخی تا من گندئم بیر دور ووروم و گلئم گلتر دیبر: گل اندام خالہ، من پارچہمی توخہ دین؟ گل اندام خالہ دیبر: ھیہ بالام، توخوئم

گل. قوش پارچہنی آلتر، گلتر پر وورہ، گندہ. گل اندام خالہ دیبر: پس پولی ہانی؟

قوش دیبر: من پولئم و سن جیبئین اوتور تا دیشده گورئین پولئین.

گل اندام خالہ دوکی پرت ائدر، قوش پری کومئنی توتئر.

قوش پر وورور گندئر آسمانہ، دور وورور، گندئر باغلرہ.

قوش کیف اندیردی و ذوق اندیردی.

پر وورور گندئر سول اوئندہ اوتورور.

بیجہ قلاق گلتر دیبر: قوش جان، نہ جو قشننگ کت وارین.

کتین وئردین من گندم خالم قزئی توائنہ؟، سابا ایکئندہ بلین اوچون گنتردم

قوش دیبر: ھیہ یولداش

قلاق کئی گیدئہ دالئنہ و پر ووردو گنددی.

قوش ساباسی سول اوئندہ اوتوردو، قلاق گلئمہدی

ایکی گون اوتودو، گوردو گلئمہدی.

اوچ گون اوتوردو گوردو قلاق گلئمہدی.

دورد گون اوتوردو، گوردو قلاق گلمه‌دی.
 بیر هفته گنچدی، قلاق گلمه‌دی
 قوش ناامید اولدو، دئق ائددی و دوشدو سول آلتئنه و اولدو
 قلاق گلدی گوردو، قوش دئق ائدی و دوشوب سول آلتئنه
 قلاق کئنئی که دالئندئیدی، باخدئی و قوشی یئدی و پر ووردو گئدی.

♦ ترجمه فارسی:

گنجشک دق کرد.
 یک گنجشک میره خاکسترها را زیر و رو کنه که گل پنبه میچسبه به پاش
 پر میزنه میره پیش ابوالحسن
 گنجشک گفت: ابوالحسن بیا این گل پنبه را و پنبه آن را در بیاور تا من برم یک گشتی
 بزنم و پیام
 بر میگرده و میگه: ابوالحسن جان، پنبه من را در آوردی؟
 ابوالحسن گفت: آره فرزندم، در آوردم
 ابوالحسن پنبه را داد و به گنجشک گفت: پول دستمزد من را بده
 گنجشک گفت: پول منو، جیب تو بشین تا توی خواب پولشو ببینی!!!
 ابوالحسن چوب را سمت گنجشک پرت می کنه
 گنجشک پر زد و رفت پیش اوس عباس
 گنجشک گفت: اوس عباس این پنبه را بزن تا من برم یک چرخی بزنم و پیام.
 اوس عباس پنبه را برای گنجشک میزنه
 گنجشک پنبه را میگیره و میخواد بپره بره که اوس عباس میگه: پولشو بده.
 گنجشک میگه: پول منو، جیب تو بنشین تا در خواب پواتو ببینی
 گنجشک پر زد و رفت پیش فاضله بی بی، گفت: فاضله بی بی این پنبه را بگیر و برای
 من با دستگاه ریسندگی، بریس تا من برم یک گشتی بزنم و پیام.
 گنجشک آمد و گفت: فاضله بی بی پنبه من را ریسیدی؟
 فاضله بی بی میگه: آره فرزندم، ریسیدم
 گنجشک میاد پر بزنه، بره، فاضله بی بی میگه: پس پول دستمزد من کو؟

گنجشک میگه: پول منو، جیب تو بنشین تا توی خواب پولش را ببینی.
فاضله بی بی داس را سمت گنجشک پرت میکنه و میگه: بایست تا پدرتو بسوزونم.
گنجشک پر میزنه میره پیش بابا حاجی.
گنجشک گفت: بابا حاجی این نخ را بگیر برای من بنداز تو خمرهء رنگ ا من برم یک چرخی بزنم و بیام.

میاد و میگه: بابا حاجی نخ من را رنگ کردی؟
بابا حاجی میگه: آره گنجشک جان، رنگ کردم
گنجشک نخ را میگیره، میاد پر بزنه بره که بابا حاجی میگه: پس پولش کو؟
گنجشک گفت: پول منو جیب تو، بنشین تا توی خواب پولتو ببینی.
بابا حاجی سنگ را بر داشت و به سمت گنجشک انداخت و گفت: آی پدرت بسوزه گنجشک.

گنجشک نخ را بر داشت و بُرد و داد به خاله گُل اندام.
گنجشک گفت: گل اندام خاله، بیا این نخ را برای من بباف تا من برم یک چرخی بزنم و بیام.

گنجشک آمد و گفت: گل اندام خاله، پارچه من را بافتی؟
اندام خاله گفت: آره فرزندم، بافتم
گنجشک پارچه را گرفت و آمد پر بزند و برود که گل اندام خاله گفت: پس پول دستمزد من کو؟

گنجشک گفت: پول منو جیب تو بنشین تا در خواب پولتو ببینی.
گل اندام خاله دوک را پرت کرد سمت گنجشک که به گوشه پرش خورد.
گنجشک پر میزنه میره آسمون، و به باغها سَرک میکشه.
گنجشک خیلی ذوق میکرد و خیلی کیف می کرد.
پر میزنه میره روی ناودان میشینه
یک کلاغ میاد بهش میگه: گنجشک جان چه کت قشنگی داری.
کتت را میدی به من، میخوام برم عروسی دختر خالم، فردا بعد از ظهر بر میگردونم.
گنجشک میگه: آره رفیق
کلاغ کت را تنش کرد و پر زد و رفت.
گنجشک فردای آن روز رفت روی ناودان نشست ولی کلاغ نیومد.

دو روز دیگه نشست، دید نیومد
سه روز نشست دید کلاغ نیومد
چهار روز نشست دید کلاغ نیومد
یک هفته گذشت، کلاغ نیومد
گنجشک نا امید شد و دق کرد و افتاد زیر ناودان و مُرد
کلاغ آمد و دید گنجشک دق کرده و افتاده زیر ناودان
کلاغ کُتی که تنش بود را بر انداز کرد و گنجشک مُرده را خورد و پرواز کرد و رفت.....

♦ قوش و بوز

❖ بیججه قوش گندتر سول اوسونده اوتورور، بوز باتتر بئله سئنه دییر: بوز، بوز، نییه بئله ظالمئین؟

بوز دئدی: اگه من ظالمدم، نییه گون بئله می آرئردیدی؟

قوش پر ووردو گنددی گون یانئنه

دئدی: گون، گون، نییه بئله ظالمئین؟

گون دئدی: اگه من ظالمدم، بالام، نییه بولود اونگومو توتیریدی؟

قوش پر ووردو گنددی بولود یانئنه.

دئدی: بولود، بولود، نییه بئله ظالمئین؟

بولود دئدی: اگه من ظالمدم، نییه یاغئش بئله مدن یاغیریدی؟

پر ووردو گنددی یاغئش یانئنه.

قوش دئدی: یاغئش، یاغئش، نییه بئله ظالمئین؟

یاغئش دئدی: اگه من ظالمدم، نییه جوق سویئمی هر لکیه ایسیریدی، آپاریر؟

قوش پر ووردو گنددی جوق یانئنه.

دئدی: جوق، جوق، نییه بئله ظالمئین؟

جوق دئدی: اگه من ظالمدم، نییه قَری، سوائمه توتیریدی؟

پر ووردو گنددی قَری یانئنه

قوش دئدی: قَری، قَری، نییه بئله ظالمئین؟

قَرئ دئدی: بالام، اگه من ظالمدم، نییه سیچان داغار جاغمی قئنجیردی؟
 پر ووردو گئددی سیچان یانئنه
 قوش دئدی: سیچان، سیچان، نییه بئله ظالمئین
 سیچان دئدی: اگه من ظالمدم، نییه پوشوگ بئله می توتیردی؟
 پر ووردو گئددی پوشوگ یانئنه
 دئدی: پوشوگ، پوشوگ، نییه بئله ظالمئین؟
 پوشوگ دئدی: یئددی اتاق قاچاقتم، کورسی اوسئه یاتاقتم، گلیر ماچ اندیز اللئمی.

♦ ترجمه به فارسی:

گنجشک و یخ
 یک گنجشک میره روی ناودان میشینه، یک قالب یخ در بدنش فرو میره
 گنجشک گفت: یخ، یخ، چرا اینقدر ظالمی؟
 یخ گفت: اگر من ظالم بودم، چرا آفتاب منو آب میکرد؟
 گنجشک پر زد و رفت پیش آفتاب
 گنجشک گفت: آفتاب، آفتاب، چرا اینقدر تو ظالمی؟
 آفتاب گفت: اگر من ظالم بودم، چرا ابر جلوی من را می گیرد؟
 گنجشک پر زد و رفت پیش ابر
 گنجشک گفت: ابر، ابر، برای چی تو اینقدر ظلم می کنی؟
 ابر گفت: اگر من ظالم بودم، چرا باران از من می بارید؟
 پر زد و رفت پیش باران
 گنجشک گفت: باران، باران، چرا اینقدر ظلم می کنی؟
 باران گفت: اگر من ظالم بودم؟ چرا جوی آب هر جا که دلش می خواهد آب من را می برد؟
 گنجشک پر زد و رفت پیش جوی آب
 گنجشک گفت: جوی آب، جوی آب، چرا اینقدر تو ظلم می کنی؟
 جوی آب گفت: اگر من ظالم بودم، چرا پیرزن، آب من را می گرفت؟
 پر زد و رفت پیش پیرزن
 گنجشک گفت: پیرزن، پیرزن، چرا ازقدر ظلم می کنی؟
 پیرزن گفت: اگر من ظالم بودم، چرا موش چادرشب من را می جوید؟

گنجشک پر زد و رفت پیش موش
 گنجشک گفت: موش، موش، چرا اینقدر ظلم می کنی؟
 موش گفت: اگر من ظالم بودم، چرا گربه من را می گرفت؟
 پر زد و رفت پیش گربه. گنجشک گفت: گربه، گربه، چرا تو اینقدر ظلم می کنی؟
 گربه گفت: هفت اتاق محل دویدن من است، روی کرسی جای خوابیدن من است، شما
 هم بیاید بوس به دستام بزنید!!!

بو یانه قاجدئم توتون دئر
 او یانه قاجدئم توتون دئر
 آلمالارئمئر بئتن دئر
 الثمئ کسدیم بی چاقو
 یاغ گتیریز یاغلی یک
 دستمال گتیریز باغلی یک
 دستمال دووا بوینوندئی
 دووا کاشان یولوندئی
 کاشان یولئی سراسر
 میمنی ووردوم ییئردئم
 گلستانه ییئردئم
 آتم آتم نمه ایسئین؟^۱
 سبزه و سامان ایسسئین؟
 کیلیت خان قیزیندئی
 خان قئزئ قالئ توخئر
 علی شاه گئدئب ساباشه
 آتنئ باغلئیه آغ داشه.

۱- آتم نه ایستیرسن؟

علمی چالیشمالاردا گرکلی قایدالار

محمد رزاقی^۱

بیر یازی، بیر مقاله، بیر بیتیک کئچمیشده اولان آراشدیرمالاردا دایانمازسا بیلیمسل آچیدان دایاناقسیز ساییلیر. علمی یازیلاردا قایناق (شفاهی، یازیلی) وئرمک ایشین جدیتینی، اخلاقی اولماسینی گؤستهریر. علمی چالیشمالارین آماجی اؤنجه یاپیلیمیش چالیشمالاردان فایدالاناراق بیر آددیم ایره لی یه گئتمک، قونونون چئشیتلی باخیشلارینی آچیقلاماق، بیلیمسل آچیدان قونویو اولوملو، اولومسوز دگرلندیرمک دیر. تاسفله گؤرونور بیر پارا یازارلار بو قایناق وئرمک قونوسونو گؤرمزدن گلیرلر. بیر پارا یازارلار دا گئچمیشده اولان آراشدیرمالاردا یارالاناراق اؤزلری یاپیمیش کیمی گؤستهریرلر. گونوموزده قایناق وئرمه مک قونوسو یایغینلاشما یا باشلارسا بیلیمدن، اخلاقدان اوزاقلاشمیش بیر اورتام یارانار. بوتون بیلیم انسانلاری، آراشدیرماجی لارا بو دورومو دوزلتمک، سورغولاماق علمی، اجتماعی سوروملولوق ساییلیر. بو یازیمیز^۲ اساسدا استاد عاشیق مسلم عسگریدن اؤزت اولاراق محمدرضا کریمی وریندن وئرلن روایتلره علمی باخیشلا یازیلیمیش بیر تنقیددیر.

۱- یوکسک لیسانس اؤرنجیسی، تورک دنیاسی ادبیاتلاری، اژه یونیورسیته سی، ترکیه.

۲- یازیلیش تاریخی ۱۳۹۸، ۰۴، ۰۳ آنکارا، ترکیه.

محمد رضا کریمی وریندن «آذربایجان ائل بیلیمی» درنگی نین آیلیق ایچ بولتنی نین ۹۸ جی سایه سینین ضمیمه سی، آرتیرماسی اولاراق (۱۲۹-۲۷۲) «زنگان عاشیق داستانلاری» ایکینجی بؤلوم محبت ناغیل لاری آدی آلتیندا اصلی ایله کرم، دده قوربانی، عاشیق قریب، عباس گولگز، شاه اسماعیل ایله گولزار، بهرام ایلا گول خندان (عاشیق مسلم عسگری)، بهرام ایلا گول خندان (عاشیق ستار خدایی)، آپاردی سئل لر سارانی، ورقه ایله گولشن (عمومی معلومات)، ورقه ایله گولشن عاشیق التفات داوود بیگی، عاشیق شیرین ایله بیرچک خانیم، طوطی شیرین زبان- یوسف جمال ناغیل لاری وئرلیمیشدیر.

♦ متد باخیمیندان یانلیشلیق

محمد رضا کریمی مقدمه ده یازیبیلار: «بیز بورادا زنگان داستانلارینی تانیتدیرماغا چالیشاجاغیق و گلن نمره ده یئنه بیر سیرا داستانلاری گتیره جگیک»^۱.

- اصلی ایله کرم (۱۴۵-۱۳۸)، ناغیلی نین تانیتیمی وئرلیمیشدیر. زنگاندا اصلی کرم ناغیلی شیخ ابراهیم زنجانین استانبول تورکجه سیندن زنگان تورکجه سینده اویغونلاشدیرمیش بیتیکدن سؤز گنیدیر (۱۴۵-۱۴۷). اما زنگان دا اولان اصلی کرم روایتلریندن هنج بیر اؤرنک وئرلیمه ییب، بونون یئرینه شیخ ابراهیمی تانیتدیرماغا چالیشیلیب دیر.

- دده قوربانی (۱۴۸-۱۵۰)، ناغیلیندان هنج بیر تانیتیم یوخدور. استاد عاشیق مسلم عسگری نین روایتیندن اؤزتلش دیرلیمیش ۳ صفحه بیر ناغیل واردیر.

- عاشیق قریب (۱۵۱-۱۵۷)، ناغیلی حقینده تانیتیم وئرلیب، اما زنگان روایتی یوخ.

- عباس گولگز، ناغیلی حقینده (۱۵۸-۱۶۲) تانیتیم وئرلیب، زنگان روایتی یوخ.

- شاه اسماعیل ایله گولزار، ناغیلی حقینده (۱۶۳-۱۶۷) تانیتیم وئرلیب. زنگان روایتی یوخ.

- بهرام و گول خندان (عاشیق مسلم عسگری)، (۱۶۸-۱۶۹) ناغیلدان ایکی صفحه لیک اؤزت یازیلیمیشدیر. سونرا ناغیلین تاریخی تحلیلی وئرلیمیشدیر.

- بهرام ایلا گول خندان (عاشیق ستار خدایی)، (۱۷۲-۱۹۱) زنگان روایتی یازیلیب دیر.

۱ «آذربایجان ائل بیلیمی» درنگی نین آیلیق ایچ بولتنی نین ۹۸ جی سایه، ص ۱۳۴.

- آپاردی سئلر سارانی، (۱۹۶-۱۹۲) ناغیلی حقینده تانیتیم وئرلیب اما زنگان روایتی یوخ.

- ورقه ایله گولشن عاشیق التفات داوود بیگی، (۱۹۷-۱۹۹) ناغیلی حقینده بیلگی، عاشیق گولابعلی داوودی ایله عاشیق التفات داوود بیگی حقینده بیلگی وئرلیمیش دیر. عاشیق التفات داوود بیگی دن زنگان واریانتلارینین بیر یازیلیمیش دیر (۲۰۰-۲۳۲).

- عاشیق شیرین ایله بیرچک خانیم (۲۷۳-۲۴۰)، ناغیلی حقینده تانیتیم یوخ. عاشیق گولاب ایلا اوغلو عاشیق التفات داوود بیگی بیرلیکده روایت ائدن داستان چاپ اولونوبدور.

- طوطی شیرین زبان- یوسف جمال (۲۸۷-۲۸۰)، ناغیلی حقینده بیلگی وئرلیمه مییش دیر. عاشیق گولابعلی داوود بیگی ائتدیگی روایت ثبت اولونموش دور.

باشلیقدان زنگان ناغیل لاری یازیلاراق، مقدمه ده «بیز بورادا هر داستانی تانیتدیردقدان سونرا بیر اؤرنک کیمی، همان داستانان زنگان بؤلگه سی نین عاشیق لاریندان وئره جگیک.»^۱ دئمه لرینه رغمن بو متدا او یوم ساغلانما مییش دیر. بیلیمسل باخیمدان آدلاری یازیلان ناغیل لارین تانیتیمی هابئله زنگان واریانتی وئرلیمه لی ایدی. اما گؤرون دوگو کیمی بو ضمیمه ده اولان بئش ناغیلین (اصلی ایله کرم، دده قوربانی، عاشیق قریب، عباس گولگز، شاه اسماعیل ایله گولزار، آپاردی سئلر سارانی) زنگان روایتلری وئرلیمه مییش دیر. اصلینه باخار ساق اون بیر دا ناغیلدان آلتی ناغیل: دده قوربانی (عاشیق مسلم خلاصه ناغیل)، بهرام ایلا گول خندان (عاشیق مسلم خلاصه ناغیل)، بهرام ایلا گول خندان (عاشیق ستار خدایی)، ورقه ایله گولشن، عاشیق شیرین ایله بیرچک خانیم، طوطی شیرین زبان- یوسف جمال، زنگان واریانتی دیر.

علمی ایشلرده ناغیل اؤزتلری وئرلی رسه بوتون ناغیل لارا اؤزت یازیلمالی دیر. بوردا استاد عاشیق مسلم عسگری روایتلری اؤزت اولاراق وئرلیب اما عاشیق ستار خدایی، عاشیق گولابعلی داوود بیگی، عاشیق التفات داوود بیگی دن ناغیل لارین بوتونو یازیا آلینمیش دیر. بیلیمسل چالیشما اوچون بو بیر آخساقلیق دیر.

نهدن ایکی ناغیلین خلاصه سی یا باشقا ناغیل لارین بوتونو یازیلیم؟

۱ «آذربایجان ائل بیلیمی» درنگی نین آیلیق ایچ بولتنی نین ۹۸ جی سای، ص ۱۳۷.

♦ قاینات و ئرمه‌مک، روایت‌لره صادق قالماق یا یانلیش بیلگی و ئرمک

ئینه اؤن یازیدا کریمی بگ یازیب: «آنجا بونو آرتیرماق ایستردیم کی بوردا گلن داستانلار، عاشیق‌لارین اؤز دیل لریندن و یازیلاریندان الینمیش، دئیملر و سؤزلر عینی صورتده ساخلانیلیمیشدیر. فولکلور توپلامادا بو، اساس متوددور». ^۱ اما کریمی جنابلاری وورغولادیغی اصله صادق قالمامیش دیر نجه ده عاشیق مسلم عسگری نین ناغیل روایتلرینده یازارین اؤز بئینینده اولان اؤزت یانلیش بیلگیلر ناغیلا داخل ائدیلیمیش دیر. استاد عاشیق مسلم عسگری دن روایت اولونموش ایکی ناغیل حقیقده یانلیش بیلگیلرین لیسته‌سی هابئله الیمیزده اولان ناغیل لارین سسلی آرشیوینه دایاناراق بوردا وئرلن بیلگیلرله آچیقلامایا چالیشاجاییق:

♦ دده قوربانلی ناغیلی

۱۳۹۴ شمسی ایلی تورک دیل اوجاغی آراجی لیغی ایلا عاشیق ناغیل لارینین روایت اوتوروملاری بیرینجی یول اولاراق زنگاندا قورولدو. استاد عاشیق مسلم عسگری ساز سیز، داستان روایتلرین اؤزت اولونموشونو ائشیدنلره آچیقلا دیلار. بئشینجی اوتوروم ۱۳۹۴/۰۶/۰۱ یکشنبه آخشامی امام خمینی فرهنگسراسیندا قورولدو. اوتوروملارین سس فایل هابئله گؤرنتولو فیلم لری ده آرشیویمیزده وار اولماقدادیر. ۵۰ دقیقه‌لیک سورن دده قوربانلی ناغیلی محمد رضا کریمی وریندن ۳ صفحه‌ده اؤزت اولونوب، ائل بیلیمی نین ۹۸ جی شماره‌سی نین آرتیرماسیندا (اسفند ۱۳۹۶) چاپ ائدیلدی. جناب کریمی زنگاندا قورولان داستان اوتوروملاری حقیقده دا قیسیسا بیلگی و ئرمه‌سی یئرینده

۱ «آذربایجان ائل بیلیمی» درنگی نین آیلیق ایچ بولتنی نین ۹۸ جی سای، ص ۱۳۴.

اولاردى. چون استاد عاشىق مىسلم مىسگرى يالىنىز بو اوتوروملاردا ناغىل اؤزىلىرىنى
آچىقلامىشىدىلار.

بىلىمىسل باخىمدان فولكلور توپلاما اصوللارىندا ثبت اولونان داستان كىم؟ هانىسى
تارىخ؟ هاردا روايت اولونوب؟ كىمدن اؤيره نىب؟ كىمى بىلگىلر قىد ائدىلمەلى دىر. روايت
ائىدىن بىللى اما ناغىلىن هاردا ضبط اولماسىنا، تارىخىنە گۆره هئىچ بىر بىلگى يوخدور. يازار
فولكلورون اساس متودونو (دانىشىغىن عىنى سى) رعايت ائتمە يەرك، عاشىق موسلومون
روايتىنە صادىق قالماي اراق يئرسىز هابئىلە يانلىش بىلگى لر وئرمىش دىر.

بىلىمىسل آچىدان هر ناغىلىن اولاي اؤرگوسو اولوب چوخ راحتلىغلا بىر ناغىل اؤزىلەنە
بىلىر. بىلىمىسل اولاي اؤرگوسو يازماق يئرىنە كرىمى بگ اؤز اىستەدىگى كىمى اؤزت
ائەرك ناغىل يۇنونو دئىيىش دىر. نه يازىق ۳ صفحه لىك ناغىل اؤزىتىندە ۷ تمل
يانلىش بىلگى اوخوجولار وئرمك بو ايشىن بىلىمىسل اولماماسىنا دلالت ائدىر. يانلىش
بىلگىلر سىرا ايله:

بىر: ناغىلدا رضا بىين قىزىنىن آدى وئرىلمە يىب اما محمد رضا كرىمى رضا بىين
قىزىنى «**گول پرى**» اولراق قىد ائدىلر.

ايكى: ناغىلدا بوته وئرن شىخ «شاه مردان على» دئىيلىب اما كرىمى جنابلارى شاه
مردان يئرىنە «نورانى شىخ» يازىلار.

اوچ: ناغىلدا قوربانى نىن سازى آراز چايىندان كئچىدىن سونرا يئره دوشوب سىنىر.
كرىمى بى سازىن سىندىغى يئرى «قاراباغ» دئىيىلر.

دۆرد: قوربانى سازىنى «گنجە» شەرىندە سازىندە آپارىر. كرىمى بى گنجە يئرىنە
«قاراباغ» يازىلار.

بئش: قوربانى يوخودان آيىلىر سونرا غش ائدىر. كرىمى يازىب «يوخودان آيىلىر. آنجاق
سانكى غش ائتمك حالىندادىر.»^۱

آلتى: كرىمى بىين يازدىغىندا: «قوربانى يولا دوشور، عمىسى گىلە گئدىر. عمىسى رضا
بى بئله دوشونوركى، قوربانى گلىب اونون قىزىيلا ائولنسىن. اونا چوخ حرمت ائدىر. آنجاق
قوربانى دئىير:

۱ «آذربايجان ائل بىلىمى» درنگى نىن آيلىق اىچ بولتىنى نىن ۹۸ جى سايى، ص ۱۴۹.

- عمی جان! منیم باشقا بیر سئوگیلیم وار. من بوتاً آلمیشام. من اونون آردیجا گنتمه‌لی‌یم. اوقیز داسیزین شهرینیزده اولور. اوقیز «پری خانیم» آدیندا «عبداله بی»ین قیزی دیر. عمیسی بونو ائشیدره ک دئییر:

- اوغول، عبداله بیگ ییزیم بابیمیز دئییل. بو آملالاری ائگییندن یئره تۆک. او سنی اۆلدورمه‌سه، سنه قیز وئرن دئییل. گل اۆز عمی قیزیوی آل؛ گئت یاشاییشین ائت! استاد عسگری روایت ائدن قوربانلی ناغیلیندا بو یئدی سطر یوخ، کریمی بی اۆزوندن علاوه ائدیبلر. نه‌دن عاشیق مسلم روایتینه صادق قالما یاراق بیر بۆلوم ده اۆزوندن اضافه ائدیر؟ بو ایش وچون هئچ بیر آچیقلاما قبول اولونا بیلمز. **یئددی:** قوربانلی «گنجه» شهرینده عاشیق لارین اوستاسی «عاشیق احمد» له دئییشیر اما کریمی بی «قارداغ» شهرینده «عاشیق نادر محمد علی» ذکر ائدیبلر. آرتیرمالی‌ام، پری خانیمی «نادر محمد علی»نین اوغلو ایسته‌ییردی. نادر محمد علی عبداله خان بیلر بیی نین یانیندا وزیر کیمی چالیشیردی.

◆ بهرام ایله گولو خندان ناغیلی

عاشیق داستان لارینین ایکینجی اوتورومو ۱۱/۰۶/۱۳۹۴ «بهرام ایله گولو خندان» ناغیلی آدی ایلا قورولدو. استاد عاشیق مسلم عسگری ۵۳ دقیقه‌ده ناغیلین اۆزتینی سازسیز بیان ائدیبلر. داستانین سس فایللی هابئله گوؤرنتولو فیلمی آرشیومیزده وار اولماقدادیر.

محمد رضا کریمی اٹل بیلیمی نین ۹۸ جی شماره سی نین ضمیمه سینده (۱۶۸- ۱۶۹ ص) استاد مسلم عسگری دن روایت اولان بهرام ایله گولو خندان ناغیلی نین اؤزت ائدیلیمیشینی چاپ ائتدیریلر. بو چاپ اولونموش روایتده بیر پارا یانلیش نکته لر واردیر: **بیر:** استاد عاشیق مسلم عسگری روایتینده بهمن شاهین «سلطانیه» ده حکومت ائتدیگی بیان ائدیلیر اما کریمی بی سولطانیه یئرینه «آذربایجان» سؤزونو یازیبلار. **ایکی:** بهرام «شکارگاهدا چادیردا یاتیر»، یوخودا بونا بوته وئریلیر. کریمی بی «بیر گون یوخودا» ذکر ائدیلر.

اوج: ناغیلدا یوخودا بوته وئریلیر. کریمی بی «دوش» سؤزونو یازیبلار. عاشیق موسلوم بو سؤزو قوللانمایبلار.

دؤرد: شاه مردان علی، بهراما «چین خاغانین قیزی گولو خندان» بوته وئیر. کریمی بی یازیز: «غفورون قیزی».

بئش: بهرامیم قارداشی نین آدی روایتده «حیدر» دئییلیر. اما کریمی جنابلاری «بهمن» یازمیشلار.

آلتی: بهرامین یاردیمینا حیدر ایله ماهی انور بیرلیکده گئدیپ ساواشیرلار. کریمی بی حیدرین تک باشینا گئتمه سینی یازیر.

گوروموش اولدوغوز کیمی ۲ صفحه لیک ناغیلدا ۶ یانلیش بیلگی وئریلمیشدیر. ایکی ناغیلدا محمد رضا کریمی وریندن وئریلمیش اولونان یانلیش بیلگیلری استاد عاشیق مسلم عسگری نین اساس روایتینه دایاناراق دوزلتمه یه چالیشدیق.

اؤزت اولاراق سؤیله مک ایسترسک ایکی ناغیلدا دا قایناق سورونو (هاردا روایت اولونماسی، هانسی تاریخ ...)، روایتده صادق قالماق، روایتده اولمایان بیر بؤلومو روایتده آرتیرماق، شهرلرین یئرینی دئییشتمک، بیلیمسل اولای اؤرگوسو دئییل بیرئسل اؤزلشدیرمک هابئله ان اؤنملی سی ۵ صفحه لیک یازیدا توپلام ۱۳ یانلیش بیلگی نین وئریلمه سی چوخ اوزوجو، بیلیمسل لیکدن اوزاق بیر دورومدور. بیلیمسل اولمایان یازیلا دیل، کولتور هابئله اوخوجویا سایغی سیزلیق دیر.

اومارام بوندان سونرا خلق بيليمينده چاليشماق ايستهين آراشديرماجيلار بيليمسل
متدلار، يۇنتملردن فايدالاناراق بيليمسل قايدالار اساسيندا بيليم دنياسينا ساغلام بيلگى
وئره بيلسينلر.

زنگان ۱۳۹۴، امام خميني فرهنگسراسى، عاشيق ناغيل لارينين روايت لرى
(استاد عاشيق مسلم عسگرى) آرشيؤ: محمد رزاقى

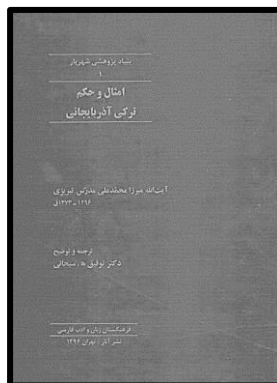
کتاب تانیتمی

- امثال و حکم ترکی آذربایجانی
- دانشنامه «فرهنگ مردم ایران»

امثال و حکم ترکی آذربایجانی

درباره امثال زبان آذربایجانی که حاوی دنیایی نصیحت است و از سرتاپا حکمت و عبرت، یک کتاب تدوین نشده و انتشار نیافته و جماعت از امثال و نکته‌های آن آگاه نشده است.

کتاب حاضر یکی از تالیفات علامه مدرس تبریزی خیابانی، از شخصیت‌های درخشان خطّه آذربایجان است که در سال ۱۲۵۶ ش در تبریز زاده شد و در سال

۱۳۳۳ چشم از جهان فروبست. ممتازی این دانشمند فاضل که بیشترین روزهای زندگی‌اش را به تدریس، تربیت و تألیف گذراند، جامعیت و احاطه بر دانشها و فنون گوناگون زمان خود بود.

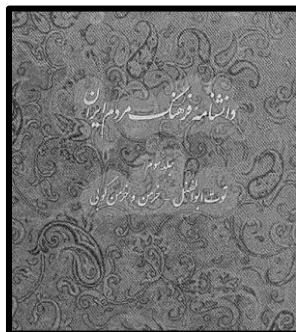
وی علاوه بر زبان و ادبیات فارسی و عربی، فقه و اصول، فلسفه و منطق و کلام، از ریاضیات، نجوم و هیئت نیز آگاهی داشت. این فقیه نامدار که آثاری وزین همچون «ریحانه‌الادب»، «قاموس العارف» و غیره را ارزانی داشته، از ارزش امثال و حکم نیز غافل نبوده و به ثبت و ضبط آنها همت گماشته است.

امثال و حکم که از منابع غنی فرهنگ‌ها به شمار می‌روند و می‌توانند مأخذ و مرجع معتبری برای پژوهش‌های دیگر علوم انسانی، از جمله جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، زبان‌شناسی، مردم‌شناسی، قوم‌شناسی، بوم‌شناسی، جغرافیا، تاریخ، اقتصاد ملل و غیره قرار گیرند، از زمره زمینه‌های تحقیقاتی بسیار گسترده‌ای هستند.

میرزا محمدعلی مدرس تبریزی، *امثال و حکم ترکی آذربایجانی*، ترجمه: توفیق ه. سبحانی، تهران، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ۲۹۵ صفحه، قطع: وزیری، بهاء ۲۷۰۰۰۰ ریال، ۱۳۹۴.

دانشنامه «فرهنگ مردم ایران»

- دانشنامه «فرهنگ مردم ایران» یک دانشنامه تخصصی درباره فولکلور و فرهنگ عامه مردم ایران است. این دانشنامه عمده‌ترین مباحث فرهنگ مادی و معنوی مردم مناطق مختلف ایران را دربرمی‌گیرد که در ۲۰ کد طبقه بندی شده است.

خوراک، پوشاک، بازی و نمایش، هنر و صنایع دستی، موسیقی، ادبیات عامه، طب عامیانه، باورها و اعتقادات، آداب و رسوم، نهادها و مؤسسات مرتبط با مردم شناسی و فرهنگ عامه، شخصیت‌ها و صاحب نظران تأثیرگذار در این زمینه، کتاب‌ها و متون فولکلوریک برخی از کدهای این مجموعه است. فرهنگ مادی و معنوی مردم مناطق مختلف ایران بخش‌های مختلف این دانشنامه را تشکیل می‌دهد.

بیش از ۱۲۰ پژوهشگر و مؤلف ایرانی و خارجی با این دانشنامه همکاری مداوم داشته و تحقیق و تألیف مقالات آن را برعهده دارند. شماری از مؤلفان و پژوهشگران همکار با این دانشنامه در زمره برجسته‌ترین دانشمندان و محققان ایران و جهان هستند و برخی دیگر دانش‌آموختگان جوانی هستند که با گذراندن دوره‌های آموزشی در این بخش به پژوهشگران و مؤلفان حرفه‌ای تبدیل شده‌اند.

جلد پنجم دانشنامه «فرهنگ مردم ایران» به حرف‌های «ز»، «ژ»، «س» و «ش» اختصاص دارد و دارای ۲۸۸ مدخل است که با مدخل «زمینه خوانی» شروع می‌شود و با مدخل «ششه به در» پایان می‌یابد.

دانشنامه فرهنگ مردم ایران، جلد پنجم دانشنامه «فرهنگ مردم ایران» (زمینه خوانی- ششه به در)، تهران، بنیاد دایرة المعارف بزرگ اسلامی، ۷۶۰ صفحه، قطع: رحلی، ۸۵۰۰۰۰ ریال، ۱۳۹۷.

راپورلار

- از کاشف نسخه جدید دده قورقود در تبریز تقدیر به عمل آمد.
- اعطای نشان افتخار اتحادیه نویسندگان ترکیه به کاشف نسخه جدید دده قورقود
- تقدیر از خانم نواده رضی، مدیر انجمن مردم نهاد «آذربایجان ائل بیلیمی»
- ثبت داستان عاشیقی «تیلیم خان و مهری»
- نسخه سوم دده قورقود میراث خاندان قاجاریه است.
- عاشیق رضعلی نین مزار داشی یئنیلندی.

از کاشف نسخه جدید دده قورقود در تبریز تقدیر به عمل آمد.

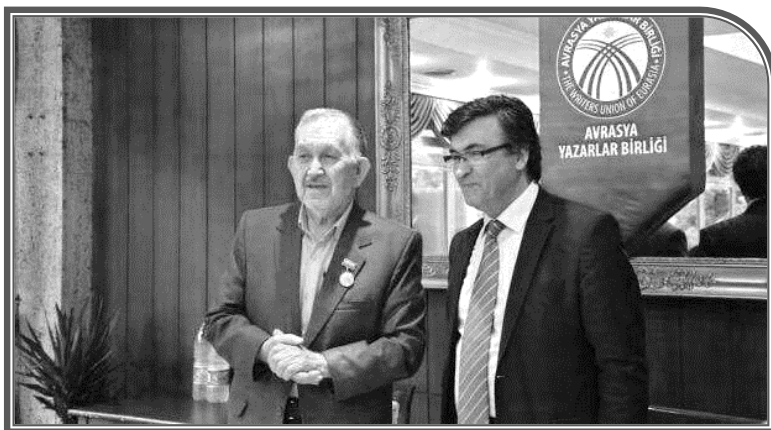
به همت موسسه ائل بیلیمی روز چهارشنبه ۳۰ خرداد در محل دفتر این موسسه از کاشف نسخه جدید یافته شده دده قورقود تقدیر به عمل آمد. در این جلسه ابتدا خانم نواده رضی مدیر داخلی موسسه ائل بیلیمی ضمن گزارش فعالیت ۱۰ ساله این موسسه، از تمامی همکاران و همراهان موسسه تشکر کرد و در ادامه دکتر حریری اولین مترجم و منتشر کننده کتاب دده قورقود در ایران، دکتر حسین محمد خانی (گوئنلی)، دکتر توحید ملک زاده به سخنرانی در مورد دده قورقود و نسخه جدیدالکشف پرداختند. در

بخش دوم برنامه، جناب احد فرهمندی مجری برنامه به شرح مآوقع پیدا شدن نسخه جدید و معرفی مهندس ولی محمد خوجه پرداخت. مهندس علیرضا صرافی مدیر عامل موسسه ائل بیلیمی گزارش مفصلی از جزئیات نسخه جدید دده قورقود به حضار داده و محل کتابت احتمالی این نسخه را با توجه نقاط جغرافیایی ذکر شده و لهجه کتابت اثر جنوب آذربایجان دانست. نهایتاً مهندس ولی محمد خوجه ضمن ابراز خوشحالی به خاطر حضور در این جمع، جهت تداوم همکاری‌ها ابراز امیدواری کرد.

فوتو رپورتاژ جلسه تقدیر از کاشف نسخه جدید دده قورقود:
اولکر تبریزی

اعطای نشان افتخار اتحادیه نویسندگان ترکیه به کاشف نسخه جدید دده قورقود

اتحادیه نویسندگان اوراسیا در ترکیه به ولی محمد خوجه، کاشف نسخه سوم کتاب حماسی «دده قورقود» به زبان تورکی، نشان افتخار اعطا کرد، ولی محمد خوجه ساکن گنبد کاووس و از پژوهشگران شناخته شده ترکمن صحراست. یعقوب عمراوغلو، رئیس اتحادیه نویسندگان ترکیه، مدال افتخار را طی مراسمی که در آنکارا و با حضور گروهی از دانشگاهیان و دوستداران ادب و فرهنگ برگزار شده بود به استاد ولی محمد خوجه اهدا کرد.

عمراوغلو در مصاحبه با خبرگزاری آناتولی ترکیه کشف «دده قورقود» را «افتخار و شانس بزرگ» دانسته و تاکید کرده است که در نسخه جدید کشف شده دده قورقود، دو داستان و ۲۴ شعر وجود دارد که در دو نسخه پیشین آن وجود نداشته است. به گفته رئیس اتحادیه نویسندگان ترکیه در این نسخه همچنین اسامی جغرافیایی جدیدی نیز ذکر شده است.

تقدیر از خانم نواده رضی، مدیر انجمن مردم نهاد «آذربایجان ائل بیلیمی»

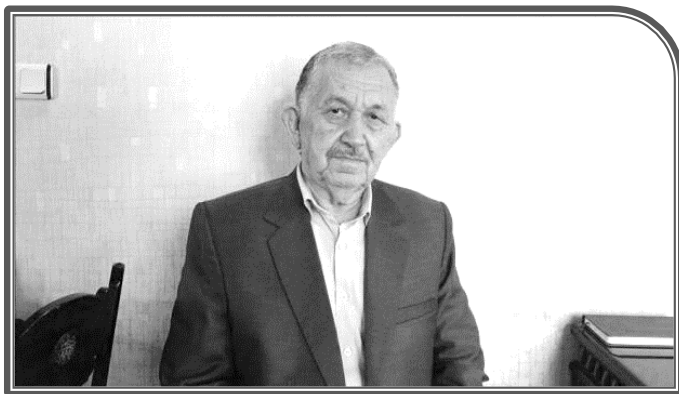

در آیین تقدیر از انجمن‌ها و مؤسسات مردم نهاد فعال استان در حوزه اوقات فراغت در سال ۹۷ از خانم نواده رضی، مدیر انجمن مردم نهاد «آذربایجان ائل بیلیمی» تقدیر به عمل آمد. این انجمن در حوزه ترویج و پاسداشت آئین‌های بومی و سنتی فعال است.

ثبت داستان عاشیقی «تیلیم‌خان و مهری»

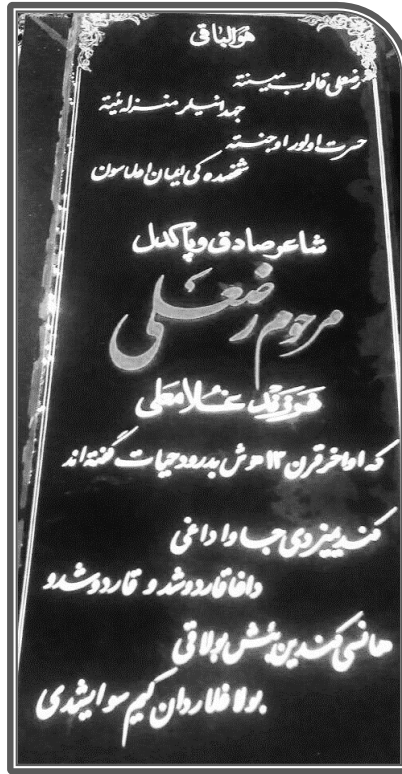
با همکاری مشترک آقایان احسان قاسم‌خانی، مهندس علیرضا صراف‌ی، مهندس اسدالله امیری و استاد حسین علی‌حسینی، داستان عاشیقی «تیلیم‌خان و مهری» از منطقه ساوه استان مرکزی در فهرست میراث ناملموس ملی به ثبت رسید.

نسخه سوم دده قورقود میراث خاندان قاجاریه است.

استاد «ولی محمد خوجه» از فرهیختگان ترکمن صحرای ایران که نسخه سوم کتاب داستان‌های حماسی «دده قورقود» را کشف کرده است در گفت‌وگوی اختصاصی با خبرگزاری «آناتولی» اظهار داشت: نسخه سوم دده قورقود میراث خاندان قاجاریه است. وی در ادامه افزود: «من نیز همانند پدرم بسیار به ادبیات ترک علاقمند هستم. پدرم اواخر عمرش به من گفت که در زمینه جمع‌آوری کتابهای ترکی کاری را شروع کرده‌ام، ولی موفق به اتمام آن نشده‌ام.

بعد از پدرم به سفارش وی، من اقدام به جمع‌آوری کتابهای ترکی از ترکمن صحرای خراسان شمالی، تهران و آذربایجان کردم. پدرم معتقد بود که در ادبیات ترکی هیچ شخصیتی به اندازه دده قورقود بزرگ و برجسته نبوده است. من نسخه جدید کتاب دده قورقود را به صورت اتفاقی هنگامی که در یک کتاب فروشی در میدان انقلاب تهران بودم خریداری کردم. فرد فروشنده کتاب گفت که من از خانواده قاجار هستم و این کتاب از کتابخانه شخصی آقامحمدخان قاجار موسس و نخستین پادشاه سلسله قاجاریه و خانواده‌های منسوب به این سلسله به من ارث رسیده و چهل سال در خانواده ما بوده است.

عاشیق رضعلی نین مزار داشی یئنیلندی.

آلدیغیمیز خبره گۆره، ساوانین مزلقان چای بۆلگه سینده یئرلشن (بخش نوبران ساوه) سنگگ کندینین آق ساققاللاری، دهیار و شورا عضولاری و عاشیق رضعلی و فرهنگ ایستکلی لری طرفیندن ۱۳۹۸/۵/۴ تاریخینده، سنگگ کندینین مزارلیغیندا عاشیق رضعلی نین مزار داشی بیر فرهنگی مراسمله یئنیلنیدیر. مراسمه ده بؤیوک عاشیق؛ رحمتلیک محمدحسن هنرمندین اوغلو عاشیق حاج حسین هنرمند ده اشتراک ائتمیشدیر.

خوی عاشیقلاری

پژوهشی پیرامون زندگی و آثار خنیاگران آذربایجان

علیرضا ذیحق

آراشدیرما تاریخی: ۱۳۸۲

ایچینده کیلر

- عاشیق آسلان طالبی ۸۷
- عاشیق مناف رنجبر ۹۰
- عاشیق محبوب رنجبر ۹۳
- عاشیق یحیی دمیرچی اوغلو ۹۴
- عاشیق سیفعلی ۹۵
- عاشیق تقی لطفی ۹۶
- عاشیق ابراهیم مهدیخانی ۹۸
- عاشیق علی افسرلک ۱۰۰
- عاشیق قوریان صفرخانزاده ۱۰۱
- عاشیق ندیم عباسزاده ۱۰۲
- عاشیق جلیل اسدلو ۱۰۳
- عاشیق یحیی یوسفی ۱۰۴
- عاشیق اکبر لک ۱۰۵
- عاشیق خلیل نمازی ۱۰۷
- عاشیق خلیل ورمزیار ۱۰۸
- عاشیق شمسعلی ابراهیمی ۱۱۰
- عاشیق آلاهی وئردی صفرعلیزاده ۱۱۲
- عاشیق رسول موسی زاده ۱۱۳
- عاشیق غلامرضا اژدری ۱۱۵
- عاشیق محرمعلی سلمان نوه سی ۱۱۷
- عاشیق علیرضا اباذری ۱۱۹
- عاشیق تقی اباذری ۱۲۰
- عاشیق علی رحمانی ۱۲۱
- عاشیق عابباس تاج خاتونی ۱۲۴

معاصر ساز شاعیرلریمیزدن «عاشیق آسلان» ۱۲۸۷ گونش ایلینده «خوی» شهرینین «حمزیان» کندینده آنادان اولوب دور. آتاسی «نجف کیشی» و فامیلی «طالبی» دیر. عاشیق آسلانین اوستادی رحمتلی «عاشیق اسد» ایدی. او، اورگی وطن عشقیله چیرپینان احساسلی شاعیرلریمیزدن دیر. عاشیق آسلان خلق شعرینین مختلیف نوعلرینده طبعینی سینامیش و شعرلر یازمیشدیر. اونون یارادیجیلیغیندا، آنا یوردا سونسوز محبت و آنا دیلینه حورمت و باغلیلیق آیدین شکیلده گورونمکده دیر. نچه ایل بوندان قاباق «لندن» فاکولته لری دعوتلیسی اولراق «لندن» ه گتمیش و اورادا آذربایجان خلق ادبیاتی نین نمونه لرینی او جمله دن «شاه اسماعیل» حاققیندا بیلدیگی داستانلاری ساز و سؤزله بیرلیکده تقدیم ائتمیش دیر.^۱

بورادا عاشیق آسلانین یارادیجیلیغیندان بیرری جیدّی و دیگرری طنز ایکی نمونه نقل ائدیلیمیش دیر:

^۱ - بو یازینی عاشیق آسلان (۱۲۸۷ - ۱۳۷۸) دونیاسینی دیشمه دن یازیلیمیشدیر.

گول تبریزیم

آذر ائلی جوشار داشار دونیا وارکن آزاد یاشار
قارتال کیمی داغلار آشار ائل تبریزیم گول تبریزیم
گل دردیمی بول تبریزیم

گوزل اولار یابین قیشین صفالیدیر داغین داشین
دوشمان آتین دینر دیشین ائل تبریزیم گول تبریزیم
گل دردیمی بول تبریزیم

آذر بایجان بیر وخت اولار ائل دریا تک جوشوب دولار
یاغی لارین رنگی سولار ائل تبریزیم گول تبریزیم
گل دردیمی بول تبریزیم

یاد جانینا اود سالارسان دوشمانلاردان باج آلارسان
آزاد اولوب شن قالارسان ائل تبریزیم گول تبریزیم
گل دردیمی بول تبریزیم

«عاشیق آسلان» گل ایمانا صیدقی باغلا او سبحانا
ائل یولوندا اول مردانا ائل تبریزیم گول تبریزیم
گل دردیمی بول تبریزیم

بوغاز دردی

بوغاز سنی خار اولاسان بوی آتما میش تتز سولاسان
 گۆرمه دیم بیرجه دویاسان اوخساییرسان ماره بوغاز
 چیخسین سنه یاره بوغاز

یولوم دوشرکن بازاره سالیرسان منی آزاره
 نفسیم دوشور آلما ناره گتدین منی جانه بوغاز
 چیخسین سنه یاره بوغاز

ائدنده میوه لر نازی یییه نده وارلیلار غازی
 سیزلاییر «آسلان» ین سازی قارقیش دئیر ناره بوغاز
 چیخسین سنه یاره بوغاز

باش آیمزدیم نامرد یادا گووه نردیم یاخشی آدا
 آد- سانیمی وئردین بادا سنسن اوزو قاره بوغاز
 چیخسین سنه یاره بوغاز

بوغاز سنی دویورماغا کول باشیوا سووورماغا
 سولا- ساغا قاجدیم قاغا^۱ منت چکدیم یاده بوغاز
 چیخسین سنه یاره بوغاز

^۱ - قاغا = داداش

عاشیق مناف رنجبر خویون اوستاد عاشیق لاریندان دیرکی ۱۳۳۸-
نجی ایلده سلماسین «وردان» کندینده دوغولوبدور. اونون اصلی
سلماسدان اولسا دا، اوزون ایللردیر خوی دا یاشاییر و دئمک اولار
ایندیلیکده خوی شهرینین ساییلان صنعتکارلاریندان دیر. عاشیق
مناف لاپ او کیچیک یاشلاریندان عاشیق موسیقی سینه کؤنول
باغلایب آرزو دیلگی بیر گون عاشیق اولماق ایدی. اونون ایلک
اوستادی عاشیق میرزه علی اولوب کی سلماسین «چؤچه میش»
کندینده یاشاییردی. سونرالاردا عاشیق لیق صنعتی نی کامیلتتمک
اوچون رحمتلی عاشیق درویشین خدمتینده اولوب چوخلو
داستانلاری و ساز هاوالارینی اونون یانیندا تکمیل لشدیریپ. عاشیق
منافین رحمتلی عاشیق آسلان طالبی دن اؤیره ندیک لری ده چوخ
اولوبدور و اؤز دئدیگی کمی «افرزو و معصوم» داستانینی عاشیق
آسلاندان اؤیره نیب دیر.

عاشیق منافین جوشغون شعر طبعی واردی کی شعرلرینی «محمود اوغلو» تخلصی ایله دئییر و اونون شعرلری چوخلو عاشیقلارین دیلیر ازبری دیر. عاشیق مناف ۱۳۶۴- نجی ایلدن شعر دئمگه باشلایب دیر و نئچه دفتر شعرى واردیرکی بو گونه جان اونلار کیتاب شکلینده چاپ اولوب یایلمایبلار.

عاشیق مناف آذربایجان عاشیق داستانلارینین چوخونو اوخویوب سؤیله رکن کاسئتله ییغیب دیرکی آذربایجانین چوخلو ائل - اوباسیندا بو کاسئتلر یاییلاراق عاشیق منافین شؤهرتینی آرتیریب دیر. اونون کاسئته ییغدیغی داستانلاردان «شاه اسماعیل» و «بئجان اوغلو» نو آد آپارماق اولار.

عاشیق مناف شعردن باشقا یئنی عاشیق داستانلارینین دا یارادیجیسی اولوبدور و اونون «حسن له صیاد» داستانى بیر داستان دیر کی اؤزو قوشوب یارادیب دیر. عاشیق مناف خوی دا یاشایان آدلیم عاشیق لاردان آد آپاردیقدا سازدا و سؤزده عاشیق غلامرضا اژدری و عاشیق یحیی دمیرچی اوغلونو سئودیگی عاشیق لار آدلاندیریر و «عاشیق علیرضا اباذری» نی سس ده لاپ قدرتلى عاشیق بیلیر. بو گؤرکملی عاشیق دان بیر دیوان شعرى بیرلیکده اوخویورق:

چوخ دولاندىم بو دونياني بير عدالت يوخدو يوخ
نه حق واردير نه ده ديوان دوز قضاوت يوخدو يوخ
هاممی دئير حق من نندی گناهکاری گۆرمهديم
ایلقار نه دی ایمان نه دی پاک صداقت يوخدو يوخ

اینسانلیغا بو بازاردا داها قیمت قالمادی
گۆیولره لکه دوشوب دوغرو نیت قالمادی
غافیل لردن سۆز ائشیتدیک خوش نصیحت قالمادی
قان سویویوب همت اولوب دای سخاوت يوخدو يوخ

شا شقین اولوب دوز فیکرلر شیطان بیزدن باج آلیر
دوزتر پشه آجدان اولور ایری گونده اوزالیر
فته فساد جوانلاشیر انسانیت قوجالیر
مردانه لیک مردلیکدن بير علامت يوخدو يوخ

«محمود اوغلو» سنده داهی اؤز حالیندا قالما دین
اوزون آرزو قیسا عؤمور دوغرو کامین آلمادین
چرخ دولاندى گونلر کئچدی ایسته دیگیم اولما دی
رحم ائيله ییب آلدن توتماق بير مرحمت يوخدو يوخ

عاشیق محبوب رنجبر اوستاد عاشیق، «عاشیق مناف رنجبر»ین قارداشی دیرکی ۱۳۵۳ نجی ایلده سلماسین «وردان» کندینده حیاتا گۆز آچیب دیر. اونون اوستادی، اۆز قارداشی عاشیق مناف اولوبدور و اۆز دندیگی کیمی ۱۳ یاشی اولاراق عاشیقلیغا هوس گۆستریب و ائله او یاشلاردان قارداشی عاشیق منافین یانیندا توی - دیونلره آیاق آچیب دیر. بو گنج عاشیق بیر مدت ده رحمتلی اوستاد عاشیق، اورمولو عاشیق درویشین یانیندا شاگردلیق ائدیپ بو صنعتی تکمیل لشدیرمک اوچون اوندان اۆیرندیکلری چوخ اولوبدور.

عاشیق محبوب، گۆزل، گور و یوموشاق بیر سسه مالیک دیر و سازی اوستالیقلا چالیر. او قارداشی عاشیق مناف لا بیرلیکده خویون جمشیدآباد محله سینده «عاشیق قفه سی»نین بانى لریندن دیر.

عاشیق یحیی دمیرچی اوغلو

عاشیق یحیی اسماعیلزاده کی ائل ایچینده دمیرچی اوغلو آدیله شهرت تاپپ دیر ۱۳۴۱ نجی ایلهده خویون «کورتته» کندینده آنادان اولور. عاشیق یحیی دمیرچی اوغلونون اوستادی «عاشیق مناف رنجبر» اولوبدور و ۱۳۶۶- نجی ایلدن توی دویونلرده اشتراک ائتمکله عاشیقلیق صنعتینه رسمی حالدا آیاق قویور. عاشیق یحیی دمیرچی اوغلونون گور و اورگه یاتیم بیر سسی وار و آذربایجان ساز هاوالارینی باجاریقلا چالا بیلیر.

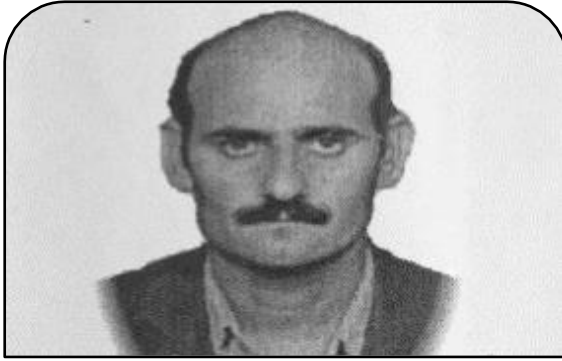
اؤزو دئدیگی کیمی آذربایجان عاشیق داستانلاریندان اوتوز داستانی کامیل حالدا بیلهرک «عابباس توفارقانلی»، «علی شاه»، «شاه اسماعیل»، «قانتورالی» و «جمشیدشاه» داستانلارینی لاپ چوخ سئودیگی داستانلار آدلاندیریر.

عاشیق سیفعلی خویون «چیر» کیندینده ۱۳۵۸ نجی ایل حیاتا گؤز آچیب ۱۹ یاشیندان عاشیقلیق صنعتی نه باشلاییب دیر. اونون اؤل لرده اوستادی اولماییب عاشیق لاردان گؤر- گؤتور ائده رک بو صنعتی اؤیره نمه یه مارق گؤستریبدیر. آنجاق ایندیلیکده اوستاد عاشیق، عاشیق علی رحمانی نین شاگیردلیگینی قبول ائده رک بو صنعتی تکمیل لشدیرمگه جان آتیر. عاشیق سیفعلی چوخلو عاشیق داستانلارینی بیله رک لاپ یاخشی بیلدیگی داستانلار عبارتدیلر «طاھیر میرزه» و «زهره» دن. بو گنج عاشیق شعرلرینده «قوربان اوغلو» تخلص ائده رک چوخلو گؤزل شعرلرین یارادیجیسی اولوبدورکی بیر شعرینی بیرلیکده اوخویوروق:

باھار فصلی یاز آیلاری گلنده
بولبول جه جه وورور گول فرحله نیر
یاخشی اولار یار دانیشا یارینان
دوداق ترپنیب بن دیل فرحله نیر

یولوم دوشدو «خنه یه» دن کئچنده
من اونو گؤرموشدوم بیلدیر بیچینده
عاشیق عایباس اوخور باغین ایچینده
میضراب سازا دیجک تئل فرحله نیر

«قوربان اوغلو» درده غمه بولندی
دولانمیشام تبریز، یئکان، مرنندی
وار اولسون «اؤواوغلو» مئرکان کندی
عاشیق لار اوخویور ائل فرحله نیر

عاشیق تقی لطفی، ساز اوستادی دیر و سازی رحمتلی عاشیق آسلان طالبدن بوتونلوکله اؤیره نمکله ایندیلیکده خویون لاپ قابیل ساز چالان عاشیق لاریندان دیر. عاشیق تقی لطفی نین آتاسی دا عاشیق ایدی کی «عاشیق علسگر آبا تئی لی» یه معروف ایدی و اونون شاگردلریندن بیر «عاشیق خلیل ورمزیار» دیر. عاشیق تقی لطفی ۱۳۳۵- نجی ایلده خویون «آباتئی» کندینده دوغولوب لاب خیردالیقدان عاشیقلیق صنعتی نه اورک باغلا بیر و آتاسی نین ساز و سؤزونه واله اولور. عاشیق تقی نین عایله سی اونون ۱۰ یاشی اولاندا کئندن خویا کؤچورلر و ایلک اوستادلاری «عاشیق خلیل ورمزیار»، «عاشیق علی اکبر عسگری» و «عاشیق حیدر لطفی» اولور. آنجاق بیر گون عاشیق آسلانین محضرینده اولراق، عاشیق آسلان اونون پنجه سیننی سئورکن اؤزونه شاگرد ائدیر. اون ایلدن آرتیق عاشیق آسلانین شاگردی اولور و ایندیلیکده تکجه عاشیق دیرکی عاشیق آسلان چالان بوتون هاوالاری باشاریجی قلا ایفا ائدیر.

عاشیق آسلان حاققیندا اونون خاطیره لرینی سوروشدوقدا، گؤزلری
 یاشارکن بئله دئییر: «چوخلو توی - دویونلرده بیرلیکده اولوب اوندان
 دونیالارجا خاطیره م وار. آنجاق بونو دئمه‌لی‌یم کی رحمتلی چوخ
 اعتقادلی بیر اینسان ایدی و شرف ناموس دا اوندان پاک بیر اینسان
 گؤرمه‌میشم. اونون سازی، سسی، آذربایجان عاشیق صنعتی نین فخری
 ایدی و سسی نین زیل لیگی و ساز چالارکن پنجه‌سی نین قدرتی هئچ بیر
 عاشیق دا گؤرونمه‌یب و گؤرونمز».

عاشیق تقی لطفی نین گؤزل شعر طبعی وارکی قوشدوغو شعرلردن
 بیرینی بیرلیکده اوخویوروق:

وطن

گونشدن الهام آکیرسان	سنی گؤروم یاشا وطن
قوینوندا آسلان ایگیدلر	یئتیر بویا- باشا وطن
دوניהامی تانیر بیزی	ستارخانلی ائلیمیزی
کوراوغلونون قیلنج ایزی	دوشوب داشدان داشا وطن
قوچ بابکین هارایلاری	داغیدار آغ سارایلاری
دوشمانین آه و وایلاری	گرک حددن آشا وطن
آنا یوردوم آذربایجان	عاشیق تقی سنه قوربان
اوغروندا بویانسام آل قان	اینجیمهرم حاشا وطن

عاشیق ابراهیم مهدیخانی

عاشیق ابراهیم مهدیخانی کی «عاشیق ابراهیم سراولی» و «عاشیق دنیز»ه معروف دی ۱۳۳۳- نجی ایله چایپارانین حسن کندینده آنادان اولور. اوشاقلیقدا عاشیق صنعتی نه کؤنول وئرن بو عاشیق، آنجاق ۲۳ یاشیندا بو صنعته اوز گتیریر و سؤز صحبتی قارداشی «اردشیر مهدیخانی»دن اؤیره نرکن ساز اوستادی دا «عاشیق اسماعیل خنجرخانی» اولور.

عاشیق ابراهیم مهدیخانی آذربایجان عاشیق داستانلارینی چوخ باشاریلی حالدا بیلیر و سؤز صحبتده لاپ سئودگی داستانلاری بئله آد آپاریر: «لطیف شاه، امراه، سیف علی ملوک، رافی، خورشید بیگ، عبدالله خان و عاشیق عابباس توفارقانلی».

عاشیق ابراهیم مهدیخانی نین قوشدوغو شعرلردن بیرینی اوخوجولارا سونوروق:

ادب اہلی

اؤزوندن دم ووروب عاشیقم دئین
عاشیقلیق علمین بیل اوندان سورا
خلقه شریعتدن، احکامدان دئمه
گؤزلریندن پاسی سیل اوندان سورا

معرفت بیلن دانشماز نابجا
حکمت ایله رسول گئتدی معراجا
ادب اہلی قالار هر زامان اوجا
دوشونوب دانشار دیل اوندان سورا

دیل دانشار بلاسین باش چکر
اورک کدرلنسه دیده یاش تۆکر
«دیز» آغلار وارلیغین غملر سؤکر
اینسان اولمز کئچر ایل اوندان سورا

عاشیق علی افسرلک خویون گنج عاشیقلاریندان بیریدیرکی ۱۳۵۴-
نجی ایلده «شوربلاق» کندینده دوغولوبدو و اؤز ذوق و چرخار نتیجه
سینده عاشیق صنعتی نی اؤیره نیب دیر.
آما سؤز صحبتده و داستانلاری اؤیره نمکده اوستادی اورمولو،
«عاشیق مختار» اولوبدور.

بو گنج عاشیقدان بیلدیگی داستانلاری سوروشدوقدا اوتوزجا
داستانی باشاردیغیندان سؤز آچیر و خویون ایندیلیکده اوستا
عاشیقلاریندان آد آپاردیقدا «عاشیق عابباس تاج خاتونی»، «عاشیق
ابراهیم مهدیخانی» و «عاشیق تقی لطفی» نی آد آپاریر.
بو گنج عاشیقین پارلاق گله جگینه ایناناراق اومود ائدیریک اوستاد
عاشیقلار وارکن، اونلارین قدرینی بیلیم بیلگی نی بو صنعتده داها
آرتیق آرتیرماغا تلاش ائده کی یقینلیکله گله جک گنجلرین دیر.

عاشیق قوربان صفر خانزاده

عاشیق قوربان صفر خانزاده خویون گنج عاشیقلاریندان بیریدیرکی رحمتلی عاشیق آسلانین لاپ سون شاگیرلریندن حسابلانیر. عاشیق قوربان ساز و سؤزو عاشیق آسلان دان اؤیره نرکن دئمک اولار پارلاق بیر گله جک اونون انتظاریندادیر و اگر اوستادی نین تاپیشیریک و اؤیره تدیکلرینی جانلا باشلا یئرینه یئتیره، عاشیق صنعتی نین آدلیم سیمالریندن اولاجاقدیر.

عاشیق قوربانین قارداشی عاشیق «آلاه وئردی صفر خانزاده» دیرکی او دا خویون سئویملی عاشیقلاریندان سایا گلیر. عاشیق قوربان چوخلو عاشیق داستانلارینی بیلرکن «غلام حیدر»، «جمشیدشاه و عبدالله خان» داستانلارینی لاپ یاخشی بیلدیگی داستانلار آدلاندیریر.

عاشیق قوربان صفر خانزاده خوی عاشیقلاریندان دانیشدیقدا، عاشیق غلامرضا اژدری نی چاغداش آذربایجان عاشیقلاری نین ساز دا و سوزده آن باشاربیلیسی و عاشیق علیرضا اباذری نی سس ده چوخ گؤرکملی عاشیقلاردان بیلیر.

عاشیق قوربان صفر خانزاده ۱۳۵۷ نجی ایلده خویون «وار» کندینده دوغولارکن ایندیلیکده خوی دا یاشاییر و ائل اوبانین توی دیونلرینده ایشتراک ائدیر.

عاشیق ندیم عباسزاده ایندیلیکده خوی دا یاشایان چالديرانلی عاشیقلاردان دیر. اوستادی «عاشیق محمد پوراسماعیل» اولوب کی ۷۸ نجی ایلده وفات ائدیبدیر. او ۱۰ ایل اوستادینا شاگیردلیق ائدیبدوتون ساز هاوالارینی اوستادلیق لا چالیر و چوخلو داستانلاری دا ازبردن بیلیر.

«عاشیق ندیم»ین دوغوم ایلی ۱۳۴۳ نجی ایل اولاراق چالديرانین آغ بولاق کندینده دوغولوبدور. او عاشیق داستانلاریندان «عبداله خان»، «شاه اسماعیل»، «جمشید شاه» و «عابباس توفارقانلی»نی چوخ یاخشی بیلدیگی داستانلار آدلانديریر و ایندی یاشایان اوستاد عاشیقلاردان عاشیق ابراهیم سراولی نی سؤز - صحبتده چوخ باشاریلی بیلیر. عاشیق ندیم، عاشیق محرمعلی سلمان نوه سی له بیرلیکده خویون تبریز خیواوین دا کی رامسر آدلی عاشیق قفه خاناسی نین چالیشان مدیرلرین دیر.

عاشیق جلیل اسدلو خویون وار کندینده ۱۳۴۲-نجی ایله ده دوغولاراق ۱۸ یاشیندان عاشیقلیغا باشلایبیدیر. عاشیق جلیلین اوستادی رحمتلی «عاشیق اباذر بایراملو» اولوبدورکی ایلر بویو توی-دویونلرین آدلیم سیمالریندن ایدی. بو عاشیقدان چوخ سئودیگی عاشیقلاردان سوروشاندا یاشایانلاردان اورمولو عاشیق دهقانی نی آدا آپاریر و اولوب گئدنلردن رحمتلی عاشیق آسلان طالبی نی آذربایجان عاشیق صنعتی نین آدلیم چهره سی آدلاندیریر.

عاشیق جلیلین سینه دفتیرینده چوخلو داستانلار اولسا دا لاپ گؤزلجه بیلدیگی داستانلاری «صیدی»، «یوسف جمال» و «امراه» داستانلاری بیلیر.

بو گؤرکملی عاشیقین اورگه یانیم بیر سسی واردیرکی ائشیدنلری اؤزونه مفتون ائدیر.

عاشیق یحیی یوسفی کی «عاشیق یحیی یئستیکانلی» یا معروف دی ۱۳۴۳ نجی ایلده یئستیکان کندینده حیاتا گؤز آچیب دیر. اوستادی آدلیم صنعتکار «عاشیق مناف» اولوب دورکی سلماسلی اولسا دا ایندیلیکده خوی دا یاشاییر. عاشیق یحیی ۲۷ یاشیندان عاشیقلیغا اوز گتیریب شان - شؤهرتی بوتون کندلرده یاییلاراق چوخلو توی - دویونلرده ایشتراک ائدیبدیر.

اوستادی عاشیق مناف چوخ سئورکن اونون قوشدوغو شعرلری چوخ اوستون بیلیر. عاشیق یحیی نین رحمتلی عاشیق آسلان دان دا اؤیره ندیکلری چوخ اولوب دور و اوندان چوخلو خاطیره لری واردی. عاشیق یحیی آذربایجان ساز هاوالارینی بوتونلوکله بیله رک «جمشید شاه»، «بابائیسان» و «عاشیق قوربانی» نی لاپ یاخشی بیلدیگی داستانلار حسابلا ییر.

عاشیق اکبر لک

عاشیق اکبر لک ۱۳۵۶ نجی ایلده خویون «شوربولاق» کندینده آنادان اولوب ۲۲ یاشیندان عاشیقلیغا باشلایب دیر. قارداشی علی افسر لک اونون اوستادی اولوب کی ساز و سؤزده دهیرلی عاشیقلاردان ساییلیر. عاشیق اکبر لک خویون قوجامان عاشیقی «عاشیق عابباس تاج خاتونی» نی چاغداش عاشیق صنعتی نین لاپ اوستاد عاشیقلاریندان سایا گیتیر و عاشیق علی رحمانی نی ده خویون ایندیلیکده سوادلی و قابیل عاشیقی بیلیر.

عاشیق اکبرین شعر طبعی اولاراق اونون بیر شعرینی بیرلیکده اوخویورق:

امام رضا (ع)

خراسان شهرینه زووار اولانلار
گؤرسه نیر مقامی امام رضانین
زینت تاپپ عرش اوزوندن گؤرونور
قیزیل گونبذی امام رضانین

خدمه لری یویوب سیلر لر
قره کؤنیک و فاتیندا گئیهر لر
زووارلاری آغلاییبان دئیهر لر
اؤپردیم درگاهینی امام رضانین

زووارلاری درگاهیندا قالارلار
آغلایارلار، باشلارینا چالالار
چوخ شئی لری بازاریندان آلارلار
سوغاتی گؤزلدی امام رضانین

آدینا دئیهرلر امام رضا
وئردی ملعون اونما زهری نن جزا
تؤکولدو ملک لر گلدی پششوازا
اؤپدولر عباسی نی امام رضانین

زهری ایچیب عمامه سینی باغلادی
شیعه لرین اورکلرین داغلادی
آهو یا ضامین اولدو آغلادی
غریب اولدو آدی امام رضانین

من عاشیق اکبرم قوربان اوللام رضایه
انتظار قالمیشام روز جزایه
حضرت جبرئیل گلدی صدایه
گؤرستدی قبرینی امام رضانین

عاشیق خلیل نمازی خویون چوخ استعدادلی گنج لریندن دیرکی
 ۱۳۵۶ نجی ایلده خویون «دیزه بطچی» کندینده دونیا یا گؤز آچیب دیر.
 اونون اوستادی گؤرکملی عاشیق، عاشیق غلامرضا اژدری اولوب دور.
 اؤز دئیگی کیمی سازدا سؤزده و ادب معرفتده عاشیق غلامرضانین
 تایی یوخدور و ۱۱ ایل دیرکی اونون شاگیردلریندن دیر. «عاشیق
 خلیل» ین اورمولو عاشیق رحمتلی عاشیق مختاردان دا اؤیره ندیکلری
 چوخ اولوب دور. عاشیق خلیل نمازی نین جوشغون شعر طبعی واردی کی
 اونون «آذربایجان» آدلی شعرینی سونماقلا بو گنج عاشیقین پارلاق گله
 جه بیننه اینانیریق.

آذربایجان

آسلان لاردان شکارینی	تئز آلاندی آذربایجان
کوراوغلو اؤز نیگارینی	سئویب آلدی آذربایجان
افتخاریسان ایرانین	تاریخده وار آدین سائین
یازدا یای داوار ییغناغین	آل- الواندی یوردون باغین
خوی شهرینده اورین داغین	توزدوماندی آذربایجان
عاشیق لار چالاندا سازی	گتیره لر باهار یازی
یوروندا خلیل نمازی	ساز چالاندی آذربایجان

عاشیق خلیل ورمزیار خویون قوجامان عاشیقلاریندان دیرکی ۱۳۰۸نجی ایلده خویون «خان دیزه» کندینده آنادان اولوبدور. عاشیقلیغا ۳۵ یاشیندان باشلا یاراق رحمتلی «آباتتی لی عاشیق علسگر، اونون اوستادی اولوب ۴۰ ایلدن آرتیق بو صنعتده جانلا باشلا چالیشیدیر. عاشیق خلیل ورمزیار خویون چوخ کندلری نین توی-دویونلرینده ایشتراک ائدرکن خلقین سئوگی سینی قازانان عاشیقلاردان دیر. اورحمتملی «عاشیق آسلانی» چوخ سئودگی عاشیق آدلان دیریپ و سئویله بیرکی ساز چالماقدا اونون پنجه سی نین اوستونه پنجه یوخ ایدی. عاشیق خلیل ورمزیار چوخلو عاشیق داستانلارینی سینه دفترینده ازبر بیلرکی اونلاردان «بابالئيسان»، «طاهر میرزه»، «شکاری» و «عندلیب» کیمی داستانلاری دیله گتیریر. قوجامان عاشیغین قوشدوغو بیر شعری بیرلیکده اوخویوروق:

گۆزل ایران

شن آنا یوردوموز ای آذربایجان
نه گۆزل آدین وار خان گۆزل ایران
شهامت، شجاعت واردی دا سنده
قویموشام یولوندا جان گۆزل ایران
ایگیدلر قلبدن ایستهرلر سنی
قهرمانلار یوردو نوحون مسکنی
تاریخده یازیلیب شرح میهنی
دایان دونیالارجا شان گۆزل ایران
تورپاغین قیزیل دی جواهر داشین
هر یئرده دئییلیر قوجامان یاشین
صنعتین، معدنین قودرتلی ایشین
سالیب اۆلکه لره سان گۆزل ایران
تام اۆلکه لرده دئییلیر آدین
واردی عزتین اصلین نجابتین
سنین عاشیقینم «خلیل» دی جانین
اوغروندا تۆکولوب قان گۆزل ایران

عاشیق شمسعلی ابراهیمی ۱۳۴۳- نجی ایلده خویون چاپیارا
ماحالینداکی چیرکندینده آنادان اولاراق ۱۳۶۸ نجی ایلدن عاشیقلیق
صنعتی نه اوز گتیرمیشدیر. اونون ساز اوستادی «عاشیق حبیب رضالو»
اولوب کی بیر زامانلار خویون شیخ مهدی کوچه سینده اولان «عاشیقلا
قفه سی» اونون کی ایدی. سؤز اوستادی دا «عاشیق ابراهیم سراولی»
اولوب. آما اؤز دندیگی کیمی «عاشیق علی صبح خیز» دن ده کی
گؤزلری گۆرمه یین بیر عاشیق دیر و بیر عبارتله سؤزون دریاسی دیر چوخ
اؤرگه نیب دیر. عاشیق شمسعلی چوخ ایسته دیگی عاشیقلا ردان آد
آپاردیقدا «عاشیق آسلان طالبی» نی چاغداش عاشیق صنعتی نین لاپ
بؤیوگو و اوستادی حسابلا ییر و دئییرکی اوندان آلان درس لری
کیمسه دن آماق ماحال ایدی. چوخ واختلار اونون قفه خاناسینا گئدیپ
هر ترپه نیشیندن بیر درس آلمیشام.

عاشیق شمسعلی نین جوشغون شعر طبعی اولارکن چوخلو داستانلاری
دا کامیل سایا قدا بیلیر. او «جمشید شاه» و «عاشیق غریب» داستانلارینی

چوخ سئودىگى داستانلاردان ساير. بو سئويملى ائل عاشيقيندان
رحمتلى عاشيق آسلانا اتحاف ائتديگى بير شعري بيرگه اوخويوروق:

عاشيق آسلانين ايتگى سى

اى آغالار ناگه خبر يئتيشدى
بو فاني دونيادان آسلان دا گئتدى
بوتون اولكه ياسه باتيبدى
عاشيقلار اوستادى آسلان دا گئتدى

عاشيqliق علمينده چوخ چكدى زحمت
هئچ كسه وورمازدى دالدا تهمت
ائشيدنلر دئسين روحونا رحمت
حق ايله باغلان پيمان دا گئتدى

ئل ايچينده گزهردى مرد- مردانا
عبادت ائدردى قادير سبحانا
فخر ائدرديك اوندا اولان ايمان
آسلان كيمي او پاك اينسان دا گئتدى

خوى دى «باديكي» وطن حمزيان
يئسين كؤمگينه او شاه مردان
ايله اوستاد گلمز چتيني اينان
شمسعلى آغلار لقمان دا گئتدى

عاشیق آلاہ وئردی صفرعلیزادہ

عاشیق آلاہ وئردی صفرعلیزادہ خویون گنج عاشیقلاریندان دیرکی ۲۳ یاشیندان عاشیقلیغا باشلارکن ائل - اوبانین آقیشینی قازانیب توی- دویونلرین واز گنجیلمز سیمالریندن اولوبدور. بو گورکملی عاشیق ۱۳۵۴ نجی ایلده خویون «وار» کندینده آنادان اولاراق اوستادی «عاشیق یحیی دمیچی اوغلو» اولوبدور. عاشیق آلاہ وئردی عاشیقلیقدکی معنویتی سئویب بو صنعتده اوز گتیره رک رحمتلی عاشیق آسلانی حق عاشیقی آدلانديرير و اونون نیسگیل لی ایتگی سینه گوره بئله دئییر:

روحي پاک پرواز ائديب کؤچوب گئتدی دونیادان

ساز سؤزه روتق وئرن شانلی قهرمان هانی

عاشیق آلاہ وئردی گؤزل بیر سسه مالیک دیر و سازی اوستالیقلا چالیر. اونون گنج اولدوغونا باخمایاراق اونلار جا عاشیق داستانینی و بوتون ساز هاوالارینی باشاریلی حالدا بیلیر.

عاشیق رسول موسی زاده ۱۳۵۲ نجی ایلده خویون «کله وانیس» کندینده آنادان اولاراق ۲۰ یاشیندان عاشیقلیغا باشلامیشدیر. ایلر بویو اورمودا یاشاماق اوچون رحمتلی «عاشیق درویش» ین قوللوغوندا اولوب اونون ساز و سۆزوندن بیر شاگیرد کیمی فایدالانمیش دیر. اؤز دئدیگی کیمی عاشیق درویش دن باشقا، «قنبر حقیری» آدلی بیر سۆز صحبت بیلن شاعیرین محضرینده اولوب گۆر گۆتوری عاشیقلیق صنعتیده اوندان چوخ اولوبدور.

عاشیق رسول موسی زاده چوخلو داستانلار بیلهرک امراه، گرگری محمد، کوراوغلو و ممد دیلبر و احمد ابراهیم داستانلارینی لاپ یاخشی و کامل سایاقتا بیلیردی. بو گۆرکملی عاشیقلا صحبت ائتدیکده خویون ساز چالماقتا لاپ یاخشی عاشیقی «عاشیق تقی لطفی»، سس ده «عاشیق علیرضا ابادی» و سۆز صحبت ده «عاشیق ابراهیم سراولی» نی آد آپاریر. عاشیق علی رحمانی» نی ده خویون ایندیلیکده لاپ اوستاد عاشیقی آدلاندیریر.

عاشیق رسولون شعر طبعی اولاراق قوشدوغو شعرلردن بیرینی تقدیم
اندیریک:

جمعه گونلری

سئورلر جمعه گونلری	گؤزلره سئیره چیخارلار
گزرلر جمعه گونلری	أللرینده دسته گوللر
باغلار دولو هئووا ناردی	اورین داغی باشی قاردی
دؤزهرلر جمعه گونلری	یوخسوللوق ایگیده عاردی
تورک دانیشار دیللریمیز	آذربایجان ائللریمیز
سالگینا آلاهیین یاده	عاشیق رسول موسی زاده
بئزرلر جمعه گونلری	چوخلاری ایتیریپ جاده

عاشیق غلامرضا اژدری ۱۳۴۶-نجی ایلهده خویون بیلاوار کندینده دوغولارکن ایلک اوستادی رحمتلی «عاشیق زینال یاقوتی» اولور. سونرالار دا عاشیق آسلانین خدمتینده اولوب اونون ساز و سؤزوندن باجاردیقجا فایدالانماغا باشلاپیر. عاشیق غلامرضا اژدری خویون ۷۲ ساز هاوالارینی بوتونلوکله بیلمکله باشقا هاوالاری دا اوتای - بوتای دا چالینانلاری باجاریر. عاشیق داستانلاریندان لاپ آزیندان بیرمی بئشینیی بیلهرکن بهرام گول اندام، محمود قنبر، احمد ابراهیم، علیشاه، جمشید شاه و شاه اسماعیل داستانلارینی چوخ سئودیگی داستانلار آدلاندیریر.

عاشیق غلامرضا، اوستادی رحمتلیک عاشیق آسلان طالبی دن چوخلو خاطیره لری واردی کی دئیر: «عاشیق آسلان دئیهردی کی سازین توتماسی نین بیر یاراشیغی وار. سازین باشی همیشه اوجا اولار و سلطانلارا دا باش اگمز. بو صنعتی یاییب ائل ایچینده دیری ساخلاماق، بوتون عاشیق لارین گۆرهوی دیر و گرک باتیب گئتمه سی نین قاباغینی آلاق. اوستادیم عاشیق اسد دئیهردی کی کئچمیشده هر گونه بیر صحبتی میز

وارايدى آما ايندى او داستانلارین اوندان بیرى قالمايیب...»
 عاشیق غلامرضا ایندیلیکده (۱۳۸۲- نجى گوش ایلی) عاشیق
 سازینی گنجلره اؤیره تمک اوچون کلاس آچیب دیر و «عاشیق آسلان
 موسیقی درنگی» نین باشچیسی دیر. عاشیق غلامرضا شعرده «اویغون»
 تخلص ائده رک اونون بیر شعرینی سونوروق:

عاشیق آسلان اوچون

میدان آچیب دُوران قوردو
 حقیقتی سچدی آسلان
 ائل ایچینده محبتی
 اورکلره ساچدی آسلان
 شیرین کلام دولو هنر
 یئتسین داده ساقی کوثر
 هر طرفدن وئریب خبر
 دُرد قاپینی آچدی آسلان
 کؤنولرده یادی قالدی
 آغیزلاردا دادی قالدی
 اؤزو گئتدی آدی قالدی
 دونیا سونو هئچدی آسلان
 «اویغون» اوخور معمادن
 هامی گئدر بو جاده دن
 آلین اوزدو بو دونیادن
 هر نه ییندن کنجدی آسلان

عاشیق محرمعلی سلمان نوهسی خویون سئویملی عاشیق‌لاریندان دیرکی ۱۳۲۲- نجی ایلهده خویون عبداله کندینده آنادان اولوبدور. خویون گؤرکملی شاعیر و یازیچی سی «میرهادی مظلومی» اونون حاققیندا بئله دئییر: «او غملی و حزین هاوالاری چالماقلا باشاراتلی عاشیق‌لاردان بیریدیر و اونون سسی محزونلوقدا اورکلری اسدیرسه ده فیرتینالار جوشدوران بیر سس دیر».

عاشیق محرمعلی نین خاص بیر اوستادی اولماییب مختلف آذربایجان عاشیق‌لاریندان گؤر- گؤتور ائدرکن بو صنعتی اؤیره نیب دیر. آنجاق اؤزو دئییر: «رحمتلی عاشیق آسلان طالبی نین وورغونلاریندان ایدیم. ساعاتلار جا گئدیب اونون قفه سینده اوتوراردیم کی بلکه اوستاد آسلان ذوقه گلیب ساز و سؤزو ایله بیر نئچه آن چیخیش ائده و بئله لیکله اونو دینله ییب سازی نه چئشید چالماغینا باخماقلا، بلکه بیرزاد اؤیره نم و بلکه بئله لیکله ده اؤیرندیکلریم آز اولمامیشدیر. عاشیق آسلانین ساز و

سۆزو منى واله ائدهردى و كسينليك له بيليرم كى او اؤزو ايله بير دونيا
گۆزلىك و بيليگى تورپاغا آپاردى.

داها چتينديركى عاشيqliق دا اونون تايى اوستاد و قابيل بير عاشيق
دونيا يا گله». عاشيق محرمعلی اينديليكه ده خويون اوستاد
عاشيqlاريندان سۆز آچديقدا «عاشيق عابباس تاج خاتونى»نى خويون
قوجامان و باشاريلى عاشيقي حسابا گتيرير. عاشيق محرمعلی چوخلو
عاشيق داستانلاريني بيله ركن لاپ كاميل و گۆزل بيلديگى داستانلاردان
بئله آد آپارير: ۱- عاشيق واله و زرنگار. ۲- عاشيق غريب. ۳- طاهير
ميرزه. ۴- صيدى داستانى بو اوستاد عاشيqlين اينديليكه ده (۱۳۸۲-
نجى گونش ايلي) خويون تبريز خيابانيندا «رامسر» آدلى عاشيق
قفهسى واردير.

گۆرکملی شاعیر و یازچی میرهادی مظلومی دئمیشکن عاشیق
علیرضا ابادری سس کوراوغلوسودور. گور، گوجلو، یوموشاق و گۆزل
سس ایله شهرت تاپان عاشیق علیرضا ۱۳۳۵- نجی ایلده آنادان
اولارکن ۲۵ یاشیندان عاشیقلیغا اوز گتیرمیشدیر.

رحمتلی عاشیق آسلان طالبی نین مکتبینده بویا- باشا چاتمیش بو
آشیق، خوبون حشرد کندینده دوغولارکن شهرتی بوتون آذربایجانا
یا ییلب دیر. بو صنعتکار عاشیق توی- دوگونلرده ساز و سؤزو ایله چیخیش
اؤدرکن خلقین محبتینی قازانیب حقیقت و معرفت نغمه کاری اولور.

عاشیق علیرضا ایله دانیشدیغیمیزدا اونون ان چوخ سؤدیگی
عاشیقلاردان سوروشدوق کی او رحمتلی عاشیق آسلان طالبی نی سس
ده و سؤزده تاییسیز و میثلی اولمایان عاشیق آدلاندیردی و یاشایانلاردان
عاشیق عابباس تاج خاتونی، عاشیق عابباس خندهیلی، عاشیق تقی
ابادری، عاشیق غلامرضا بیلاوارلی و عاشیق علی رحمانی نی ان چوخ
سؤدیگی و باشاریلی عاشیقلاردان سایدی.

عاشیق تقی اباذری خلق ایچره شهرت قازانان عاشیقلاردان بیریدیر. او جان یولداشی عاشیق علیرضا اباذری ایله توی-دوگون لرده بیرگه اشتراک ائدرکن، یوردوموزون ان سئویملی آشیقلا ریندان ساییلیر. عاشیق تقی اباذری ۱۳۳۴-نجی ایلهده خویون حشرد کندیله دوغولارکن ۲۵ یاشیندان عاشیق لیق صنعتی نه اوز گتیرمیشدیر. آنجاق او عاشیقلیغا ۲۵ یاشیندان یوخ بلکه لاپ کیچیک یاشلاریندان و مکتب ایللریندن، هوس گؤستمیش دیر. گونکر آیلا ر گؤزلردی کی قوجامان ائل عاشیقی رحمتلی عاشیق آسلان بیر تويا دعوت اولونا و او گؤرکملی عاشیقین ساز و سؤزونه قولاق آسماق اوچون، درسی و ایشی یاددان چیخاردا و بوسبوتون عاشیق آسلانین دینله ییجیسی اولا.

بو وورغونلوق و ایلگی باعث اولور عاشیق تقی اباذری هئچ اوستاد گؤرمه دن ساز و سؤزو عاشیقلاردان اؤزللیکله عاشیق آسلان و عاشیق دهقانا باخیب گؤرمک و قولاق آسماقلا اؤیره نه و ایندیلیکده دگرلی عاشیقلاردان سایيلا.

عاشیق تقی اباذری ایله دانیشدیقدا خویون سازبند عاشیقلاریندان سؤز آچیلدی و عاشیق تقی لطفی ایله عاشیق غلامرضا خلیلی نی خویون اوستاد سازبندلری تانی تدی.

عاشیق تقی اباذری نین عاشیق داستانلارینا بوسبوتون احاطه سی اولاراق «امراه» و «غلام حیدر» داستانلارینی لاپ چوخ سئودیگی داستانلار آنلاتدی.

عاشیق تقی اباذری خویون بو گونکو عاشیقلاریندان «عاشیق علی رحمانی» نی اوستاد عاشیقلاردان سایدی و اونون پارلاق گله جگی اوچون، اینانماسین سؤیله دی.

عاشیق علی رحمانی خویون آدلیم عاشیقلاریندان دیرکی عاشیقلیق صنعتی نین آدینی اوجالتماقدا، سازی ایله سۆزو ایله چوخلو دگرلی امکلری اولوبدور. او ایتگین داستانلارین دالیجا گزیب بعضی داستانلارین دا دوزگون توپلانماسی اوچون تلاش گوستریدیر. عاشیق علی رحمانی نین گنج اولدوغونا باخمایاراق ایندیلیکده خویون ساز و سۆز اوستادلاریندان بیر ی ساییلیر و اونون پارلاق گله جگی واردیر. بو سئویملی عاشیقلای بیر دانیشیقیمیز اولوب کی اوخوجولاریمیزا سونوروق:

- اؤزونو تانیتدیراسی نیز.

من عاشیق علی رحمانی یام کی ۱۳۴۵- نجی ایله ده خویون «جعفرآباد» کندینده دوغولموشام. جعفرآباد کندی چیلله خانایا یاخین بیر یئردیرکی ممه ده، ایگده لی و چیرکندی نن قونشودور. عاشیقلیق صنعتی نه ده بیرمی بئش یاشیندان باشلامیشام.

- اوستادی نیز کیملر اولوبدور:

بئش ایل «عاشیق دهقان» ین شاغیردی اولموشام و بیر نئچه ایل ده عاشیق بولوتلا رحمتلی عاشیق آسلانین محضرینده ده اولموشام، آما

بیر شاگیرد کیمی یوخ بلکه اونلارین بیر حئیرانی کیمی. عاشیق دهقان اورمولودور و عاشیق بولوت بابا ساعدی مراغه‌نین بابا کلک کندیندنیرکی ایندیلیکده اورمودا یاشاییر. بو اوستادلاردان باشقا، قدیم اوستادلارین سؤزلریندن ده فایدالانمیشام. اؤزلیکله خویون نوبهار کافه‌سینده اوخویان قوجامان عاشیقلاردان دا اؤیره‌ندیکلریم چوخ اولوبدور.

- خویون اؤلوب کؤچن آدلیم آشیق‌لاریندان بیر نئچه‌سینی ساییسینیز. رحمتلی عاشیق اسدکی عاشیق آسلانین اوستادی ایدی و رحمتلی عاشیق حبیب کی عاشیق عابباس تاج خاتونی ایله عاشیق عباد رضالونون اوستادلاری ایدی. بیر ده رحمتلی عاشیق آسلان کی سازدا سؤزده تاییسیزایدی.

- خوی عاشیق‌لاری طرفیندن دئییلین داستانلاردان کی کتاب اولماییلار بیر نئچه‌سینی آد آپارین. بابالئيسان، احمد ابراهیم داستانی، طاهر میرزه، بهرام و گول خندان، کوراوغلو و مهر دیلبر و لطیف شاه و...

- بیز ائشیتدیک کی ایندیلیکده آذربایجاندا عاشیق عابباس توفارقانلی داستانی‌نی سیزدن کامیل بیلن بیر آدام یوخدور، بو خصوصدا نظرینیز ندیر؟

عاشیق عابباس توفارقانلی داستانی‌نی ۱۰ نفر اوستاد عاشیق‌دان بیغیشام و اونون کامیل حالدا توپلانماسی اوچون بؤیوک چابالار گؤستریمیشم. آما هله‌لیک اونو نوارا بیغمامیشام و سینه دفتریمده دیر. ایتیپ گئدن داستانلاردان نئچه‌سینی آدا آپاراسیز.

گؤچک ایرضا و خسته قاسیم. گؤچک ایرضانی رحمتلی عاشیق اسدله رحمتلی عاشیق حبیب بیلردیلر.

آما ایندی چوخ آز عاشیق تاپیلار اونو بیلسین. آما من آراشدیریب
 گؤیچک ایرضانی تاپمیشام خسته قاسیمی آما یوخ.
 - سیز شعرده «خویلو ارشد» تخلص ائدیرسینیز. چون سیجیللی ده
 آدی نیز ارشددیر و شعرلرینیز ده عاشیقلار ایچره یاییلیدی بیزه
 شعرلرینیزدن بیرینی اوخویاسینیز:

یارادانین قدرتی

امر اولوندی اول خدادن قوپدو طوفان قیژها قیژ
 یئر یاریلدی سو قئینه‌دی دولدو هریان قیژها قیژ
 یارادانین قدرتیندن یئر اوزونو آلدی سو
 دونیایه تغیر وئریلدی یاغدی باران قیژها قیژ

یاغدی باران قوپدو طوفان گؤره‌نمیردی گؤز گؤزو
 یئر اوزونو سو آلمیشدی تمام صحرانی دوزو
 اولدن میزان ائله‌یب هم گئجه‌نی گوندوزو
 خلق اولونوب قدرتیندن نچه عمان قیژها قیژ

عمانه دؤندو گؤزوم یاشی دیده‌لر قان آغلادی
 یعقوب یوسیفدن اؤتری باغری باشین داغلادی
 ایوبون مین بیر یاراسین بیر کلمه‌نن باغلادی
 «خویلو ارشد» ایلاهی دان گلدی فرمان قیژها قیژ

عاشیق عابباس تاج خاتونی

عاشیق عابباس بهلولزاده کی عاشیق عابباس تاج خاتونی‌یه معروفدی ۱۳۱۸ هـ. ش چاپارا ماحالی‌نین تاج خاتون آدلی کندینده آنادان اولوبدو. او ۲۰ یاشیندان بری خوی دایاشاییر و ۴۴ ایلدیر عاشیق‌لیق صنعتینده جانلاباشلا چالیشیر. عاشیق عابباسین سازلا سؤزله ایلگیلی بؤیوک بیر یارادیجیلیغی اولوب او دا امیر ارسلان داستانینی کامیل سایاقددا عاشیق داستانینا چئویرمه‌سی‌دیر و اؤزو دئدیگی کیمی بو داستان اوچون ۹۵ قاتار سؤز قوشوبدور و ۲۱ دفترده کی ۲۱ نوارا ییغیلیب آذربایجان عاشیق داستانلاری‌نین آرتماسینا یاردیمچی اولوب. بو قوجامان اوستاد عاشیقلا قیساجا بیر دانیشیقیمیز اولوب کی بیرلیکده اوخویوروق:

- سیزین اوستادینیز کیم‌ایدی؟

منیم اوستادیم رحمتلی عاشیق حبیب شبانلوئی‌دی، عاشیق حبیبین ده اوستادی رحمتلی عاشیق اسد‌ایدی.

- سیزینله بیر دؤوره‌ده عاشیق‌لیغا باشلایان عاشیق‌لاردان بیر

نئچه‌سینی سایاسینیز:

رحمتلی عاشیق عابباس نقدعلی اوغلو، مرحوم عاشیق علی اکبر
مئیدانلی و یاشایانلاردان عاشیق خلیل له عاشیق قوربانلی آد آپارماق اولار.

- هانسی عاشیق داستانلارینی بیلیرسیز؟

خوی چوخوروندا ائله بیر داستان یو خودورکی دیلرده دئیله و من
باشارمایام. مثلا محمود ایله قنبر، بابالئیسان، ورقا و گلشاء، امراه و سروناز،
کوراوغلو و مهر دیلبر، شیکاری داستانلی، قاچاق کرم داستانلی و...

- ایتیپ باتان داستانلاردان بیر نئچه سینی سایاسینیز:

عاشیق داستانلاریندان کی ایندیلیکده ایتیپ باتیلار و چتین آدام
تاپیلارکی اونلاری بیلسین و شاید ده هئج تاپیلماز بو داستانلارین آدین
سایماق اولار: شکسته عابباس، شازدا قاسیم، زورآولی حبیب و خسته
قاسیم.

- قاچاق کرم داستانلی نین بیر نئچه شعرینی بیزیم ایچون دئییه سینیز.

آی آغلار تعریف ائدیم	گور نئجه اوغلانندی کرم
ویرانه قویدو تیفلسی	داغیتیدی ایروانی کرم...
توفنگین آلدی دستینه	سیغیلدی علی دوستینه
چیخدی الوندین اوستونه	ائيله بیر دورانی کرم...
کرم گئتدی سه هایانا	آختاریرلار یانا- یانا
خبر گئدییدی تهرانا	گئچیدی ایرانی کرم

- خویون ایندی لیکده یاشایان اوستاد عاشیقلاریندان بیر نئچه سینی
آد آپارین:

خنه یه لی عاشیق عابباس، سراولی عاشیق ابراهیم، عاشیق علی رحمانی،
عاشیق آلا وئردی وارلی و عاشیق علیرضا کی سسی چوخ گؤزل دیر.

- عاشیق‌لارین چتین لیکلریندن و کئچینمه لریندن سؤز آچین.

عاشیق‌لار جوان چاغدان قوجالیق‌جان هئچ بیر یئردن حمایت اولماییرلار. نه بیمه‌لی واردی نه ده صاباح قوجالاندا بازنشسته لیکلری. قوجالیب آلدن دوشدوکده، زندگانلیق واقعن بیله‌لرینه بد کئچیر. تا جواندی‌لار آز- چوخ تویدا دویونده چالیب اوخویورلار و گئچینیرلر آمما یاشلان‌دی‌قدا دوغرودان آل آتاجاق یئرلری اولمور.

بو ایشه بیر فیکیر قیلینمالیدی و مسؤول‌لار گرک بونلارین هنرمند اولدوقولارینا اینانلار و گرک بیر چاره دالیجا اولالار. عاشیق‌لاردان گرک حمایت اولونا. اونلار بؤیوک شاعیر و موسیقی چیدیلر و فرهنگ و ارشاد اداره‌سی گرک اونلارین وارلیغینا اهمیت وئره. یوخسا زامانلا بو ایشه علاقه گؤسترن آزالاجاق و بو صنعتین دالیجا گئدن اولمایاجاق.

- صحبت‌لریمیزین سونوندا، اؤز قوشدوغوز شعرلردن بیرینی اوخوجولاریمیز اوچون سوناسینیز:

دیوان

آی آغالار ازل باشندان قادیر سبحان السلام
الیف الله، ب بسم الله، سین سبحان السلام
قدرتیندن خلق اولاندا تمام کل کائنات
آلتی گونده با شا گلدی عرش آسمان السلام
قدرتیندن خلق ائيله دین آدمی گتدین جانا
چکیلدی پنج تن نوری بهشت ده دؤندو الوانا
اسم پاکى ثبت اولدو یازیلدیلار رضوانا
بیر محمد داده یئتهر آخر الزمان السلام
تمام دین لر سلطانی سان ای اسلام پایدار
یئر اوزونده مسلمانلار ائيله ر سنه افتخار
یوز اون دؤرد سوره جمع اولدی ذکر اولوندی آشکار
نام پاک کلام الله عزیز قرآن السلام
عاشیق عایاس تاج خاتونی عقلین ائيله تیغ سره
اسم علی ولی الله ذکر اولوندو دیلله
اوزمه دست دامنیدن دوشمه گینه خزلله
اون بیر اولاد ایله بئله شیر یزدان السلام

توپلانیب یایملانان ماتریالارین جغرافیاسی

